Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

IB SKOVFOGED LAURSEN

Duller, tyveknægte og knippelsvingere

- Et signalement af tiden, før vi blev moderne....

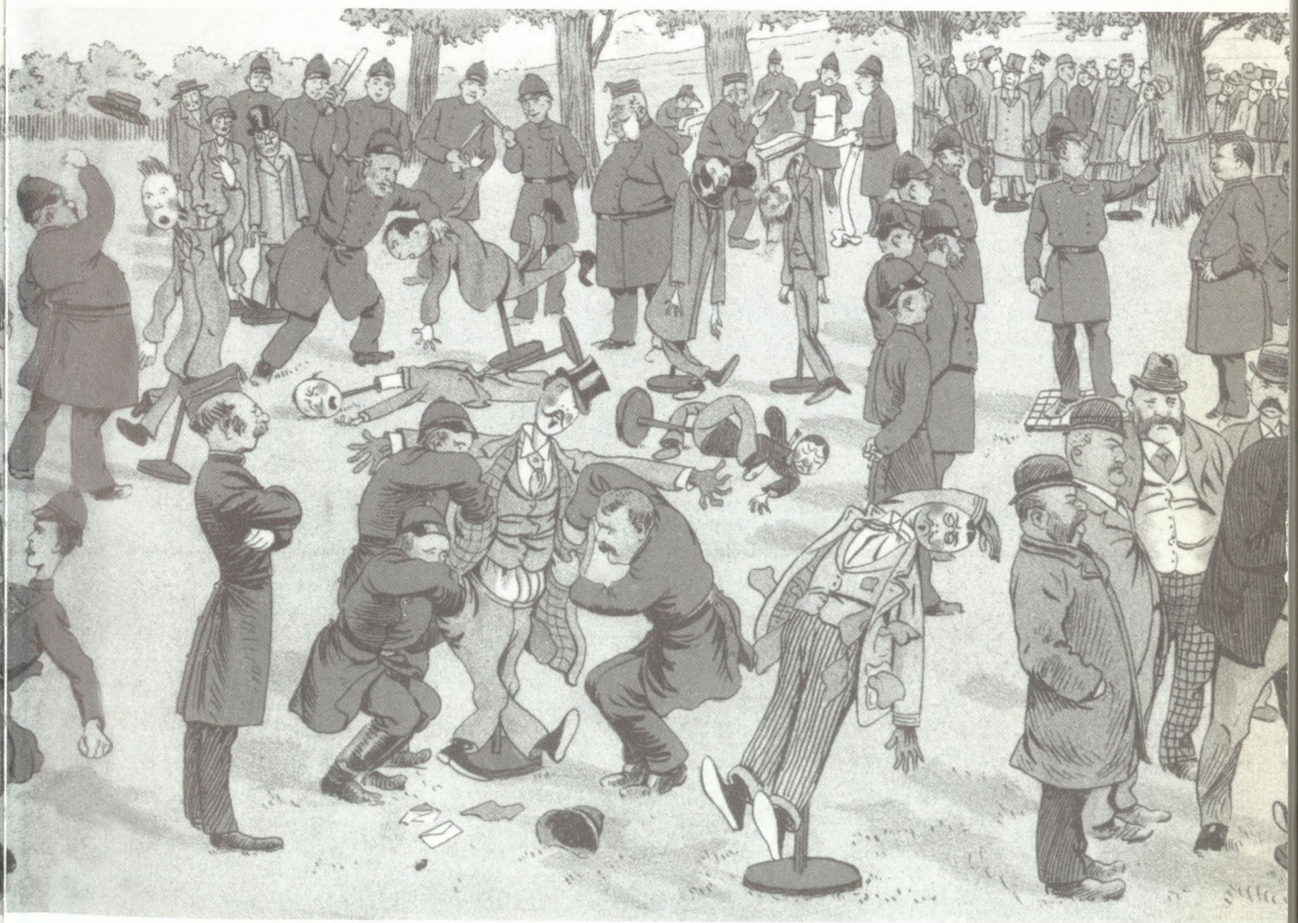

Politiskolen arbejder. Satirisk tegning fra omkring århundredskiftet.

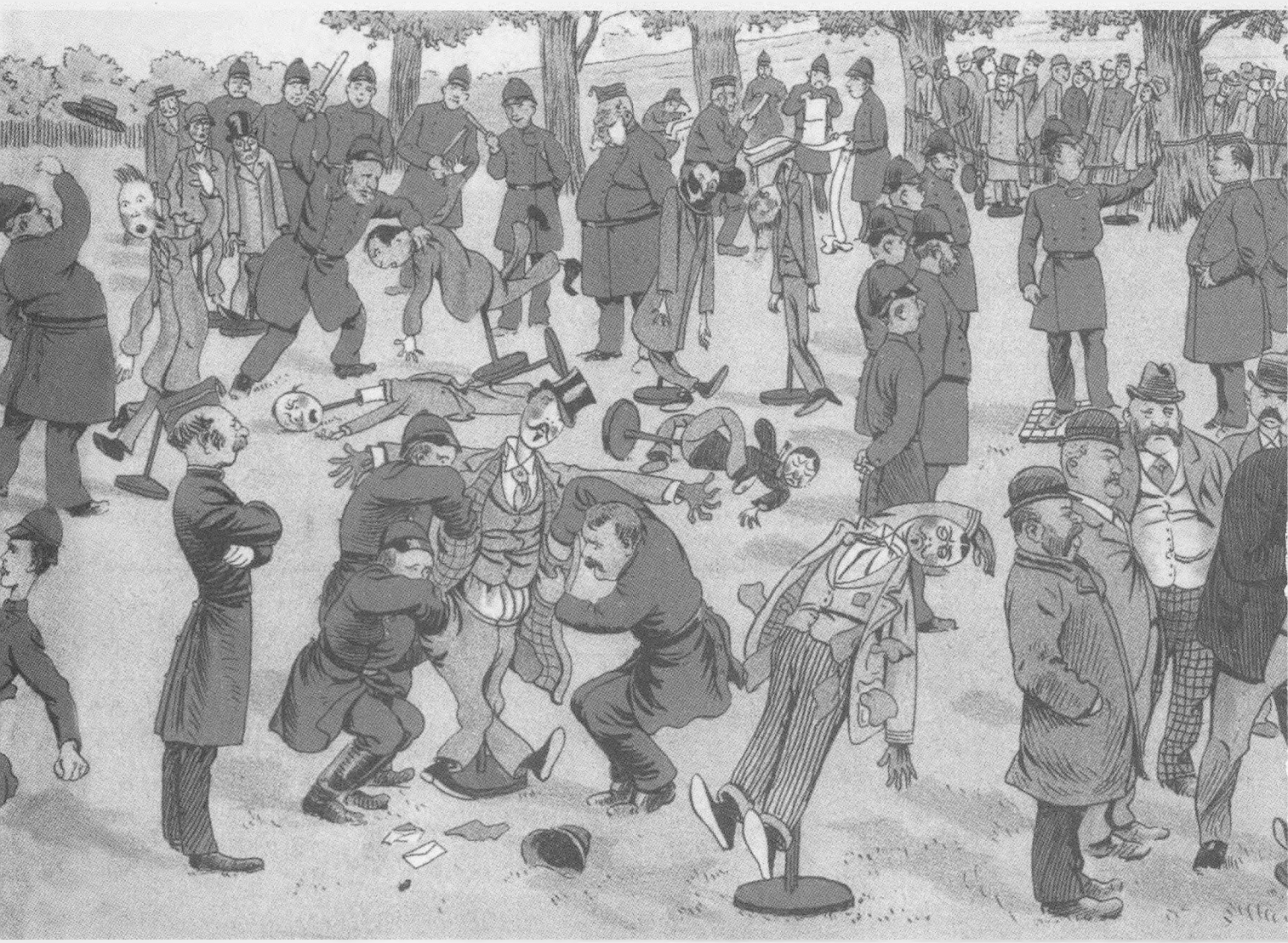

Politiskolen arbejder. Satirisk tegning fra omkring århundredskiftet.

DULLER, TYVEKNÆGTE OG KNIPPELSVINGERE
- et signalement af tiden, før vi blev moderne

Bogen er sat med Garamond hos
FP-grafik, Aalborg, tlf. 98 14 32 92
og trykt hos Nørhaven, Viborg.

© Ib Skovfoged Laursen,
Jupitervej 6,
9200 Aalborg SV.
Tlf. 98 18 30 12.

1. oplag, september 1997.

ISBN 87-985718-3-4.

IB SKOVFOGED LAURSEN

Duller, tyveknægte og knippelsvingere

- et signalement af tiden, før vi blev moderne

EGET FORLAG

Tak til dem der medvirkede - direkte og indirekte:

- Fhv. overlærer Svend B. Olesen, Vejgaard, som er et omvandrende lokalhistorisk arkiv, var altid rede til at svare på mine mange spørgsmål.

- Aalborgs biblioteker - og især Vejgaard bibliotek - var altid villige til at hjælpe med at finde gammelt kildemateriale frem. Uden denne hjælp ingen bog.

- Jeg følte mig altid velkommen i de lokalhistoriske arkiver. Ikke mindst i Nordjyllands lokalhistoriske samling i Medborgerhuset, som det var en fornøjelse at samarbejde med.

- Aalborg politi hjalp selvfølgelig til med en lang række billeder.

- Jeg har 2 steder brugt tegninger af Svikmøllens tegner i 1920'erne og 30'erne - tegneren Valdemar Møller. Denne strålende tegner var kgl. skuespiller, indtil han i sine sidste år sluttede af med at udnytte sit tegnetalent. Han døde i 1947. Det har ikke været muligt at efterspore evt. efterkommere.

- Kilder i øvrigt:
Aalborgs aviser
"Vægterbogen" af C.A. Clemmensen, 1926.
"De gamle byfogeder og herredsfuldmægtige" af Jep Lausen Frost, 1967.
"Det gamle København på vrangen" af Einer Mellerup, 1960.
"Tyvebander på den jydske ås" af Urban Hansen, 1920.
Mange gode oplysninger fra Politihistorisk Selskab, København.

Sidst, men ikke mindst tak til de mange private nordjyder, som hjalp med både billeder og oplysninger.

Indhold

Forord 5

Levevilkår - anno 1900 7

Bag byens facade 15

Algadekonditor med succes 26

"Egholms skønhed" og "Kresjan Blegnæb" 31

"Gjæstgivergaarden Holger Danske" 36

"Mændenes tyrani" 39

Palle Bister og politibetjent Lundbymølle 57

En skelsættende dag 68

Vægteren - politibetjentens forgænger og medhjælper 75

Noget om "knippelsvingerne" 81

Aalborgs politigårde 98

"Stop nu lidt, Smit" - Portræt af en markant politimester i Aalborg 109

Den lille hornblæser fra slaget ved Dybbøl, der blev politibetjent i Aalborg 118

Færdselen og de særlige motorsagkyndige 130

"Jordbær-Jørgensen" - "Det lange brækjern" og "Brødrene Sass" 138

Og så kom 2. Verdenskrig 145

Forord

Tiden fra midten af 1800-tallet og frem til i dag er måske den tidsperiode i Danmarks historie, hvor der kom til at ske mest. Industrialiseringen tog fat og ændrede vort samfund, naturligvis først og fremmest økonomisk set, men også på mange andre måder.

At det var de forbedrede økonomiske forhold, der banede vej for kvindens frigørelse, bedre skolegang, bedre boligforhold osv. forekommer indlysende.

Industrialiseringen gav mange småfolk smør på brødet, men trænger man ind bag storbyens facade især omkring århundredskiftet og et langt stykke op i århundredet, så kan man ikke undgå at lægge mærke til, at det har været en drøj march frem mod det, vi i dag kalder for velfærdssamfundet.

Tiden op til 2. Verdenskrig var en tid, hvor der til stadighed skete fremskridt, men forholdene for de mange, der var på bunden eller i nærheden af bunden i samfundet, var bestemt ikke gode.

Man kan sige om "de gode gamle dage", at udviklingen foregik i luntetrav. Men vi, der i dag lever i et samfund, der nærmest er i det, man kalder for "en hyperaktiv tilstand", længes tit tilbage til den tid, *da ting tog tid - og måtte tage tid!*

At ting tog tid, medførte jo, at udviklingen gik relativt langsomt. Var man på bunden af samfundet, var det ret normalt, at dér blev man, og ens børn blev der som regel også.

Skal man se på de positive sider, kan man sige, at hvad samfundet manglede i effektivitet, havde det i evne til ro og besindighed.

De gamle dage havde rigeligt af både brutalitet og smerte, og det har bl.a. været mit mål med denne bog at beskrive samfundet, så der især bliver sat fokus

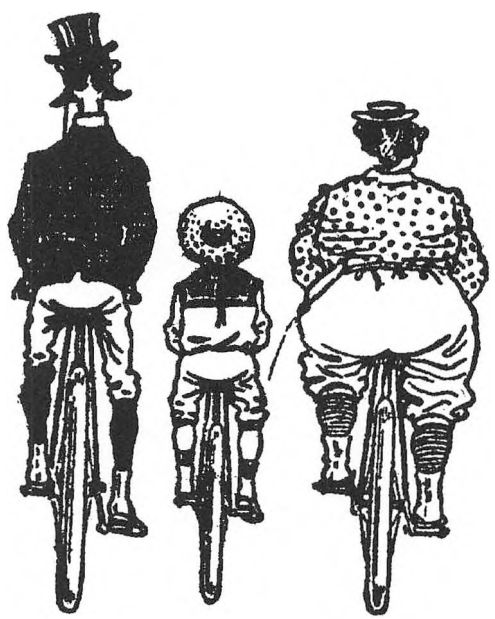

på den almindelige borgers levevilkår fra tiden omkring 1850 til 2. Verdenskrig.

Man siger om vore nærmeste forfædre, at de "fik sjælen med". Tiden indtil 40'erne var endnu langt fra vore dage, hvor tingene udvikler sig i ekspresfart, hvilket har medført, at vi nærmest befinder os i det, man kalder for konstant udviklingschok.

Vi blev stort set alle sammen relativt rige, men det skånede os ikke for udviklingsproblemer, som vi tilsyneladende ikke kan betale os fra.

Ved at se på levevilkårene i gamle dage, kan man alligevel ikke lade være med at glæde sig over, at vi er blevet bedre til at behandle og lindre. Vi fik også i store træk styr på fattigdomsproblemet.

Men det er en stadig kilde til forundring for mig, at forfatteren Villy Sørensen fik ret, da han skrev om 60'ernes og 70'ernes samfund: *"Hvordan kan det være, at vi ikke har det bedre, når vi nu har det så godt?"*

Ib Skovfoged Laursen.

- Hvad er den hurtigste Vej til Byen?
- Følg bare efter mig, jeg skal samme Vej med Grisen.
(Fliegende Blaetter, München).

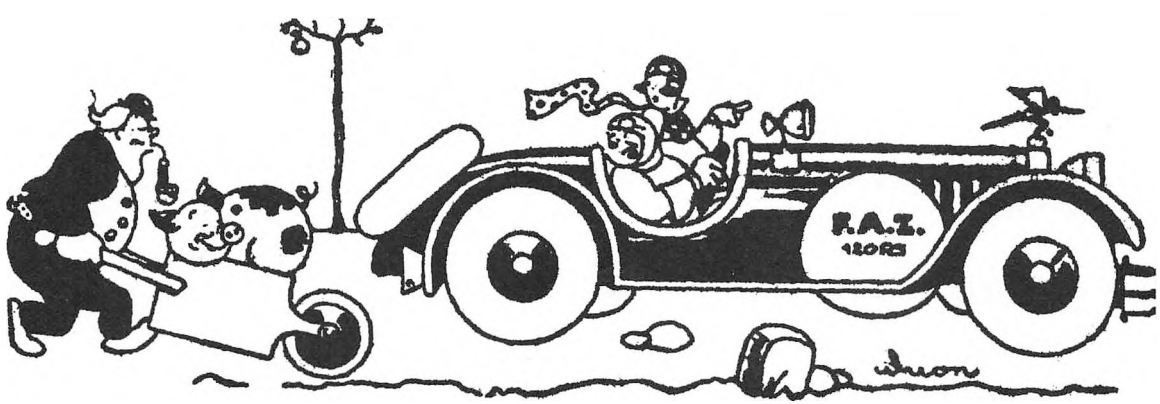

Levevilkår - anno 1900

De sidste årtier af 1800-tallet bragte ret store omstillingsprocesser med sig. Vi forandrede os hastigt fra at være et land, hvor de fleste både arbejdede og boede på landet til at være et bysamfund.

Nu buldrede industrien frem, mens folk strømmede fra landet for at sikre sig plads i den nye livsform, men udviklingen af industrien kunne selvfølgelig ikke følge med. Økonomien var for snæver og tingene gik trods alt for langsomt.

Dette havde omkostninger. Endda særdeles store menneskelige omkostninger, som kunne observeres, hvis man dykkede ned i storbyens folkehav og så på den enkeltes skæbne.

Allerførst i århundredet kunne den sociale nød være lammende. Det var den almindelige holdning blandt den store del af befolkningen - også blandt arbejderne - at var man nødt til at tage mod hjælp fra det offentlige (fattighjælp), så var bunden så absolut nået, og mange mistede slet og ret deres selvrespekt, hvis de kom dertil.

Der er lysår til den indstilling, vi i dag lykkeligvis har råd til - nemlig, at det ikke er nedværdigende, at få et lille sugerør ned i kommunekassen for at hente lidt "honning".

Og det har heller ikke været en dans på roser at være nødt til at bede om hjælp på fattiggården. F.eks. var der i 1901 afsat 36 øre pr. dag - pr. person til kost på fattiggården i Skolegade.

Den 1. februar 1901 var der i Aalborg 31.462 indbyggere, og 9,33% af disse var nødt til at gå den tunge gang til fattigvæsenet for at kunne klare sig. Det er tankevækkende, at af disse 9,33% var ca. 6% tilflyttere fra landet.

Det var typisk, at der strømmede mange ind til byerne med familie og det især i sommermånederne, hvor beskæftigelsen var ret god. Men så gik det galt, når anlægsarbejder m.v. gik i stå om vinteren.

Aviserne skrev i 1903: "Der er overflod af arbejdskraft. Arbejdet med brolægning, udvidelse af havneanlægget m.v. går snart i stå"!

I 1901 kostede fattigunderstøttelsen hver aalborgenser 2,71 kr. Ikke et stort beløb, men lønnen for en arbejdsmand var i 1895 18 øre i timen (Rørdal Cement) og 20 øre for en faglært murer.

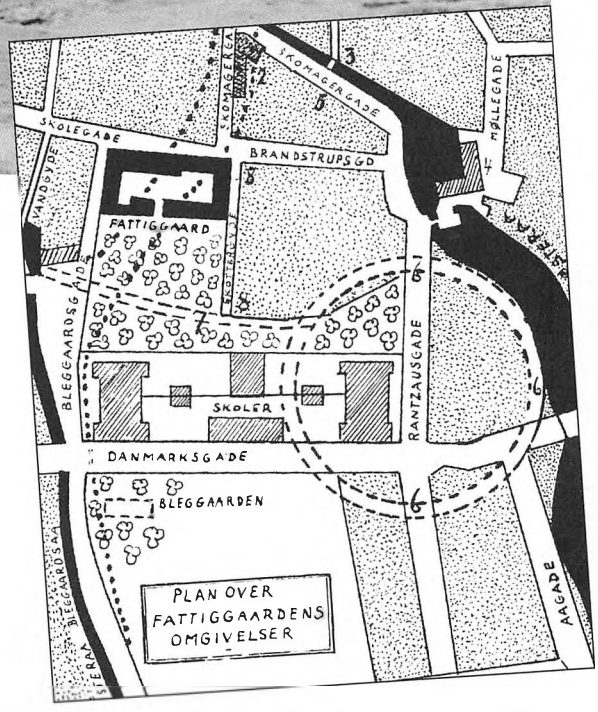

Øverst fattiggården fotograferet af Ernst Gøbel omkring 1911 før den blev revet ned for at gøre plads til Boulevarden og Østerå. Kortet er tegnet af Svend B. Olesen. De stiplede linier til venstre viser Boulevardens nuværende placering. Skolegade var som bekendt det nuværende Vingaardsgade. Inden for cirklen lå Aalborgs første slot.

Men fremad gik det trods alt. Fagbevægelsen kæmpede som besat for sine medlemmer, og i 1910 var timelønnen da også steget til 32 øre. For sådanne beløb var der ikke råd til charterrejser eller lædermøbler, som vi kender det i dag. Men den, der havde arbejde, var da også på den tid lykkelig for blot at have tag over hovedet og mad at sætte på bordet.

For de arbejdsløse, den enlige mor, og især dem man fandt helt på bunden - de hjemløse, var det et usselt liv. Paradoksalt nok var brændevinen noget af det billigste, der kunne skaffes. Det var muligt først i århundredet at købe en hel flaske brændevin for 27 øre. Det medførte, at samfundet pådrog sig ikke så lidt af et alkoholproblem, da mange arbejdere søgte glemsel fra arbejdsda-

Penge og Priser Aar 1900

Hvad kan jeg faa for mine Penge?

Hos Skræderen:

	Kr.
Et Jakkesæt (Cheviot)	55,00
En blød Filthat	9,50
Et Par Herre-Snøresko	8,50
En Dame-Ulster	40,00
En Spadseredragt (Kamgarn)	50,00
Et Par Dameskindhandsker	1,35
Et Par Dame-Laksko	8,50
Kulørt Helsilke, pr. Alen	1,34
Vaskeægte Bomuldstøj, pr. Al.	0,25
Ægte blaa Cheviot, pr. Alen	4,50

Hos Slagteren:

	Kr.
Okse- og Kalve-Steg, pr. Pund	0,65
Suppekød, pr. Pund	0,50
Bøfkød, pr. Pund	0,75
Kodfars, pr. Pund	0,35
Røgede Lammelaar, pr. Pund	0,50
Forloren Skildpadde, pr. Pund	0,55

Hos Bageren:

	Kr.
Et helt Rugbrød	0,45
Et langt Franskbrød	0,12
Wienerbrød, pr. Stk.	0,04
Femøreskager, pr. Stk.	0,05
Lagkage, pr. Stk.	0,10

Hos Urtekræmmeren:

	Kr.
Fineste Kaffe, pr. Pund	1,80
Kakao, pr. Pund	2,00
Eddike, pr. 1/1 Flaske	0,25
Soda, pr. Pund	0,05
Stearinlys, pr. Pund	0,85
Sagomel, pr. Pund	0,20
Melis, pr. Pund	0,24
Abrikoser, pr. Pund	0,80
Singapore Ananas, pr. Pund	0,40
Lage-Agurker, pr. Stk.	0,10
Matjes Sild, pr. Stk.	0,20
Marokko Dadler, pr. Pund	0,40

Ismejeriet:

	Kr.
Fineste Smør, pr. Pund	0,92
Mælk, 1/2 Pot sød	0,06
Fløde, 1/2 Pægl	0,05

gens hårde slid netop i brændevinen. Den, der betalte vel nok den højeste pris, var imidlertid mor, der normalt gik derhjemme og forvaltede et usselt hjem og forsøgte at holde en børneflok i tøjet. Hun havde ikke de 27 øre til en flaske brændevin, og langt op i århundredet fremstår den typiske danske husmor som den, der egentlig holdt sammen på familien. Hun var mentalt stærk og utrolig nøjsom og trofast. Der var ikke plads til meget udsving i hendes liv.

Først i århundredet sporer man dog en begyndende social forståelse. De fremherskende tanker i 1800-tallet om, hvad der betød noget for opdragelse og udvikling, kunne nok mest samles i sætningen "Enhver er sin egen lykkes smed", og der blev brugt ret hårdhændede midler til at holde de afvigende på plads.

På retsområdet herskede der ret primitive tilstande, som helt klart fastholdt lovovertræderne og de dårligt fungerende i deres vanskelige kår. Tæv var et almindeligt helbredelsesmiddel, som ofte benyttedes i skole, hjem og på arbejdspladser.

Det var ikke, fordi der ikke var mennesker, som kunne tænke sig om. Men der skete nu noget, der var med til at sætte skred i tingene også i positiv retning. Om det var afgørende for udviklingen er svært at sige, men i de fleste storbyer var der efterhånden kommet flere aviser, som ikke var så ringe endda.

I Aalborg havde vi f.eks. 3 store aviser, Aalborg Stiftstidende, Aalborg Amtstidende (venstreblad) og Nordjyllands Arbejderblad - det der senere kom til at hedde Socialdemokraten, Ny Tid og Aktuelt. Især Amtstidende og Arbejderbladet yndede at berette om hverdagens små pudsigheder og tragedier. Amtstidende beskrev jævnligt forholdene i storbyens slumkvarterer, og det interesserede sikkert også den typiske venstrelæser, der tit boede på landet.

Arbejderbladet skrev meget om arbejdernes levevilkår, og man brugte megen tryksværte på at hakke i borgerskabet. Aviserne brugte også meget spalteplads på ganske gode referater fra taler og foredrag eller refererede fra konferencer, hvor landets lyse hoveder gjorde rede for synspunkter og teorier. Dette betød, at teoretikerne havde fået et effektivt talerør. Tanker nåede nu ud til et meget bredt udsnit af befolkningen. Oplysning skaber fremskridt. Måske var det avisernes mest værdifulde periode. Samfundet havde behov for nye tanker, og aviserne blev faktisk læst.

På litteraturens område sker der også noget. I 1904 udgiver en københavnsk politileder Carl Hansen Fahlberg en bemærkelsesværdig roman - nemlig den

socialrealistiske roman "Spild", som handler om forholdene i den fattige del af København og om egentlig ungdomskriminalitet.

Hansen Fahlberg var en litterær begavelse. Noget man ikke var forvænt med fra politiets rækker. Romanen vakte opsigt, idet den åbnede manges øjne for, hvad der var den egentlige årsag til kriminalitet og social dårligdom.

Året efter udkom Martin Andersen Nexøs bog "Pelle Erobreren", som indeholdt noget af det samme. Nogle mente endda, at Nexø havde "lånt" en del af Hansens stof. Hansen havde nemlig den store fordel, at han havde tilbragt en årrække som aktiv politimand i det indre København, ligesom han selv var vokset op i slummet. Hans roman virkede troværdig og bestemt ikke billig og spekulerende i slummets mange spændende skæbner. Romanen blev så stor en succes, at den udkom i flere oplag. Hansen var en indlysende begavelse, og han deltog flittigt i den debat, der hele tiden kørte bl.a. i pressen om tidens store sociale problemer.

Men så slog lynet ned. Den tids justitsminister hed Alberti. Han satte i efteråret 1906 en sand heksejagt ind mod tidens homoseksuelle. Efter den tids lovgivning var homoseksualitet forbudt overhovedet, og det var først i 1930, at lovgivningen blev tilpasset, så man accepterede homoseksualitet blandt voksne. Homoseksualitet var nu udelukkende forbudt, hvis unge og børn under 18 år var indblandet. Heksejagten blev rettet mod ca. 50 kendte homoseksuelle mandspersoner og yderligere ca. 100 blev afhørt og enkelte sigtet.

Hansen Fahlberg var en af dem, som fik den værste behandling. Det var kendt, at Hansen var homoseksuel, selv om ingen vidste noget om, på hvilken måde og med hvem det fandt sted.

At Hansen Fahlberg var en gennemhæderlig person er hævet over enhver tvivl. Det er ikke for meget at sige, at han fik en helt igennem svinsk behandling af den tids anklagemyndighed og dermed også af nogle af sine egne kollegaer.

Han blev fængslet, og en del af københavnerpressen benyttede en kærkommen lejlighed til godt og grundigt at skandalisere politimanden. "Og så en politimand". - Det var nam-nam for savlende journalister. Forbavsende nok var det "Socialdemokraten", der førte an i København, men dette skal formentlig ses på baggrund af, at selv om Hansen egentlig var en fornem bannerfører for nye og mere moderne tanker hvad angår de svage i samfundet - så var han alligevel "en af de andre" - dem på magthavernes side.

Hansen Fahlberg fik et nervesammenbrud i arresten, og efter kort tids

fængsling blev han sat på fri fod, men sigtelsen blev opretholdt.

Kort tid efter forlod han landet og emigrerede til USA, hvor han opholdt sig indtil 1934, da han vendte tilbage.

Politiledelsen indså vel, at Hansen Fahlberg med flere havde fået en svinsk behandling i 1906, og man tilkendte ham en mindre pension, som han levede af indtil 1939, da han begik selvmord under indtryk af den behandling, som Hitler gav de homoseksuelle i Tyskland. - Mange blev som bekendt slet og ret henrettet.

Inden sin død nåede Hansen Fahlberg dog at skrive yderligere 2 bøger - nemlig bogen "Et barn blev korsfæstet" og "I dag flytter vi, sa' nissen".

Men tilbage til hans første udgivelse og tiden omkring 1906.

Fahlberg kunne være blevet en litterær personlighed, som netop den tid havde så hårdt brug for. Men det, der kunne være blevet til udvikling og fremskridt, blev i stedet til dumhed og tilbageslag.

Andersen Nexø fandt sin plads som en berømthed i litteraturens verden, mens Hansen Fahlberg blev glemt som digter og skribent, selv om hans bøger dog af og til dukker op - for gode var de.

Den berømte digter Herman Bang, som i øvrigt selv var homoseksuel, og

Spild

af Carl Hansen Fahlberg

Silhouetter fra Forbryderverdenen

Denne Roman, der i mange Aar har været udsolgt og selv antikvarisk ikke har været til at opdrive, er trods sine mere end 30 Aar saa spillevende og fængslende den Dag i Dag, at man ikke slipper den før sidste Blad er vendt.

Af Udtalelser ved dens Fremkomst anføres:

„Den synes mig en meget god Bog."
Georg Brandes.

„Som De dog kender de Folks Sprog! — og det vil jo atter sige deres Sjæl.",
Jeppe Aakjær.

„Carl Hansen skabte et Mesterværk i sin eneste Bog „Spild"."
Jul. Bomholt.

„Om Carl Hansen aldrig fik skrevet flere Bøger, saa har han i „Spild" skænket os een Bog — I en Tid, som er alt for rig paa Tryksager."
Herman Bang.

„„Spild" er ligesaa spændende som en Detektiv-Roman og betydelig mere virkelig og ægte, helt ægte — altsaa sundere."
„Svendborg Amtstidende."

„Der er Fart og Liv over Skildringen. [Han gør sig ikke litterære Skrupler, men fortæller løs, saa det gnistrer, derfor fængsler han."
„Jyllandsposten."

Justitsminister K. K. STEINCKE skriver i sit Forord til den foreliggende Udgave, efter at have begrundet Nyudgivelsen: „Derfor bør denne Bog udsendes paany, og derfor vil den blive læst — og husket!"

FORLAGET FREMAD

som også fik et "hak" af Alberti, skrev, da "Spild" var udkommet: " Vi har fået en ny fortæller af ubestridelig rang....".

Skønt Carl Hansen Fahlberg aldrig fik skrevet flere bøger, har han i "Spild" i det mindste skænket os én bog i en tid, som er alt for rig på indbundne tryksager"!

Det korte af det lange er, at i tiden fra omkring århundredskiftet til i dag blev der i Danmark indført en sociallovgivning, som vel i begyndelsen forekom at være særdeles beskeden, især når man

Modtagelsen af fattighjælp medførte fortabelse af visse borgerlige rettigheder. For det opvoksende Socialdemokrati gjaldt det om at indskærpe den del af befolkningen, der stod ved fattigvæsenets dør, at den måtte holde sig fri for det offentliges hjælp for ikke at miste valgretten. Tegningen er fra vittighedsbladet "Ravnen" 1881 og har følgende tekst:
Konen: - Der kan du se fatter. Vorherre er en god mand. Der kommer lille Mine med to dejlige brød, som forstanderen har tilstået os, to hver uge. Nu behøver vi da ikke at sulte så meget.
Manden: - Kone! Du ved ikke, hvad ulykke vi har gjort. De fattigvæsensbrød er en judasgave, hvormed de nederdrægtige love plyndrer mig for mine borgerlige rettigheder. Nu står jeg blandt mine kammerater som en usling, der ikke en gang kan komme med til valg på en valgdag. Død og helvede. Jeg køber mig en snaps. Jeg drikker mig fuld! Uh! Mutter! Det var det værste stød.

ser den i forhold til, hvad vi i dag har adgang til.

Røg man f.eks. på den traditionelle fattighjælp - dvs. blev man afhængig af, hvad man fik fra det offentlige, var det først i århundredet ensbetydende med, at man mistede en del af sine borgerlige rettigheder - bl.a. valgretten - og der var mange mænd, der fandt, at så var bunden virkelig nået.

I enkelte tilfælde kunne en nødstedt person blive sendt tilbage til det man kaldte for "Forsørgelseskommunen" dvs. den kommune, hvor man havde boet uafbrudt i 5 år siden sit 18. år, uden at have modtaget fattighjælp.

Når man forlod sin fødekommune eller forsørgelseskommune, kunne man få et hjemstedsbevis, som gjorde, at man var lidt mere velkommen i den kommune, man søgte til. Hjælpen til fattige blev udredt af kommunerne, så i en tid, hvor der formentlig var en sand folkevandring fra land til by, var man i byerne ikke helt ligeglade med, hvem man indlemmede i samfundsfamilien. Hjemstedsbeviset, var således en slags garanti for, at man altså hørte hjemme et eller andet sted.

En modtagerkommune kunne således returnere en borger, der var uønsket, hvis han ikke kunne klare sig selv. Og det har sikkert ikke været en sejrs-

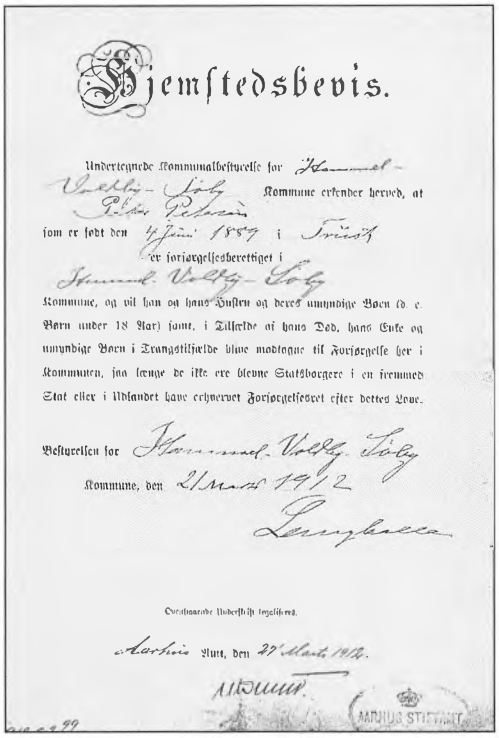

Hjemstedsbevis.

Undertegnede Kommunalbestyrelse for Hammel-Voldby-Løby Kommune erklærer herved, at Peter Petersen

som er født den 4 Juni 1887 i Trustrup

er forsørgelsesberettiget i Hammel-Voldby-Løby

Kommune, og vil han og hans Hustru og deres umyndige Børn (d. e. Børn under 18 Aar) samt, i Tilfælde af hans Død, hans Enke og umyndige Børn i Trangstilfælde blive modtagne til Forsørgelse her i Kommunen, saa længe de ikke ere blevne Statsborgere i en fremmed Stat eller i Udlandet have erhvervet Forsørgelsesret efter dettes Love.

Bestyrelsen for Hammel-Voldby-Løby Kommune, den 21 Marts 1912

Langhave

Ovenstaaende Underskrift bekræftes.

Aarhus Amt, den 27 Marts 1912.

Aarhus Amts Stiftamt

Hjemstedsbevis fra 1912.

gang for den, der blev returneret til hjemstedskommunen.

I 1902 bragte Aalborg Amtstidende aalborgfolkets skat. Som det fremgår, betalte man i underkanten af 10 % i skat af den skattepligtige indtægt. Årsindkomsten for f.eks. en lærer eller en politibetjent lå omkring de 1.000 kr.

Overlærer Svend B. Olesen kan f.eks. fortælle, at hans far, som var lærer i Øster Sundby i 1909 tjente ca. 900 kr. i årsløn.

Fra 1904 til helt op i 1960'erne har der været afholdt de såkaldte børnehjælpsdage i Aalborg.

Allerede fra starten blev dagen en drønende succes, og billedet her, som er fra 1908, viser postvæsenets vogn, der deltog i det traditionelle vognoptog, hvori næsten alle fag var repræsenteret.

Bag byens facade

Den almindelige borger, som levede på et nogenlunde acceptabelt niveau hvad angår økonomi, vidste vel nok, hvad der foregik i de små sidegader, hvor de små snasker lå side om side med kvarterets købmand.

Man kendte vel også en del af byens mere eller mindre løse eksistenser, men bevar mig vel, man omgikkes dem ikke, og ikke mindst oplandets befolkning - bønderne - var faktisk uvidende om levevilkårene for den fattige del af befolkningen, i hvert fald den del, der boede i byens slum.

Men lige efter århundredeskiftet kom en lang periode, hvor nogle af aviserne fandt, at det var godt stof at skildre sidegademiljøerne.

Omkring 1903 havde Aalborg Amtstidende en journalist, som skrev under

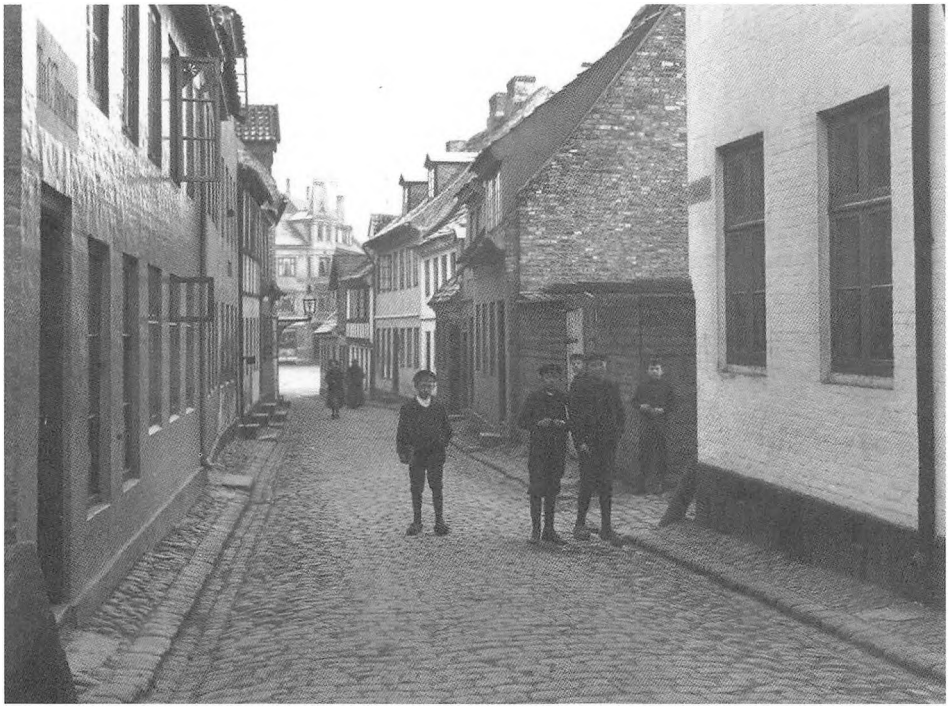

Billedet er taget af Tønnies ca. 1900. Det viser Brandstrupgade, hvis forlængelse mod vest gik over i Skolegade (Vingaardsgade). Gaderne var hyggelige og der var atmosfære, men ved aftens- og nattetide var det slut med hyggen...

mærker "Index". Han havde sans for det dramatiske, og hans læsere var først og fremmest omegnens bønder - idet Amtstidende jo var områdets venstreblad. Index er skyld i, at vi i dag har et nogenlunde præcist billede af, hvad der foregik i sidegaderne, idet han bragte en række stærke artikler.

Sprogtonen er ret skrap og skarp - for husk - han skrev for landboerne, som lappede al den dårligdom i sig, som fandtes i byerne, ligesom bjørnen efter sigende godt kan lide honning.

Men sammenligner man hans miljøskildringer med, hvad der samtidig er skrevet om datidens København, så passer de ganske rigtig og pænt på virkeligheden.

Tidens arbejderblad, som også var et meget læst blad omkring 1904, havde også skildringer, men de tjente mere til at forklare borgerskabet om de frygtelige konsekvenser, dyb fattigdom havde.

Men nu til "Index's" miljøbeskrivelser. Først ouverturen:

"Hvoraf kommer en Søren Lynilds eller en Fægte-Laurids kærlighed til Aalborg? Hvorfor vender de stadig tilbage hertil? Er landet ikke stort nok? Er der ikke snasker nok, brændevin nok og bøller nok andre steder?

De har engang for alle fået polititilhold om at blive herfra. Hver betjent kender dem. Ville de ikke ved at vælge en anden by til operationsbasis have chancer for at kunne slå friere folder og bjærge friheden i længere tid?

Alle disse spørgsmål kan sammenfattes i det ene: Hvor er der i Aalborg mere krapyl end i nogen anden by i Danmark?

Gå en aftenstund gennem Aalborg stræder og gyder.

Hvilken labyrint af rottegange!

Disse snævre, skumle, bælgmørke gyder med de gamle hundredårige rønner, som er gjort for lyssky eksistenser.

Her kan de fjæle sig. Ingen generende lysstråler træffer deres ansigter, intet menneske møder dem, politibetjenten har sin gang på hovedgaden og går kun ned i sidegaderne, hvis det er absolut nødvendigt.

Alene Aalborgs udseende gør den indbydende for vagabonderne og bøllerne. Det er meget betegnende, at politiet mere end én gang har kunnet lede mellem byens smuthuller i dage, ja, i over en uge for at opsnuse en mand, der skulle arresteres.

Dette er en af grundene til, at Aalborg trækker den slags folk. Men der er flere.

Gå en gang ind i en af byens snasker. Pas på ikke at blive genkendt som værende en af byens journalister,

og se dig så godt om. Man skal til hovedstaden for at se inventar, der er dårligere.

Du vil finde alt i disse huler, som netop tiltaler folk, der er vokset op i armod, opdragne til forbrydelser, indgroede i diverse laster. Omgivelserne i snaskerne svarer til kundernes behov.

Hvis man vil drukkenskab til livs, skal man først snasken til livs.

Læg 25 øre på en flaske brændevin (den kostede ca. 25 øre dengang!), og drankeren vil tigge dem sammen. Han vil om aftenen synke sammen på snaskens bænk som sædvanlig.

Men prøv at lede dagslyset ind i den snavsede knejpe, riv de små vinduer ud og sæt store ruder i stedet, luk den skidne os ud, brænd de fedtede møbler, riv skillevæggene ned - kort sagt lav et stort, lyst, venligt lokale, og prøv så at sætte drankeren derind med sin brændevin for ham.

Stedet ville have mistet sin aroma. Han ville savne noget af sin vante velbefindende.

Der stilles i vore dage krav til skoler, idrætslokaler, til alle steder, der skal tjene som samlingssted for mange mennesker. Til snasken stilles der ingen sanitære krav. Som forholdene er nu, er snasken både moralsk og fysisk en pestbule.

Dette er naturligvis ikke noget særligt for Aalborg. I følge lands ret har en mand lov til at holde beværtning i et svinehus, når han da ellers har sit borgerskab i orden. Men der er i Aalborg, denne ældgamle by, elendigere huller, end man træffer i andre byer.

Det er en af grundene til, at krapylet finder vej herop. Vi skal nævne en tredje.

Aalborg bliver blandt bøller og vagabonder betragtet som en slags fristed. Som et sted, hvor lovens sværd sidder fast i skeden.

Man læser undertiden i bladene om, at politiet har foretaget en razzia gennem logihusene, og at fangsten har været en halv snes individer. Der er længe mellem disse aktioner.

Der skal ikke råbes politi over for skikkelige stakler, der er så dårligt stillet, at de ingen penge har. Men det kan med grund forlanges, at politiet holder et vågent øje med de professionelle bettere, bøller og forbrydere. Det skal påses, at der ikke i vor by samler sig alt for generende mængder af dette skrabsammen, som rettelig hører andet steds hjemme.

Vi har så sandt nok i vore egne barylere!"

"Index" nævner byens logihuse, hvor folk uden fast bopæl kunne få natkvar-

På Gl. Torv - lige bag Budolfi kirke lå "Fritz Poulsens Gjæstgiveri".

ter. På Gl.Torv - lige bag Budolfi kirke - lå "Fritz Poulsens Gjæstgiveri" (se billedet), men en udførlig beskrivelse af et sådant sted findes i afsnittet gæstgivergården "Holger Danske", som lå i København. Så store logihuse havde Aalborg dog ikke.

Søndergadesnaskerne og deres stampublikum

Index tog en aften ned i sidegaderne for at besøge nogle af de værste beværtninger. Der var nok at tage af. Men i 1902 var Søndergade nok en af de gader, der havde flest beværtninger af den ringe slags. Index tog turen sidst på aftenen en aften i marts måned, og han kom ikke til at kede sig :

"Vi drejer en aften mellem 11 og 12 ned ad Søndergade - byens skumleste krog. Her er langt mellem gadelygterne og mellem snaskerne. Selv når alle blus er tændte, ligger gaden hen i et skjulende mørke, der brydes ved matte skær, som beværtningernes lamper formår at kaste ud gennem de røde vinduer.

Vi passerer snasken "Rolighed", hvorfra der lyder et helvedes spektakel, og "Majkjær", i hvilken en ølbas gør fortvivlede forsøg på at kæde sære afstumpede lyde sammen til en melodi.

Vi når nr. 34. Et fast greb om dørklinken, og vi står i Aalborgs mest fremragende snask mellem byens mest inkarnerede sutter.

Der er 2 stuer i beværtningen. I den forreste findes der intet uden nogle solide borde og bænke og så en musikautomat.

Interiøret, såvel som gæsterne, der hænger hen over bordene med de uhyre brændevinsslatter, frembyder et billede af drukkenskab i dens grelleste farver.

Der står en sky af brændevinsdunster hen under lofterne.

Ved vores indtræden hilses vi med høje velkomstråb.

Men vi går ind i den næste stue. Her findes en skænk, et bord, 3 stole, en divan og en kommode.

I samme øjeblik vi har sat os ved bordet, slår 2 eller 3 af knejpens stamgæster sig ned ved samme bord. Til at begynde med er vi genstand for almindelig nysgerrighed og mistænksomhed, men den forsvinder snart. Straks efter er vi dus over hele linjen.

"Sig mig kammerat, hva er du?" - En drukken maskinarbejder raver efter vore hænder. -"Det er ingen arbejdsnæve, kammerat - dante opdager (vel ikke politimand), hva?"

Vi afviser denne påstand og skyder hatten op i nakken, hvilket gør et tillidsvækkende indtryk. I næste øjeblik har vor sidemand glemt sit spørgsmål.

Han er arbejdsløs. Hans fedtede rejsebog, som han beredvillig haler op, viser, at han været arbejdsløs de sidste år. Han er en farende svend. Uhelbredelig farende.

Men han er ikke på nogen måde utilfreds med sin skæbne. Med alkoholistens sløve godmodighed fortæller han løs - "Maskinarbejder på valsen, tryllekunstner og sømsluger - værs'go kammerat. Lån mig en 10 øre."

Han trækker en snavset, blodplettet klud op af lommen. Pakker 10-øren ind deri, og får den derefter til at "forsvinde". En lille taskenspillerkunst, han er vældig stolt af.

Op af lommen trækker han et snavset, rustplettet 4-tommersøm. Han stikker det op i det ene næsebor. Langsomt glider det op i hovedet, indtil det er fuldstændigt forsvundet i hovedet.

"Kunststykket" vækker almindelig beundring i snasken. Da han haler sømmet ud, bløder næsen.

Vi præsenterer en anden af snaskens stamgæster. En høj taterskikkelse med gråsprængt krøllet hår og

kruset skæg. Han er 62 år. Var en gang murermester i Vejle. Siden hen murersvend.

Har i en halv menneskealder været på valsen. Han tjener nu det nødvendige brændevin ved at lave piberensere og er forresten taknemmelig for en 5-øre, når gode mennesker vil give ham den. Han har gennemvandret alle Europas lande og taler alle sprog mellem hverandre. Helst fransk og plattysk. Han lider af talesyge. Munden står ikke stille på ham et øjeblik. Han kan plapre op i et kvarter uden at standse. "Luk næbet, gamle" - skriger maskinarbejderen nu og da, men uden nogen som helst virkning.

Den gamle murer nyder ingen som helst anseelse i snasken. Han er et gammelt godmodig skrog, og kan ikke yde noget til den fælles selskabelighed. Han kan intet uden sine sprog, men sproglige færdigheder betyder intet i denne kreds.

Vi byder ham en bajer, men han forlanger brændevin. Han kan ikke tåle øllet. Hans mave er vant til brændevin.

I beværtningen kommer også det aalborgske bøllekorps. De folk kommer man vanskeligt ind på livet af. Mens landevejens godmodige giver sig i snak med den første og den bedste, der hælder en snaps eller en bajer på dem, hol-

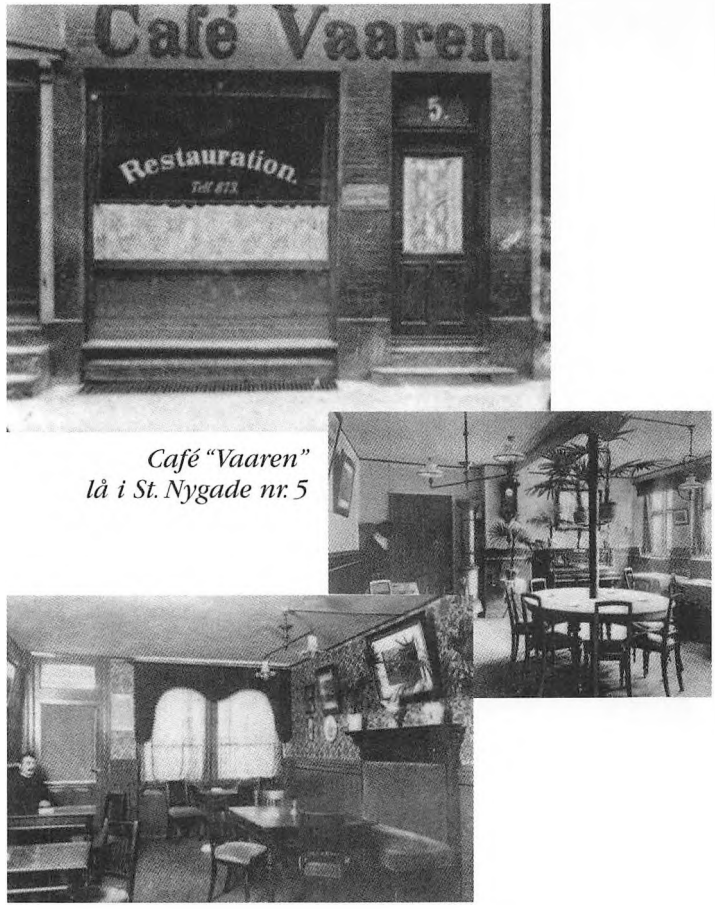

Café "Vaaren" lå i St. Nygade nr. 5

der de egentlige bøller - købstadens bundfald, sig for sig selv. Man gør klogest i at studere dem på afstand.

Når han ikke tilfældigvis sidder i forbedringshuset, kan man hver aften være sikker på at træffe Aalborgs overbølle - " Drejeren " i Søndergade 34.

"Drejeren er 28 år. Han har været fire gange i forbedringshuset og har

spist svimlende kvanta vand og brød. Han er straffet for brud på de fleste af straffelovens paragraffer - for tyveri, bedrageri, vold, voldtægt osv.

Her træffer man endvidere "Flynderbaronen", "Koste- Kristian", "Skallesmækkeren" og for ikke at glemme "Fiskedrengen", en 3 alen lang, 17 års hvalp, der tigger om dagen, stjæler om aftenen og sover om natten, samt "Bolværksmatroserne" - et par brødre, der en gang for til havs.

For alle disse individer er snasken et hjem i bogstavelig forstand. Her drikker de, sover de og drikker igen!

Deres livligste stunder har de mellem 9 og 10 om aftenen. Så har deres drukkenskab nået det stadium, hvor de er farlige. Så vil de se blod. I regelen må de skikkelige drukkenbolte holde for, men ellers slås de indbyrdes.

Da vi ved 12-tiden forlader snasken og går gennem den forreste stue, er der stille derinde. Enhver rest af kraft, enhver gnist af sans, ethvert menneskeligt træk har forladt disse skikkelser, der sidder sammensunkne ved bordene eller ligger sovende hen ad bænkene. Giften har virket.

Af menneskene er der kun de slatne, livløse skrog tilbage.

De bringes ind i logihusenes hummere. Værten drejer sin nøgle om og skruer ned for lampen."

Kælderbeværtningerne og snasken Blodkoppen

Mange af de ringeste beværtninger var indrettet i kældre, som slet ikke var beregnet på, at mange mennesker skulle opholde sig der samlet.

Men lokalerne var selvfølgelig billige, og der var igen egentlig kontrol - hverken med lokaliteterne eller for den sags skyld værterne. De skulle dog have deres borgerskab.

Index beskriver i 1902 det borgerlige Aalborg, som på mange måder ligner det vi husker fra 30'erne og 40'erne - ja helt op i 50'erne. Han beskriver også livet i kælderbeværtningerne, men også i knejpen "Blodkoppen", som lå i St. Nygade. Det var ikke byens ringeste beværtning, men det var alligevel en af de beværtninger, sundhedsmyndighederne i 1904 lukkede. Om den senere blev åbnet vides ikke.

Justitsminister Alberti havde som allerede fortalt iværksat en slags kampagne for at komme nogle af de værste snasker til livs landet over, og det ser ud til, at Aalborgs politimester i 1904 - P.M. Smit - slog til ved denne lejlighed, og nogle af de værste beværtninger blev lukket.

Journalisten "Index" lavede i 1902 bl.a. en tur, der gik ned i en kælderbeværtning og i "Blodkoppen".
Han skrev:

"Gå en skumringstime på strøget, mens lysene tændes i Bispensgades butikker, og brave borgeres giftefærdige døtre promenerer deres modenhed langs fliserne. Se på butikkerne. Se hvor byens vokser. Glæd dem herover!

Men husk: for hver tomme, der lægges til byens vækst, graver det sociale skel sig dybere ned.

Nu vil jeg fortælle om steder, hvor pænere borgere ikke kunne drømme om at sætte deres fødder.

Vi kommer ned i en kælderbeværtning i den indre by. Beværtningen har et fint navn. Der ser nogenlunde anstændig ud. Møblerne er nye, der er skrigende billeder på væggene. Man kan i regelen finde et bord, der ikke flyder med ølslatter. Det er en beværtning med øl og piger.

Den har lidt morgenbitterhandel, en lang død dag, som værten sover ud i, og så en meget livlig aften.

Straks efter fyraften fyldes kælderen. Der kommer håndværkssvende, som vil skylle værkstedsstøvet ned inden aftensmaden. Det hænder, at de bliver der, og øllet erstatter aftensmaden. En og anden småhåndværker falder derind i løbet af aftenen. Og ved 10-tiden kommer gadens løse fugle. Med eller uden kavalerer. De, der ingen har, får straks, når de træder indenfor.

Det liver op i selskabet. Ølpropperne svupper, og pigebørnene skvaldrer op. Konversationen er i høj grad utvungen - men almindeligvis ikke kynisk.

Nogle drøje eder - nogle mundrappe frækheder og drukken snak i endeløse baner. Det er tonen.

En lille radmager, halvgammel svend med drukkenboltens usvigelige mærker på kinden, gør talløse forsøg på at blive hørt. Han gentager 3-4 ord en snes gange. Snart siger han dem bedende, snart utålmodig, snart arrigt. Men ingen hører ham. Så synker han langsomt hen i en døs.
I en stue holder nogle halvvoksne drenge - tilsyneladende handelslærlinge - sjov med et par damer af den sort, som står opført i politiets arkiver.

Sådan kan i al fredsommelighed en aften glide hen i kælderen. Men det kan også hænde, at der lyder bulder og kampgny og kvindeskrig dernede fra op mod gaden.

Døren rives op og for den forbipasserendes blik opruller der sig et billede af det videste virvar: Mandfolk og fruentimmere væltende sig mellem hinanden. Flasker og glas susende gennem luften, knækkede borde og stole, men så kommer politiet og bulen ryddes !

Men vi inviterer læseren et trin længere ned af rangstigen.

Store Nygade omkring 1920. Gaden skar sig igennem, hvor Salling nu ligger. I Store Nygade lå beværtningen "Blodkoppen".

Vi træder ind i "Blodkoppen" i St. Nygade. Aalborg har en beværtning med dette Københavns-klingende navn.

Lige fra gaden træder man ind i skænkestuen, der sejler af øl og brændevin, kaffe og spyt."Blodkoppen" er en beværtning for søfolk og piger og alt muligt.

Sammen med en kollega sætter jeg mig ved et bord, og vi forlanger øl. Et ældre sortsmudsket mandfolk med årgammelt snavs i ansigtet og på hænderne agerer tjener.

I et par skæve tøjsko vader han om i ølsjappet med små forsigtige skridt. Der er foruden os 3 grupper i lokalet.

En flok søfolk sidder ved et bord og drikker kaffepunch. De synger afvekslende engelsk og dansk. Et svin synger bedre mol end de synger på dansk. I deres engelsk er der ikke andet ægte end mavelydene.

De er beværtningens mest ansete gæster, for de har penge på lommen. Over for dem, alene ved et bord, sidder et gammelt fruentimmer og ruger med

en rus. Hun sidder ubevægelig i den halve time, vi var til stede. Hendes stive øjne glor dumt ud i rummet. Af og til falder der en sjofel bemærkning af til hende fra matrosernes bord. Hun grynter noget til svar, men rives ikke ud af sin døs.

Inde i en anden stue sidder et andet fruentimmer med et par svende. Hun giver hals til den store medalje.

Det er det synlige publikum i "Blodkoppen". Fra et værelse ved siden af høres spektakel og skænderi, men hvad der egentlig foregår, ved vi ikke.

I døren, der fører ud til køkkenet og op til loftværelserne, kommer der med små mellemrum en pige frem. Hun gør ikke modstand, når sømændene vil kæle, men opmuntrer dem heller ikke.

"Blodkoppen" er måske den af byens snasker, som kan glæde sig over politiets mest udsøgte opmærksomhed. Politiet har en fast patruljerede betjent på Algade, og han holder konstant øje med "Blodkoppen". Det er almindeligt kendt, at det er en af byens dårligste beværtninger, hvor der også kommer piger. Her kan betjenten tit finde de piger, der er eftersøgt, og når hun måske kommer ud fra "Blodkoppen", så anholdes hun, og turen går ned til arresten i Gabelsgade."

Det var ikke alle beværtninger, der lå i de trange gader. I 1869 nåede jernbanen til Aalborg, og Jernbanegade blev skabt i Gravensgades forlængelse, idet den nye

Restaurant Constantia før og efter at KFUM overtog stedet i 1906.

banegård blev opført, der hvor nu ejendomskomplekset Grønnegården ligger på Prinsensgade. Lige over for banegården dvs. Grønnegården - lå en lille landejendom, men da kvarteret blev bebygget, rev man udhusene ned. Stuehuset, som var tilbage, blev indrettet til en restauration, som blev kaldt for Constantia.

Det var til at begynde med et populært sted, hvor der om sommeren var servering i haven og kulørte lamper.

Omkring 1902, da banegården blev flyttet ned, hvor den nu er, udartede Constantia, og der blev talt om i byrådet, at offentlige damer holdt til på stedet. Der var åbenbart lige lovlig meget "fnis og fjas" ude i den lille have, og stedet genlød af drukken råben og skrigen - ofte med tilhørende slagsmål.

I 1906 købte KFUM imidlertid Constantia, og herefter var det slut med fjaset mellem buskene. I 1910 opførte KFUM en ny bygning på stedet, som i dag bl.a. huser Aalborg Kommunes Ungdomsrådgivning.

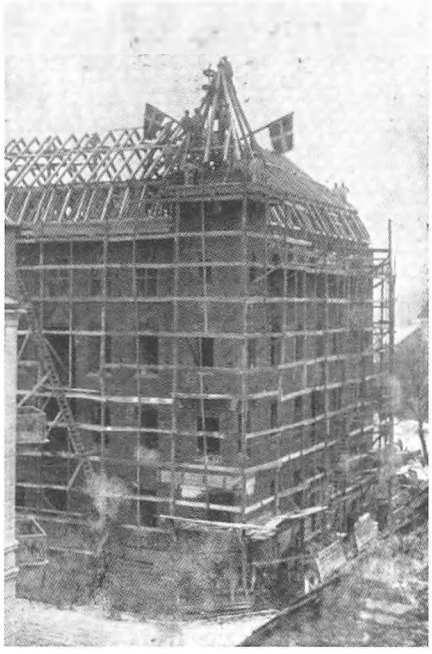

Herover: KFUM's bygning, Jernbanegade 23 rejser sig i 1910. Billedet til højre er fotograferet i 30'erne. Der lægges an til det store flotte springvand, som stadig er på stedet.

Algadekonditor med succes

Algade er en af Aalborgs ældste gader. På gamle billeder kan man se, at den midt i 1800-tallet nærmest var facadeløs, sådan forstået, at der næsten ingen forretninger var med facade til selve gaden. Sidst i århundredet blev dette helt ændret. Gaden har nu mange små butikker og er blevet det, vi kalder for et strøg.

Her kunne man finde et af byens populære forlystelsessteder nemlig Dramatikken, som var ejet og drevet af Arbejdsforeningen i Aalborg. I Dramatikken blev der siden 1865 afholdt et utal af politiske møder, revyer, baller, cirkus m.v.

Aug. Worms forretning, som lå midt i det nuværende Algade-Boulevarden kryds.

Af forretninger kunne man besøge Aug. Worms kolonialforretning, der lå midt i det nuværende kryds Østerå-Algade og Boulevarden. Huset faldt ved Boulevardens gennembrud omkring 1910.

Løveapoteket fandt man i Algade 28, hvor det stadig findes. To husnumre længere nede - nemlig i nr. 32 var der en konditor, som hed Herman Schlenzig. Han var af tysk afstamning, idet han i 1868 indvandrede til Danmark. Han blev dansk gift og bosatte sig i Aalborg, hvor han siden nedsatte sig som bager og konditor. Han var en lille driftig mand, som skabte et konditori, der blev populært blandt de mere almindelige aalborgensere. Slenzig var en dygtig bager, og en gammel aalborgenser fortæller fra tiden omkring århundredskiftet, at hos Schlenzig kom det jævne publikum, og man spiste lagkage, drak sodavand og "stærke" drikke, spillede dam og læste blade. Man kunne få en hel søndag aften til at gå for 25 øre.

Schlenzig var en lille, tyk, gemytlig mand, som ofte gik i sin butik og restauration med bagertøj og med den flade hvide hue, og man husker en af hans udtalelser, som næsten blev klassisk, idet

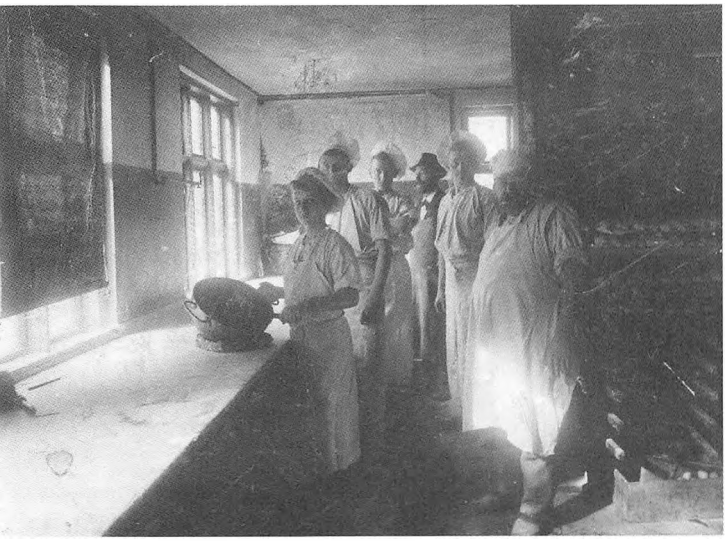

Algadekonditoriet, ca. 1905. Herman Schlenzig ses yderst til højre.

han aldrig slap af med sin tyske accent. Udtalelsen faldt ved lukketid: "Glokken en doll, mine herrer. Mig und min kone skal i seng!"

Det var almindelig kendt, at Schlenzig gerne så, at det var byens pæne borgere, der kom i hans forretning, men han var ikke blind for, at hans forretning lå midt i et kvarter, hvor der især i sidegaderne boede en masse damer fra byens lette kavaleri - dvs. byens prostituerede. Damernes penge var dog lige så gode som andres, hvorfor den praktiske Schlenzig lavede én af ugens dage til dagen, hvor "byens offentlige damer" kunne komme. En gammel aalborgenser husker fra sin barndom, at damerne den dag indtog Schlenzig, mødte op i deres bedste tøj og drak kaffe med lagkage til.

Han husker, at drengene fra det nærmeste kvarter stillede sig op og gloede ind ad vinduerne til de mystiske damer fra sidegaderne. Det imponerede drengene meget, at de røg cigaretter til deres kaffe. Damerne opnåede den ene dag om ugen at kunne opføre sig som respekterede damer, og Schlenzig fik nogle ekstra kroner i kassen.

Da Boulevarden og Østerå i 1912 blev ført igennem ned til Nytorv, blev der rejst en lang række store flotte ejendomme, og den ejendom, hvor Schlenzig havde sit konditori, faldt. Konditoriet var på det tidspunkt overtaget af sønnen Max Schlenzig, og han indrettede nyt

Personalet i M. Schlenzigs konditori i Algade.

Max Schlenzigs konditori på Østerå i 1912

konditori på adressen Østerå 3 - lige over for skotøjshandler Engelbrecht.

Schlenzigfamilien havde senere bagerforretninger på Budolfi Plads og sidst i Aagade. I dag er der ikke flere medlemmer af Schlenzigfamilien tilbage i Aalborg.

"Dramatikken" var en bygning i Algade, hvor der er foregået utroligt meget gennem lange tider. Stedet er nu nedrevet, men blev indtil for få år siden brugt af Indre Mission som samlingssted. Allerede i 1823 var der på stedet en bygning med sal, som blev brugt som byens første teater. Omkring 1860 var stedet i brug som et ret billigt danselokale, men så overtog Frelsens Hær salen og huset.

Frelsens Hær lod nu andre toner lyde i salen, og de skrev i deres medlemsblad "Krigsråbet": - Der skal føres strenge kampe med djævelen i Aalborg.

Den celebre herre (djævelen) må også have været streng i Aalborg, for undertiden stormede kvarterets bøller hærens sal. En gang blev kakkelovnen væltet og lyset slukket, så det har været et hårdt arbejde dengang at være Frelser-soldat. Det var nemlig en yndet sport at lave sjov med "Hæren" i mangel af anden adspredelse.

Hæren flyttede i 1865, og Arbejderforeningen i Aalborg byggede så den flotte sal, som har været i brug indtil for

Algade omkring 1970 hvor Bethesda - Indre Mission - havde hjemme i den gamle teatersal "Dramatikken".

nylig. Her blev store beslutninger taget, og der blev holdt store og pæne baller for partiets medlemmer. Så mange, at der måtte danses ud i hold. Det var efter sigende strengt at gå til bal dengang. Man begyndte kl. 8 aften og sluttede først med melodien "Forgangen nat....." kl. 5 morgen.

Det var jo ikke altid, man gik lige hjem, og man skulle møde på arbejde kl. 07.00.

Der var mange letlevende damer i Algades sidegader, og de havde deres egen loge på balkonen i den store sal. Den blev kaldt for "Stalden".

De lette damer var altid flot påklædt, men byens bedre fruer ville gerne have sig frabedt at blive blandet med disse damer. Måske mest af hensyn til deres kære ægtemænd, som efter sigende traf frække aftaler med damerne efter forestillingerne. Næste akt foregik så i sidegaderne.

Arbejderforeningen brugte en over-

Dramatiken

paa Algade.

Søndag den 26. og Mandag den 27. Oktober, begge Dage Kl. 8:

Stor Koncert og Forestilling!!!

Søstrene Rosengren, Gruntarsangere.
Frida Berg, international Sangerinde.
Albert Schmidt, dansk Komiker.
Astrid Wang, Skuespillerinde.
Arthur Almati, humoristisk Øjenforblænder & Illusionist.

Stort Orkester!!

Dirigent: Hr. Musikdirektør Thomsen.

Entré til Gulvet 50 Øre, Balkon 30 Øre, Børn 25 Øre!

NB. Enhver, der løser Billet til Søndagsforestillingen, erholder et Mærke, der giver Adgang til Mandagsforestillingen for halv Pris. Mærket kan benyttes af alle.

Se Gadeplakaterne!

Servering i Salen!

Adgang for Alle!

Annonce for "Dramatiken" anno 1912. Entreen var beskeden: Gulvet kostede 50 øre og balkonplads kunne fås for 30 øre.

gang også salen til bespisning af fattiges børn juleaftens eftermiddag. I mange år blev der bespist mellem 300 og 400 børn på denne måde. Ellers foregik der et hav af forskellige ting i salen, indtil Bethesda omkring 1915 startede, og nu var det igen de religiøse strenge, der blev anslået.

Algade var op til århundredeskiftet strøget, hvor der skete lidt af hvert. Bispensgade var nok for det lidt finere klientel. På Algade færdedes byens lette kavaleri på jagt efter kunder.

Aalborg Amtstidende skrev i 1895: "Om aftenen navnlig i tiden mellem kl. 8 og kl. 9 frembyder Algade et broget skue af "damer", der promenerer op og ned ad gaden, i mere eller mindre udfordrende dragter samtidig med, at de sender smægtende øje og fingerkys til unge medborgere og gamle med. Især om søndagen er jagten lovende, om end vildtet er mindre spændende, idet det så nærmest består af soldater, der i mægtige flokke spærrer gaden fra rendesten til rendesten. Vi mindes ikke i nogen by, heller ikke København, at have set noget så udpræget frit i erotisk henseende, og folk udefra kan let få den opfattelse af Aalborg, at moralen her er lettere end i nogen anden dansk provinsby.

"Egholms skønhed" og "Kresjan Blegnæb"

Deres mor vidste vel hvad de rigtig hed! Men vennerne kendte dem kun under deres øgenavn eller tilnavn. Gennem alle tider har øgenavne været brugt. Men ikke mindst i den første halvdel af dette århundrede var det meget svært at finde Trine Olsen i de små gader, men spurgte man efter "Trine med bulen", så var chancen meget større - afhængig af, hvem og hvad man repræsenterede. Af og til kunne en person blive landskendt på sit tilnavn.

Mange ældre husker Danmarks mest kendte indbrudstyv "Det borende X", som opererede i 20'ernes København. Men ikke mange ved, at denne berømte/berygtede, men beskedne frugthandler i virkeligheden hed Julius Framler. Han døde i øvrigt i Horsens Tugthus i 1933.

I minefelterne i København, Aalborg, Århus, og såmænd også i de små byer, var der et flot kludetæppe af øgenavne, som tit havde det til fælles, at øgenavnet hentydede til en eller anden hændelse, som damen/manden havde udmærket sig med, eller måske var der blot en fysisk skavank ved ham/hende. Havde manden træben, var "Bøgeskanken" passende. I København havde man "Maren med træbenet". Hun var praktisk anlagt, idet hun i træbenet anbragte et søm, hvorpå hun gemte sin gadedørsnøgle.
"Ståhej-Agnes" kom meget på afholdshjemmet i Vejgaard, når der lørdag aften var bal, men det var før den tid, hvor man tog det med afholdet alvorligt. Når hun kom, blev der rav i gaden. Hvilken larm.

Københavns legendariske politileder i 30'erne og 40'erne - Einar Mellerup havde selvfølgelig en sand guldgrube at øse af, når det drejede sig om øgenavne, for københavnerne var så forudseende, at de opfordrede de gamle betjente til at skrive ned, hvad de havde oplevet. Einar Mellerup fortæller i en af sine bøger om ludderen "Anna Nifinger", som efter sigende på Marie Bebudelsesdag, som var svensk fridag, havde haft "besøg" af 96 svenskere.

Det var en gammel politibetjent, som fortalte det, og han havde igen meddelelsen fra Annas gamle medhjælper, der havde arbejdet i samme fag i over 40 år. Hun blev desuden spurgt om, hvor mange kunder, hun selv havde haft på en

dag, og hun svarede, at hun ikke havde kunnet drive det til mere end 42. Hun lagde ikke skjul på, at hun misbilligede Annas sjuskeri.

Nå - lad os spise brød til. Mytedannelserne florerede sikkert voldsomt i gammel tid. Men i de mere ydmyge kredse har man til alle tider haft en ganske fin sans for humor, selvom humorens baggrund tit kommer fra forhold, der ville få almindelige mennesker til at blegne eller forarges. Det er mit indtryk, at samfundets tabere meget tit slet og ret overlevede ved at udvikle en slags sort humor.

Inden vi går videre en lille beretning fra 1923, som Aalborg Amtstidende bragte....og så er det "ganske vist"! Og det er oven i købet en slags "Århushistorie", selv om den fik et uventet forløb:

"For nogle dage siden rejste en af Aalborgs mere letlevende Piger, kaldet "Aalborgs Rose" til Aarhus, hvor hun sammen med sin Ven, "Kræsjan Blegnæb", vilde prøve paa at tjene mange Penge. Torsdag Aften gik hun, som et Aarhusblad beretter, ud i Kvarteret omkring Volden og vejrede, medens Kræsjan stadig opholdt sig i Nærheden, parat til at indkassere Fortjenesten.

Nu vilde Skæbnen, der ofte kan være grusom, at en at de lokale Sherlock Holmes'er i den samme Time passerede Kvarteret. Hans skarpe Staalblik faldt først paa en Flok Pigebørn, som han ikke mente havde noget at gøre, hvor de opholdt sig, og han bad dem høfligt, men bestemt om at forføje sig hjem.

- Hvorfor maa hun der saa gaa her, lød det i Kor, medens seks Hænder pegende rettedes mod "Aalborgs Rose", der ufortrødent spankulerede frem og tilbage.

- Skrub af, sagde Sherlock, saa skal jeg nok ordne hende, og saa gik Sherlock videre og stablede sig op paa et Gadehjørne, hvor han ganske roligt stod og trak Vejret. Han havde et rødt Tørklæde om Halsen og saa i det hele taget ud til at være en rigtig Ka'l.

"Aalborgs Rose" havde aldrig set saa enfoldigt et Faar i sine Dage. Hun bed straks paa. Nærmede sig forsigtigt og sagde: "Go' Daw. Do æ' kanski osse fra æ' Land aa?" Det sagde Sherlock Ja til, men et øjeblik efter kom Kræsjan til og forlangte Penge, fordi Sherlock havde generet hans Kæreste.

Panseren tog dem begge med paa Politistationen, og nu sidder de i hver sin Arrest og fortryder."

Det var ikke bare i underverdenen, tilnavnene florerede. I politiet dyrkede man det også med fryd.

Overbetjent Eriksen, som i 30'erne gjorde tjeneste i Aalborg, var en flot og stout mand. Blandt andet var han tamburmajor for politiorkestret, og han havde et flot fuldskæg. Han blev i hele byen kendt med tilnavnet "Reserve-Jesus". Lidt misvisende, for hvorfra ved man, at Jesus havde skæg? Men betyder det

Karen Poppes Gyde, der gik fra Algade til Skolegade (Vingaardsgade).

noget? Eriksen var en flot repræsentant for sit korps.

En anden kendt politimand havde i 40'erne tjansen med at se efter byens lyskurver. Blandt kollegerne kom han en overgang til at hedde "Lysets Engel". En anden hed "Prangeren" - han var sikkert glad for at handle, og så var der "Lauritz Betjent" - "Carlo Kartoffelmos" - "Peter Post" var tidligere postbud - "Jens Perletand" og "Hjallerup-Karl"!

Når "Lange-Anton"'s far fik tilnavnet "Bryderen", skyldtes det, at han i sine unge dage havde været en habil bryder i Aalborgklubben "Jyden", hvor han efter sigende først i århundredet havde kæmpet lige op mod den legendariske cirkusmand og aalborgbryder Beck-Olsen, som efter sigende havde vundet et verdensmesterskab.

I nyere tid var det knapt så almindeligt med øgenavne, men vi havde dog ved kriminalpolitiet en kollega, som jævnligt blev betegnet som slet og ret "Bageren". Baggrunden var nogle spøgefugles påstande om, at "Bageren" udelukkende var blevet ansat ved politiet, fordi det lykkedes ham at besnære rigspolitichefens bedømmelseskommission med en udmærket sandkageopskrift. I 60'erne og 70'erne havde vi i Aalborg en populær kriminaldommer, som både i forbryderverdenen og blandt politifolkene blev kaldt for slet og ret "Brumme". Det var især ham, som dengang afsagde en syndflod af fængslingskendelser, idet han næsten udelukkende havde kriminalsager.

Som allerede nævnt kunne man via tilnavnet finde tilbage til noget karakteristisk ved personen. F.eks. fødestedet: "Aalborg-Hans" - "Sindal-drengen" - "Han Herreds Jens" eller et sted hvor de tidligere har været: "Chicago Petersen", "Amerika-Sine", "Afrikaneren". Erhvervet spillede selvfølge ikke mindst ind: ""Loppeslagteren", "Ballonsmeden" - "Alverdens flyttemand" - "Den runde opvarter".

Særlige specialiteter inden for forbryderfaget kunne også bruges: "Sovekammertyven" - "Det lange brækjern". En flere gange straffet ægteskabssvindler gik selvfølgelig under navnet "Bedåreren", mens "Danse Frederik"s speciale var at tage sig en svingom med en eller anden påvirket medborger, som han evt. mødte på sin vej - helst hen på de små timer. Under dansen lettede han dem for ur og tegnebog.

En hestehaletyv fik tilnavnet "Kupersaksen"! At mange af disse gode borgere havde et letfærdigt forhold til den "saft", der blev skænket på beværtningerne, gav dem måske tilnavnet "Niels immerfuld", "Jens halvpægl", "Pælerammerne" eller "Bolchehovedet"! En anden god bekendt af politiet var "Det bette grovbrød". Han hørte hjemme oppe i

Vendsyssel, men kom meget i Aalborg. Hans tilnavn skulle ikke hentyde til, at han var glad for rugbrød, men det hentydede slet og ret til, at han var lille og firskåren.

Selv de høje herskaber måtte levere navne til de ydmyge af hjerte "Etatsrådsinden" - "General Snøbel" - "Grev-Horn" (som var en berømt smugkrovært i Aalborg) - "Hertugen af Lamballe" o.s.v..

Fantasien kender ingen grænser - hvem kendte ikke "Den flåede abekat", "Det rustne søm" eller "Kræn Dævl", som var navnet på en jysk krikhandler af de mere anløbne, og så var der den gode borger Niels Nielsen, som kom til at hedde "Niels Togange"!

En arbejdsmand fra Løgstør-egnen var hos politiet bedst kendt under navnet "Lars postkasse". Han kom en dag i 20'erne kørende ned til politistationen i droske. Han lod drosken vente uden for, mens han med stort besvær ravede ind ad døren. Da den vagthavende politimand spurgte ham om, hvad hans ærinde var, svarede "Lars postkasse", at han bare ville melde sig som fuld mand.
At han var fuld ville ingen bestride, men da han blev spurgt om grunden til hans flothed med drosken, gav han den melding, at han ligeså godt kunne køre i drosken alene, da en betjent ellers skulle køre med ham (det var ret almindeligt at politifolkene kørte de anholdte ind i drosker, idet man ikke selv havde køretøjer).

"Lars postkasse" sluttede sin lille tale af med en henstilling til politiet om, at de endelig skulle huske at betale droskekusken, for han skulle da ikke snydes for sine penge. "Lars postkasse" blev så ført ind til en nats hvile, men næste dag skrev politiet i avisen, at næste gang "Lars postkasse" kom til byen og ville køre i droske, så burde kusken forlange forudbetaling.
At de mange pudsige men ret forhutlede eksistenser var afhængige af den lokale "saft" - som regel dram - kan ikke undre. Storbyen trak sikkert en del, og Aalborg og andre storbyer havde jo en sand overflod af små snasker, hvor man ikke tog det så nøje med påklædningen, når man kom. Fra Frederikshavn havde man jævnlig besøg af "Jens Bræg", mens "Skarp Ole" kom fra Brønderslev. De søgte næsten altid efter "Bisse Anton", "Kanon-Anders" og "Ballade Niels", og hvis de var heldige at finde sammen med "Ansjos-Grethe", "Anna Svingben" eller "Skrædder Karoline" - så kunne der egentlig komme en hel god aften og nat ud af det.

"Gjæstgivergaarden Holger Danske"

- Et tidsbillede fra tiden omkring århundredeskiftet

I de store byer var der visse kvarterer, som nærmest var spækket med små snasker og beværtninger, som næsten døgnet rundt var hjem for de mange mænd, som kun havde et uopvarmet hummer på et eller andet loft at opholde sig i - hvis de da overhovedet var så heldige.

At København var stedet, hvor disse ting florerede i den store stil, kan ikke undre. Her havde man indtil 1904 et kombineret logi og værtshus, som blev kendt over det ganske land, fordi der herskede ret specielle og barske forhold inden for væggene.

"Gjæstgivergården Holger Danske" i Farvergade i København.

Ser man på datidens billeder af "Gjæstgivergården", ser den meget tilforladelig og hyggelig ud, og kunne egentlig godt have ligget på torvet i Kerteminde eller et andet hyggeligt sted. Men den lå faktisk i Farvergade i det indre København, og forholdene var så specielle, at Aalborg Amtstidende i 1904 nøje beskrev stedet. Beretningen blev formentlig bragt i anledning af, at det endelig var besluttet, at stedet skulle rives ned. Beretningen står "til troendes" skrev Amtstidendedet. Det er nemlig en gammel politibetjent der fortæller:
"Holger Danske" var ikke det eneste sted af sin art. I det indre København var der adskillige spise- og logihuse, hvor brygger Jacobsen og hans familie bestemt ikke kom.

"Holger Danske" var vel nok det mest berygtede logihus, København kunne byde på omkring århundredskiftet. Men på hjørnet af Aabenraa og Rosenborggade fandt man logihuset "Pjaltenborg", der i øvrigt havde kvindelig vært - en skrap madamme, der kæftede op, så selv den mest hårdføre københavner blev tavs.

Men nu tilbage til "Holger Danske".

Øverst skænkestuen i "Holger Danske", hvor billig snaps flød i rigelige mængder. Til højre fra loftet, hvor man sov på gulvet på voksdugsmadrasser med en halmpose under hovedet.

Det fortælles, at betjeningen i "Holger Danske" udelukkende bestod af mænd, som var i stand til at slå om nødvendigt, som en hest sparker. I stueetagen var der en skænkestue, hvor billig snaps flød i rigelige mængder fra morgen til aften.

Men det var først og fremmest et herberg, hvor man kunne spise og sove til absolut billigste pris. Det hed sig, at stole og borde i spisesalen var naglet fast til gulvet for at forhindre, at gæster under de hyppige klammerier skulle skaffe sig et nemt våben ved at brække et bord- eller stoleben af. Skeerne var lænkede til bordet med en tynd jernlænke, og skulle alligevel en eller anden ske trods sikringen blive stjålet, så var det en trøst, at skeen ikke var af ædelt metal, men af tin. I bordene var der udhugget fordybninger - lige netop store nok til at indehol-

de en portion gule ærter, som var den stående ret, og vel også den billigste.

Når man havde bestilt sine ærter, kom opvarteren med ærterne i en håndsprøjte, og "tallerkenen" blev så sprøjtet fuld. Samtidig skulle rettens pris betales - 2 skilling. Var man ikke hurtig nok til at slippe skillingerne, eller var der noget i vejen med betalingsevnen, blev man hurtig klar over, at det ikke var et socialt hjælpekontor, man var kommet til. Opvarteren sugede øjeblikkelig ærterne op i sprøjten igen.

Man kunne også sove på stedet. Og dette skete på husets loft, hvor gæsterne sov på gulvet på voksdugsmadrasser og med en halmpose under hovedet. Længere nede i huset var der dog et beskedent antal senge, men det kostede.

København var jo en meget stor by, og om vinteren kunne der være et voldsomt pres på logihusene, og var man for alvor "på spanden" kunne man benytte sig af den billigste overnatningsform - nemlig "at sove på snor". Det fortælles fra det berygtede overnatningssted "Pjaltenborg", at man for en enkelt skilling fik lov til at hænge hen over en snor, som blev spændt ud fra væg til væg. De sovende blev så bundet fast i en sele, og på den måde kunne der sove mange i et rum.

Det fortælles endvidere fra "Pjaltenborg", at tidligt om morgenen kom værtinden (madammen) og vækkede gæsterne, der hang på snor på den måde, ved at hun simpelt hen pludselig og uden varsel løsnede rebet. Det havde den fordel, at så var de overnattende på 3. klasse øjeblikkelig spilvågne og morgenfriske. Forude ventede en ny og besværlig dag.

"Mændenes tyranni"

Forfatterinden Thit Jensen - egentlig hed hun Maria Kirstine Dorothea Jensen - blev født i 1876, og som broderen Johannes V. Jensen indskrev hun sig som en flittig og talentfuld romanforfatter. Men det hun ikke mindst huskes for, var hendes kompromisløse kamp for kvindens rettigheder. Og der var virkelig noget at kæmpe for. Kvinden var før og efter århundredeskiftet en samfundsborger, som var miskendt og meget tit levede under nogle forhold, der kunne minde ikke så lidt om slaveri - og hvem var fogeden? - I følge Thit Jensen: MANDEN!

Thit Jensen blev en stemme, man ikke kom uden om. Grov var hun, sagde mange, og frem for alt - aldeles ukvindelig. For kvindesagen var det en god tid, Thit Jensen kom frem. Aviserne udviklede sig fra århundredeskiftet og fremover til at være samfundets talerør, og referenterne lagde gerne øre til Thit Jensens udgydelser, når hun holdt sine mange foredrag om kvindens levevilkår, og hun lagde sjældent fingrene imellem.

Hendes bøger om samme emne blev også læst med stor begærlighed af hovedmodstanderen - manden!

Vi ville i dag vel med en vranten stemme kalde hende for "Rødstrømpe", men den tid hvor hun forsøgte at bane vej for kvindens ret til at bestemme over sit eget liv, var en tid, hvor dette ikke var en selvfølge. Når hun f.eks. tordnede:

" Jeg har det klarsyn, at kvinden lider, fordi mænd tager sig retten til at ordne hendes forhold ud fra mandens synspunkt ikke ud fra hendes eget!"

Og der var syn for sagen!
Tiden var spækket med mere eller mindre velmenende mandfolk, der som Paulus mente, at manden var kvindens hoved, og at de helst skulle tie i forsamlinger osv. Thit Jensen gjorde alt andet end dette. Hun tordnede mod tidens "brygger Jacobsen-typer", og der var utallige eksempler på, at hun havde ret. I mange hjem - selv de pænere - var vold mod ægtefællen - og som regel med kvinden som offer - ret almindelig, og de unge piger blev gang efter gang ladt i stikken, når en eller anden præmietyr gjorde erobringer. Og fik det følger, var det ret almindeligt, at pigen måtte stå tilbage med smerten og problemerne, når man ikke ville eller ikke kunne bære sit

"Konkurrerende firmaer". Fra Svikmøllen 1923.

ansvar og invitere den gravide pige ind i ægteskabet, som da for en tid skånede hende for yderligere ydmygelser.

Men siden fulgte det livslange afhængighedsforhold: - manden sad på pengekassen, og traditionen gav ham ret. "Skaffedyret" mente vel, at det var hans livsbestemmelse.

Set med nutidsøjne var alle disse problemer noget tidstypisk, men læseren skal nu alligevel have en smagsprøve på den tids avisdyster.

Fru Thit Jensen var ikke den eneste, der kæmpede for kvindens sag. Hun havde en medsøster, hendes navn var Jo Jacobsen. På hvilken måde hun kendte Thit Jensen vides ikke, men hun holdt fore-

drag, og i 1923 var hun i Aalborg, hvor en fyldt foredragssal med tilhørere af begge køn lagde øre til følgende, idet Aalborg Amtstidende bragte en del af talen næste dag:

"Fru Thit Jensen har fået sig en farlig konkurrent i fru Jo Jacobsen, der tirsdag aften talte i Aalborg. Farlig, fordi hun ikke alene kan bruge munden lige så hurtigt, men hun disponerer også over flere af kvindens naturlige besnærende egenskaber end fru Thit Jensen.

I aftes faldt hendes ord som svøbeslag over de formastelige mænd, og disse var dog ved slutningen galante nok til at hylde fruen med en lille pæn klapsalve - for Gud hvor var hun køn, hørte vi flere udbryde.

- Historien har vist, udtalte foredragsholderen, at der skal lange tider til, for at de undertrykte skal sprænge rammerne om deres trange kår. Slaveriet i Rom. Negerslaveriet og livegenskabet er mørke pletter på menneskehedens historie. Mange mener, at det er et overstået stadium, men der er en stor stand endnu, som sukker under livegenskabet: Hustruen, moderen.

Det er mærkeligt, der ikke dræbes flere børn, for loven beskytter ligefrem den uægte fader og er en støtte for hans moralske ansvar. Den betaler for ham. Men han burde straffes hårdt i stedet. Så forførte de ikke mere end én kvinde!

Arbejderne taler ofte med bitterhed om, at de er lønslaver. Men de glemmer, at deres hustruer ikke engang er så meget. Arbejderne har sat alt ind på 8-timersdagen, men se om de under deres hustruer den, og så tager de end-og selv alle pengene.

Hvorfor får hustruen ingen løn? Er ikke deres arbejde døgnet rundt noget værd, fortsatte fruen. Jo, må vi bede om også at få faste timetakster ansat her.

Mænd i vore dage burde i skole hos en lille jævn husmoder. Så lærte de sans for omgang med betroede midler. Prygleloven er ikke afskaffet i ægteskabet. Mange - også fine folk - giver deres hustruer stokkeprygl, og når vold øves mod hustruen, så tages det ikke så nøje.

Hvad der sker bag ægteskabets lukkede døre er tragedier. Men nu går det ikke længere. Hustruerne begynder at tænke og vil forene sig over hele verden til kamp mod tyrannerne.

Den tid er forbi, da det er nok at henvise kvinden blot til forplantningens opgave. Men manden mangler forståelse heraf. Hans hjerne er så indsnævret, at han skal have et lille hundrede år til at få noget nyt ind i den.

Blev kvinden ligestillet med manden, så hørte de tåbelige og blodige krige op, for ingen kvinde ville finde sig i de sindssvage militærudgifter og slagsmål, som føres i frihedens navn, men som kun er maskeret handelspolitik.

Praktiske vanskeligheder kan ikke hindre løsningen om lønninger til hustruen. Kan en mand give sin skatteindtægt op, kan han også give op, hvad der tilkommer hans hustru i løn.

Så forsvandt den skønne, slanke fra talerstolen, og mændene luskede af - efter, som sagt at have klappet for fruen - ud af lokalet. På vejen hjem fik de talen gentaget endnu engang af deres respektive koner."

Prostitutionen
- et uløseligt samfundsproblem

Samfundet har til alle tider haft sit hyr med at forholde sig til, at kvinden brugte sin krop for at sikre sig det, der skulle til for at opretholde livet.

Før 1901 accepterede man bordeller - vel nok ud fra det synspunkt - så vidste man da, hvor man havde dem. De udgjorde jo også i gammel tid et sundhedsproblem.

Før århundredeskiftet skulle pigerne fra bordellerne 2 gange ugentligt møde hos politilægen - i København på et af hospitalerne, og der var steder, hun ikke måtte vise sig. F. eks. var hun henvist til balkonen i Dramatiken på Algade (siden missionshuset Betehsda), og det var absolut uantageligt at trække på selve Algade, som var byens strøggade - eller en af dem.

Efter århundredskiftet prøvede man på at styre de ustyrlige ved at idømme straf, hvis ikke de tjente penge til deres eget underhold ved lovligt arbejde. Det var nu let at omgås, for der skulle kun tjenes omkring 10 kr pr. dag, og det var let at påvise, at man syede lidt for andre, lavede lidt håndarbejde e.l. - og så var den hjemme.

Man mener, at der i København omkring århundredeskiftet var ca. 650 offentlige fruentimmere, hvoraf de 550 mødte til regelmæssig lægeundersøgelse.

Københavns politiinspektør gennem mange år skrev i 50'erne og 60'erne en del bøger om gadelivet i København i gamle dage. Han havde et betydeligt erfaringsmateriale at øse af, idet man i København havde været så forudseende, at man opfordrede gamle politimænd til at skrive om deres erfaringer.

Mellerup var selv med i tiden fra omkring 1908, og han fortæller, at det forekom ham, at mange af de letlevende damer egentlig ikke var bundulykkelige mennesker.

Mange af dem havde ikke kendt bed-

"Albertine i politilægens venteværelse" malet af den norske maler Christian Krogh.

re. Det fortælles om en 65-årig kvinde, som det meste af sit liv havde været prostitueret, at da man fra det offentlige talte om at hjælpe hende til en lille forretning for at lette tilværelsen på hendes sidste år lavede hun et farligt vrøvl over, at "man ville slette hende af rullen", som hun udtrykte sig. "Jeg dur ikke til at drive en forretning. De unge lømler vil bare snyde mig, for jeg kan ikke regne. Jeg vil have lov til at blive i skidtet, for der befinder jeg bedst!"

Det er en kendsgerning, at tilgangen til prostitutionen i høj grad kom fra de mange piger, der kom til storbyen for at tjene i huset. De fik normalt en meget dårlig behandling, var selvfølgelig dårligt lønnet, pigeværelserne var husenes dårligste rum og arbejdstiden var uendelig lang.

I Københavnsområdet blev der gjort forsøg på at organisere pigerne i en fagforening, og f. eks. i Aalborg blev der fra privat side gjort en del for at beskæftige pigerne i deres sparsomme fritid, for det var her, de faldt for fristelsen til at søge de billige snasker.

I Aalborgs vejviser fra 1895 kan man under beskrivelsen af byens foreningstilbud læse:

Aftenhjemmet har til formål at samle piger af den tjenende klasse. Nærmest på den tid af dagen, hvor de kan være udsatte for fristelser i forskellige retning. Tiden tilbringes med håndarbejde, samtidig med oplæsning, sang og foredrag, hvorved man søger at påvirke dem i kristelig og sædelig retning. Møderne afholdes i Menighedshjemmet, Danmarksgade 27.

Møderne afholdes normalt 3 gange ugentligt fra 19-21 og har i regelen været besøgt af 50-60 piger.

Aftenhjemmet ledes af damer, som er frivillige. Udgifterne er afholdt ved gaver. Virksomheden har bestået i 23 år."

Der var tale om et kirkelig initiativ og noget lignende har sikkert været lavet af en forening som KFUK og sikkert også Frelsens Hær.

At føre tilsyn med den egentlige prostitution kunne være en umulig opgave, men at de også begyndte at drive egentlige smugkrovirksomheder var mere, end politiet kunne og ville acceptere.

Med jævne mellemrum prøvede de skiftende politimestre at gøre noget ved problemet. I 1916 indrykkede byens politimester en annonce:

Tilsynet med, at der ikke hos de kvinder, hvem polititilhold er meddelt, finder ulovlig udskænkning sted, vil fra i dag blive skærpet.
Ole Kirk, politimester.

Avisen kommenterede annoncen således: "Meningen er øjensynlig at lade folk vide, at de, der finder anledning til at besøge sådanne steder, risikerer at blive ført som vidner i en senere politisag."

Det var således helt klart, at "pæne borgere" som i svage stunder gerne søgte til damerne, hvor der tit var mere skæg og ballade, end der var i det stive borgerlige miljø, kunne risikere offentlig udhængning. Og det havde de respekt for.

Det lykkedes derimod aldrig at disciplinere de uartige damer. Ikke mindst under 2. Verdenskrig fik branchen et flot

opsving, og nogle af de mest populære smugkroer blev drevet af damer fra byens lette kavaleri.

Kampagnen mod "fruentimmerne"

I 1904 havde Danmark en justitsminister, som hed Alberti.

Han havde det med at kaste sig over bestemte problemområder for i en tid at gøre en masse netop ved det, og nogen tid efter pudsede han sit politi på et andet område. Typisk for hans kampagner var, at de egnede sig til at skaffe ham selv presse.

Nogle sagde senere, at han gjorde det for at sløre, at han i adskillige år havde været i gang med at gennemføre og udvikle danmarkshistoriens største bedrageri, nemlig bedrageriet mod Sjællands Bondestands Sparekasse, som han var formand for. Han havde held til at dræne sparekassens obligationsbeholdning, så tabet blev på ca. 15 mill. kroner, hvilket var en formidabelt beløb efter den tids forhold.

Alberti blev afsløret i 1908, og han pådrog sig 8 års fængsel. Men i årene forinden var han justitsminister i ministeriet I. C. Cristensen, som var et venstreministerium.

Han var en meget markant minister, som havde let ved at sætte skub i sagerne, når han havde udpeget et mål for en kampagne.

Omkring 1904 skulle der gøres noget mere ved prostitutionen og herunder skulle beværtningerne, der så at sige dannede basis for den letlevende dame, have et skud for boven. Og i Aalborg var der nok at tage fat på.

I den indre by var der et hav af beværtninger, hvor byens offentlige fruentimmere kom, og meget tyder på, at byens befolkning egentlig havde indrettet sig med forholdene, selv om der blev klaget over, at der var lige lovlig mange billige snasker, især i gader "som Klokkestøbergade, Møllegade, Skolegade (Vingårdsgade), Kattevad osv.

En af de beværtninger, politimester Smit udså som et lønnende mål, hed "Belvedere" og var drevet af en mand som hed Springborg. Han havde ikke noget at gøre med de Springborgfamilier, der gennem mange år har sat deres flotte og pæne præg på Aalborg. Nej, denne her Springborg var en beskeden restauratør, som drev kælderbeværtningen på hjørnet af Danmarksgade og Klokkestøbergades Vandgyde.

Lokalerne findes stadig på stedet, hvor der siden 1904 har været mange forskellige slags forretninger - i dag er der f.eks. antikvitetshandel på stedet.

Beværtningen bestod af en del små rum, og i de forreste rum, der vendte ud mod Danmarksgade, var selve restaurationslokalet.

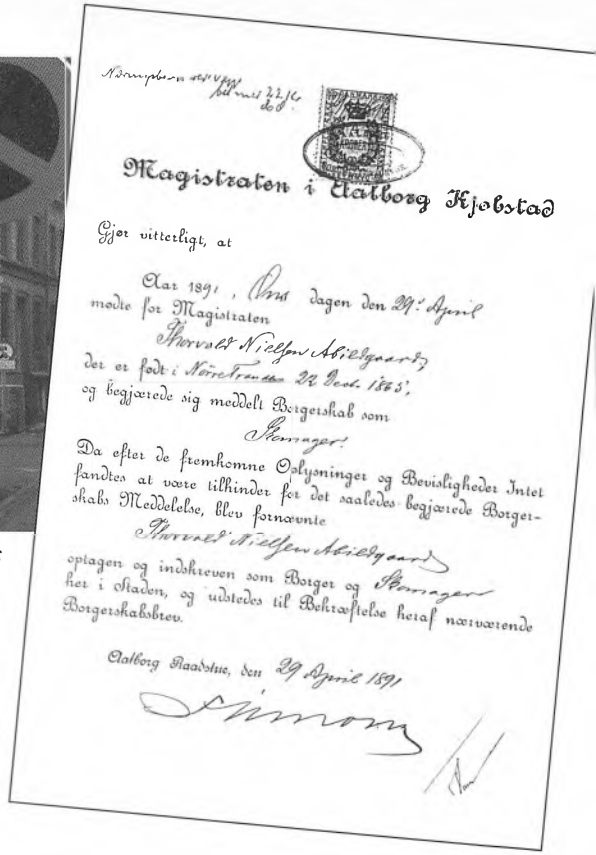

Magistraten i Aalborg Kjøbstad

Gjør vitterligt, at

Aar 1891, Aars dagen den 29de April
møde for Magistraten
Thorvald Nielsen Abildgaard,
der er født i Nørre Tranders 28 Decbr. 1865,
og begjærede sig meddelt Borgerskab som
Skomager.
Da efter de fremkomne Oplysninger og Beviligheder Intet
fandtes at være tilhinder for det saaledes begjærede Borger-
skabs Meddelelse, blev fornævnte
Thorvald Nielsen Abildgaard
optagen og indskreven som Borger og Skomager
her i Staden, og udstedes til Bekræftelse heraf nærværende
Borgerskabsbrev.

Aalborg Raadstue, den 29 April 1891

I kælderforretningen i Danmarksgade, hvor nu en af Aalborgs bedste antikvitetsforretninger har til huse, lå restaurant Belvedere, som var en af de mange beskedne kælderbeværtninger, som byen var så rig på i begyndelsen af 1900-tallet.
Alle næringsdrivende skulle have et borgerbrev. Ellers måtte man ikke drive forretning. Borgerbrevet til højre er udstedt til skomagermester Thorvald Abildgaard, som havde forretning i Vejgaard. Restauratør Springborg fik ved dom sit borgerbrev inddraget.

Her var der liv og glade dage, som der var i mange af dens tids småsnasker. Bagest i kælderen var der et lokale, som gæsterne kunne benytte - parvis, og restauratøren benægtede ikke, at han var klar over, at byen havde usædvanlig mange letlevende kvinder samt ditto mænd, der gerne benyttede disse damer. Han benægtede heller ikke, at han af og til vidste, at det netop var sådanne personer, der lånte hans baglokale. Men han bedyrede, at han ikke anede, hvad de foretog sig.

Han serverede for dem i baglokalet, hvad de ønskede, og han benægtede heller ikke, at det var ham selv, der havde udstyret rummet med divan og en sofa. Rummets vinduer vendte ud til Klokkestøbersgades Vandgyde, og der var sat mat glas i, så man ikke kunne kigge ind i værelset. Der var pæne oliemalerier på væggene, og der var egentlig ret hyggeligt i det Springborgske pavlun, som hele byen faktisk vidste besked med, påstod anklageren i hvert fald.

Nogle af damerne havde i retten som

vidner forklaret, at de da gennem lange tider var kommet hos Springborg, og de satte pris på hans værelse, som de brugte til deres små møder med kunder. Værten garanterede for, at de ikke blev forstyrret under deres små møder.

Det var meget praktisk, at det var muligt at forlade Pavlunet ad en sidedør, der førte ud til Klokkestøbergades Vandgyde - så var man fri for at skulle igennem beværtningen, hvor der kunne sidde både den ene eller den anden. Det var jo ikke sikkert, at man var interresseret i, at det skulle komme ud, at man havde benyttet baglokalet med tilhørende divan.

Springborg var mildt sagt på den. Politiet havde sigtet ham for rufferi, og blev han kendt skyldig, kunne han få fængsel, ligesom man kunne frakende ham hans borgerlige rettigheder - dvs. at han så ikke måtte drive f.eks. beværtning.

Selv om der dengang var utallige muligheder for politiet for at rejse den slags sigtelser, var det ret sjældent, man gjorde det, men Alberti ville se sager. Rufferiparagraffen lød:

"De, som gør sig skyldig i rufferi, såvel de, som for betaling tilsteder personer af forskellig køn adgang til deres boliger for at øve utugt, eller som mod politiets forbud har fruentimmer til huse, der ernærer sig ved løsagtighed, straffes med forbedringshusarbejde eller fængsel på vand og brød"!

Der var adskillige indehavere af beværtninger, som på den tid kunne straffes efter denne lov, men Springborg slap ikke for det - han blev idømt 2 x 5 dages fængsel på vand og brød, ligesom han bev dømt til at have sit borgerskab forbrudt. Han lod sagen gå helt Højesteret, som dog stadfæstede dommen.

"Ansigtet bag ruden"

Svingelen var en af de små gader, der gik fra Vingaardsgade til Algade, hvor den udmundede lige ved museet.

Der boede skam mange pæne mennesker i Svingelen, men der boede i hvert fald en enkelt dame, som ernærede sig ved at betjene byens herrer - altså dem, der ønskede det.

Og det var der en del der gjorde.
I 1920 blev hun anmeldt for utugt, idet vidnerne påstod, at hun om aftenen sad i sin stue for oprullede gardiner, men når der så kom herrebesøg, så rullede hun ned. Efter besøget rullede hun igen op - for lige diskret at meddele, at nu er der altså ledigt igen.

Det blev der talt meget om i gaden, og der blev sendt en kvindelig betjent ned for at gøre studier i marken, og

betjenten hævdede i retten, at hun netop kom forbi, mens damen smed en kreaturhandler ud med de ord: "Kan du så skruppe af med dig, din møjtramper!"

Damen blev anholdt, men hun påstod, at når hun sad i vinduet, sad hun altid med sit håndarbejde, og i retten sagde hun til politimesteren, som var anklager, at hvis han ellers kunne huske det, så havde man lov til at tage sig til, hvad man ville, bare man tjente 6 kr. om ugen ved hæderligt erhverv. Damen modtog en bøde.

Tjenestepigerne
- den oversete arbejderklasse

I begyndelsen af århundredet og lang tid frem regner man med, at der var flere tjenestepiger i Aalborg, end der var arbejdere i nogen af de andre brancher.

Tjenestepigen var så absolut på bunden af arbejdsmarkedet, og hun havde det handicap, at hun skulle bo hos sin arbejdsgiver, hvorfor hun tit var til rådighed døgnet rundt.

Hun var undergivet den gamle "tyendelov" fra 1854, der så afgjort gav hende flere pligter end rettigheder, og samtidig havde hun den såkaldte "skudsmålsbog", som hun skulle fremvise, når hun skulle skifte arbejde.

I begyndelsen af århundredet opstod der sammen med den øvrige fagbevægelse en slags fagforening for tjenestepiger, men det gik langsomt med forbedringerne.

I 1912 kom der en lov, der i nogen grad forbedrede tjenestepigens vilkår. Men også kun i nogen grad.

Samme år blev der holdt et møde for tjenestepiger. Det var fagforeningen, der satte den nye lov til debat. Det var især pigernes værelser, der blev kritiseret.
Det var fagforeningsformændene, der talte, og de var naturligvis kvinder. En af talerne lød således:

"Jeg har set mange forskellige pigeværelser her i byen. Jeg har set værelser så små, at pigerne ikke engang kunne have deres kommoder derinde - den måtte stå ude på en gang.

Her i Aalborg har jeg besøgt en pige, hvis værelse var anbragt i tilknytning til køkkenet - lige bag komfuret. De eneste vinduer, der var, vendte ud til køkkenet, så der var halvmørkt, og det eneste friske luft hun fik - fik hun fra køkkenet

Det nye lovforslag siger, at der i hvert værelse skal være et bord, en stol og en seng. Så vidt jeg ved, har fangerne det samme! Værelset behøver ikke være opvarmet. Hvorfor har man ingen grænser for arbejdstiden om aftenen? Vi skal arbejde om søndagen og sidde og vente med aftensmaden, til herskabet kommer hjem fra teatret.

I Bispengade, havde vi et ganske ungt medlem. Hun fik af herskabet en gammel forhenværende klosetspand til at bruge som servantespand (servantespanden stod ved siden af vaskestellet, og det brugte vand, blev anbragt deri. Skønt hun skurede og skrubbede spanden, så den såmænd så helt hæderlig ud, lugtede den alligevel - nej, den stank!"

Det fandt pigen sig stille i. Datidens piger, var ikke meget for at lave vrøvl - de turde simpelt hen ikke.

Man havde mange eksempler på, at husenes pulterrum blev brugt til pigekamre - "til hende kunne det være godt nok "....

Oline Kiels historie.
Et tidsbillede i sort fra 1905

Oline Kiel var i 1905 mor for 5 små børn, og i september måned ventede hun et 6. barn. Hun havde været gift før, idet hun i 1901 lod sig skille fra sin første mand, som drak meget og havde den uvane, at han brugte kniv, når han blev fuld. Oline var bange for ham. Hun havde 3 små piger i det første ægteskab. Hun sørgede pænt for børnene og kom i Frelsens Hær, hvor hun hjalp til.

Men så kom ulykken til hende. Hun lærte en ung teglværksarbejder at kende. Hans tante stod også i Frelsens Hær, og gennem tanten skete bekendskabet. Han var en smuk karl, og Oline blev forelsket i ham. Han kunne ikke blive gift, idet han skyldte fattigvæsnet et beløb, og det kunne han ikke betale. De fik 2 børn, men så blev han indkaldt, og for at stille hende bedre over for myndighederne, gav han hende papirerne på børnene.

Han har formentlig vedkendt sig faderskabet. Men problemerne kom myldrende, og der blev mange skænderier om de papirer. Men de boede dog sammen på adressen Boulevarden 6. Boulevarden gik dengang fra Danmarksgade ned mod jernbanestationen. Der lå på højre side nogle gamle rønner, hvor de boede.

Oline var flittig, men lagde vægt på at holde det fattige hjem rent og pænt. Hendes samlever passede godt nok sit arbejde, men de lørdage, hvor han kom hjem med den fulde ugeløn, kunne tælles. Ugelønnen var oftest smuldret ind til næsten ingenting, før han lørdag aften nåede hjem til baghuset på Boulevarden.

Det var tunge, tunge tider for Oline. Tit stod hun en lørdag aften i timer ved plankeværket, der vendte ud mod Boulevarden. Hun holdt trods alt stadig af manden, og hendes ugentlige håb var, at han ville bringe lidt penge til hjemmet.
Lørdag aften den 23. september 1905 stod hun som sædvanlig ved plankevær-

ket. Oline var den aften meget tungsindig, fortalte en anden kone fra ejendommen, for hun havde fortalt, at hun ventede et 6. barn. Hun stod det meste af en time op mod en brændestabel, men opgav så tilsyneladende at vente. Så gik hun op ad trapperne til deres lejlighed, men nåede kun lige ind i den første stue, da hun sank sammen, samtidig med at hun kaldte på den ældste af pigerne. Alle pigerne sov i den inderste stue, og den ældste pige, Anine, kom løbende, da moderen kaldte. Anine fortalte, at moderen pludselig blev stiv. Pigen slæbte moderen hen til en seng, hvorefter hun løb efter hjælp. En nabokone kom til og fandt Oline Kiel i bevidstløs tilstand. Hun kaldte på hende, men fik intet svar. Fra den syge hørtes kun en dyb rallen. Hun kastede op, og opkastet havde en meget stærk lugt.

En læge blev tilkaldt, og han beordrede hende øjeblikkelig på sygehuset. Hun lå hen i stivkrampe, og havde bidt munden så stærkt sammen, at flere tænder var brudt løse. Hun døde samme aften ved 11-tiden.

Indirekte kunne man vel sige, at årsagen til familietragedien skulle findes i samspillet mellem den håbløse fattigdom og mandens brændevinsforbrug. Det var langt fra atypisk for tiden, og man talte om, hvad der kunne få den unge kone til at begå selvmord, for man regnede med, at hun at hun havde drukket en eller anden gift. Dette skulle dog senere undersøges.

En journalist fra Aalborg Amtstidende opsøgte hjemmet på Boulevarden dagen efter tragedien, hvor han traf børnenes bedstemor, som boede i St. Nygade, og som havde været hos børnene siden ulykken. Hun gik og ryddede op i datterens næsten møbelløse værelser.

"Aah, siger hun, så sørgeligt, så sørgeligt det er. Hun, som altid havde det så pænt. Og se nu. Det er gået helt tilbage. Her er snavset og uhyggeligt. Hun brød sig til sidst om ingen ting. Hun havde aldrig mad eller nogen som helst andet til børnene.

Men hun ville ikke flytte fra ham, og jeg tiggede hende om det. Jeg kom her ikke mere, fordi jeg ikke ville møde ham, men nu bebrejder man sig selv det.

To af småpigerne kommer ind i stuen. Den ene er den 13-årige Anine. Hun smågræder og siger om moderen: "Hun har nok taget det, hun døde af nede ved brændestabelen!"

"Herregud", siger bedstemoderen, "Oline sagde tit i den sidste tid hun levede til sin søster, at med det liv hun førte, kunne det kun friste hende til at gøre det værste, hun kunne ikke holde ud at tænke på, at hun igen skulle have et barn - sådan en synd, der er gjort mod de stakkels børn."

Bedstemoderen strøg Anine over håret og fortalte så, at hun næste dag skulle ned for at tale med fattigforstanderen om, hvad der skulle ske med børnene. "Men de får såmænd aldrig mere så ondt, som de har haft det", slutter bedstemoderen!

Folk i kvarteret fortalte, at børnene gik ud og tiggede, og på restaurationerne prøvede de at sælge blomster. Men det var formentlig ikke alle de penge, de bragte hjem, moderen fik lov til at beholde. Manden gik næsten helt fra forstanden, da han kom hjem på selve dødsdagen. Han havde truet med at hænge sig, og politiet havde da også fundet ham nede på havnen, hvor han forsøgte at klynge sig selv op på en brændestabel. Han løb fra politiet, og ingen har set ham siden.

Oline Kiels skæbne var ret typisk for tiden. Ikke så få mennesker tog deres eget liv, fordi hverdagen for dem var uuholdelig.

Et barnemord
- en tragisk hændelse
anno 1902

Ingen havde det let i de tider, hvor mange havde for lidt - tit på baggrund af datidens meget lave lønninger - og de få havde mas med at passe på det, de med mere eller mindre fine midler havde skrabet sammen.

Men alligevel skulle man jo være glad for en "Brygger Jacobsen", der trods alt skabte industri i den målestok, der senere skulle danne baggrund for velfærdsstaten, som vi kender den i dag.

Ingen havde vel ondt af disse store mennesker og deres mere elle mindre selvskabte plager. For plager havde de.

På et punkt rører beretningen om "Brygger Jacobsen" nok ved noget alment, at "fatter har altid ret!" Han var skaffedyret, dvs. det var ham, der skabte baggrunden for hele familiens eksistens, og det var det samme, om man var på samfundets bund eller i dets top. Den kendsgerning blev vægtet så højt, at han traditionelt var familiens overhovedet. Ingen tvivl om det.

I dette rollesystem blev/var kvinden et slags undermenneske, som så afgjort havde sin store betydning for hjemmets trivsel, men som måtte underkaste sig manden. Kvinden havde fra helt gammel tid rollen som hjemmets hersker på de indre linjer, og det var hende, der var i stand til at føde børn.

Den kendsgerning gav hende selvfølgelig en dyb og stor betydning som menneske, men det gav hende så sandelig også problemerne. Især slog dette igennem, hvis tingene ikke gik lige efter de normale regler.

Et af de store kvindeproblemer var - især for den ugifte, at hun kunne komme

i den situtation at blive gravid uden at være i stand til at møde frem for myndighederne med en mand, som var villig til at vedkende sig faderskabet.
Kunne hun ikke det, talte man om, at "hun var kommet galt af sted!" Og det var hun rent faktisk også, for en enlig mor var meget dårligt stillet på ægteskabsmarkedet, og i det almindelige omdømme tabte hun utrolig megen status, selv om hun måske ikke var den egentlige skyldige i sin situation.

At barnet også senere måtte lide under "at være uægte" - og dette tit på livstid, gør tingene endnu mere groteske.

Faderen var tit og ofte en husbond, søn af samme eller måske en mere eller mindre tilfældig mand, som moderen mødte på en markedsplads. Jævnligt var der tale om rene voldtægter, og det hørte absolut til sjældenhederne, at voldtægtsmændene blev stillet til regnskab.

Tit havde en kendt barnefar lukket munden på en ulykkelig ung pige med en pengeseddel og betalt hende for at sige, at hun ikke kendte barnefaderen, og samtidig skandaliserede hun sig selv. Andre gange delte hun dusøren med en anden mand end barnefaderen, og så var problemet klaret i forhold til myndighederne.

Disse fortvivlende forhold medførte jævnligt, at unge piger skjulte graviditeten for senere at føde i dølgsmål. Det skete ofte, at børnene blev ombragt lige efter fødslen. Muligheden for at få en svangerskabsafbrydelse var lille, og derfor tog kvinden chancen. Hvor mange drab, der fandt sted på denne måde, ved man af naturlige grunde ikke, men kendsgerningen er, at omkring hundredeskiftet sad der så mange kvinder i landets forbedrings- og tugthuse, at der var kræfter, der begyndte at stille sprøgsmål - kunne dette nu også være rimeligt og rigtigt?

Tidligere blev sådanne sager afgjort med dødsstraf, og det er mange unge piger, der har måttet gå den tunge gang til sognets henrettelsesplads for at lægge hovedet på bødlens blok. Men siden tiden omkring 1850 blev disse sager normalt ikke afgjort så drastisk.

Fængsel var dog på den tid nærmest en værre straf end dødsstraffen - f.eks. sagde man om forbedringshuset, at "det er stedet, hvor det er umuligt at forbedre sig."

En sådan tragedie indtraf i februar måned 1902 i landsbyen Torslev i Han Herred - ikke langt fra Brovst. Det var en særdeles dramatisk hændelse, som fyldte den lille landsby med gru, og selvfølgelig skrev Aalborgs Amtstidende om den.

Den unge pige var 29 år gammel, og

Fødsel i Dølgsmaal.

En sørgelig Affære i Torslev.

Barnet brændt. Det findes i Kornet.

Fra Brovst skrives til os:

En Pige, Christine Jonsen fra Torslev i Hanherred, der levede sammen med en fraskilt Arbejdsmand, lagde sig i Torsdags til Sengs og sagde, at hun var meget syg.

Konen i Huset, hvor hun boede, fattede Mistanke om, at Pigen enten havde født eller skulde føde, og hun spurgte hende ud derom. Pigen nægtede det haardnakket, men Konen, der følte sig sikker i sin Formodning, lod Dr. Hagen i Brovst hente.

det fortælles i avisartiklen, at hun var et "uægte" barn, men forældrene, som boede i fattighuset - formentlig i Haverslev - levede tilsyneladende stadig sammen.
De var ikke udstødte i landsbysamfundet, idet de f.eks. kom i missionshuset.
Pigen gjorde i året 1900 tjeneste som pige på herregården Kokkedal. Hendes

Landsbyen Torslev ved Brovst, som den så ud omkring århundredskiftet. Indsat øverst samme motiv fotograferet 1997.
Der var købmand i bygningen til venstre (forretningen findes stadig i samme bygning) og bagerforretning i bygningen til højre. Den hvidkalkede bygning bag træerne er mejeriet. Fotoet tilhører fotograf Bonderup, Torslev, som nu har forretning over for det tidligere mejeri. Avisudklippet er fra Aalborg Amtstidende 1902.

Frantz Henningsens maleri fra 1889, der viser herredsfogeden i arbejde med at grave liget af et dræbt, nyfødt barn op. Maleriet udstråler den ensomhed en sådan pige måtte føle - omgivet af magtfulde, bebrejdende mandspersoner, som ikke ville - ikke kunne forstå, hvad der fik en ung kvinde til at gøre, som hun havde gjort.

omdømme på Kokkedal var dårligt. Hun blev betegnet som værende rå og med et stødende væsen.

Ifølge avisen var pigen også gravid i år 1900, mens hun var på Kokkedal, og denne graviditet forsøgte hun også at skjule, hvilket nok var en mulighed, da det er almindeligt kendt, at pigernes kjoler på den tid var ret vide i det.

Men det var ikke let at skjule det på en stor gård, hvor man gik op og ned ad hinanden dagen lang. Og når en eller anden forsøgte at tale med hende om det, fik denne bare slynget en eller anden råhed i ansigtet. Barnet blev dog født og lever vel et eller andet sted.

Når hun ikke kunne overskue at gennemføre en fødsel, kan det vel hænge sammen med hendes egen miserable opvækst som "uægte" barn og så samtidig "være af fattigfolk".
Den 1. maj 1901 flyttede pigen fra Kokkedal og lejede sig ind hos en murer i Torslev. Hun ernærede sig ved vævning. Mens hun stadig opholdt sig på Kokkedal blev hun kæreste med en arbejdsmand, som også arbejdede der, men han var gift. Han blev dog skilt, og optog samlivet med pigen, og følgerne af dette forhold blev det barn, som beretningen handler om. Parret har dog tilsyneladende forsøgt at skjule graviditeten, idet fødslen kom som en overraskelse for parrets værter. Tjenestekarlen - altså faderen - sagde dog godt nok, at han den pågældende torsdag morgen, da han gik på arbejde, havde sagt til værtinden, at hans kæreste var syg og til en nabo, at det kunne blive nødvendigt med en jordemoder.

Senere på dagen gik værtinden ind til pigen, og hun kunne straks se, at hun havde født, men dette benægtede pigen, og hun bedyrede, at hun da kunne stå op med det samme, men doktor og jordmoder blev dog tilkaldt. Også de kunne straks konstatere, at pigen havde født, og de skønnede, at det var nødvendigt at indlægge hende på sygehuset i Brovst, hvilket skete. Men hvor var barnet?

Forgæves ledte man efter barnet alle steder - selv i kakkelovnen og i komfuret, men der var intet spor. Ankommet til sygehuset tilstod pigen, at hun havde født om morgenen samme dag. Hun havde brændt fosteret i komfuret. Da denne oplysning nåede Torslev, blev der straks lavet nye undersøgelser, og bagest i komfuret - skubbet helt tilbage ved skorstenen - fandt man de sørgelige rester af et barnelig.

Moderen påstod, at barnet ikke var fuldbåret ved fødslen. Undersøgelsen af barneliget kunne ikke fortælle noget bestemt om, i hvilken tilstand liget var i efter fødslen, men det antydes i avisen, at barnet formentlig har været i live ved fødslen.

Nogle dage efter - den 13. februar 1902 kom der en meddelelse fra sygehuset gående ud på, at moderen var afgået ved døden. Pigen havde nogle dage forinden haft barselsfeber. Hun havde i dagene op til dødsfaldet ofte besøg af stedets præst, og hun følte sig tilsyneladene beroliget efter samtalerne med ham.

411 Romersk Badeanstalt Rantzausg. 25
Aaben til 8, Lørdag til 11
Romerske og russiske Bade:
Damer: Mand, Tirsd, Onsd., Fred. 9-1
Torsdag 1-8
Herrer: Hver Efterm. undt. Torsdag
Torsd. 9-1 Lørd. hele Dagen

En glad familie

Det hele var naturligvis ikke fattigdom og dårligdom i det gamle Aalborg. Der var masser af familier, som trivedes og klarede sig vel. Men det hang temmelig tit sammen med deres sociale muligheder og familiens indkomst m.v.

Men bademester Jensen, som i 1910 var ejer/bestyrer af den romerske badeanstalt i Rantzausgade 25, havde en glad familie. Hele familien blev fotograferet den 28. juli 1910, og mon ikke det var i baggården til Rantzausgade 25, billedet er taget. Der er nu indrettet vaskeri m.v. i bygningen. Annonceudklippet er fra telefonbogen 1933.

Palle Bister og politibetjent Lundbymølle

Beretningen "Brandalarm", som bringes efter dette afsnit under overskriften "En forstyrret lørdag aften", er skrevet af journalisten og forfatteren Palle Bister (født Gram), som han underskrev sig i sine artikler og bøger. Hans borgerlige navn er dog Peder Martinus Kristensen Lundsgaard født i Nr. Kongerslev ud af den navnkundige Lundsgaardfamilie.

Det er den samme familie som leverede den Lundsgaard, som regnes for skaberen af det gamle Vejgaard omkring 1895.

Palle Bister skrev i årene mellem 1880 til 1910 mange føljetoner og kronikker, hvoraf et par senere er udgivet som bøger. En enkelt roman blev det også til - nemlig romanen "En juleferie".

Beretningen "Brandalarm" foregår omkring 1850 - formentlig lidt før, idet der i beretningen omtales en Aalborgpolitibetjent ved navn Lundbymølle, som faktisk forlod Aalborg omkring 1847. Lundbymølle omtales andet steds i bogen, idet han var en meget markant politibetjent, som blev husket - ikke mindst på grund af sin brutalitet.

Hvornår Palle Bister har nedskrevet beretningen vides ikke, men det forekommer sandsynligt, at der er tale om autentiske begivenheder. Jeg har fastholdt sproget, som det er gengivet i artiklen, og det fremgår, at personerne - for en dels vedkommende - bærer tyske navne, og der er også mange tyske gloser blandet ind i sproget. Dette skyldes, at der til Aalborg dengang og før havde været en ret betydelig indvandring fra Tyskland, og den dag i dag er navnene kendte. Schlenzig-familien, hvoraf der dog ikke er flere tilbage i Aalborg i dag, indvandrede omkring 1868 og navne som f.eks. Hupfeldt, Tønnies og Karner vidner om tysk afstamning.

Palle Bister var en ret talentfuld skribent med en god evne til at skildre tiden med humor og lune.

En forstyrret lørdag aften i juni

Det var en smuk lørdag aften i juni for mange år siden. Solen havde lige puttet sig bag de fjerne klitbakker mod vest, og sommeraftenens stille fred sænkede sig over den lille, gamle by. Oppe bag de små, tilgrisede ruder i Budolfi kirketårn stod gamle Per Sillesen - også kaldet for Per Bim-Bam, byens gamle tårnvægter.

Han havde lige fået stoppet sin stum-

pede kridtpibe og stod nu og undersøgte den støvede flintesten på sit fyrtøj nøje, om ikke der skulle findes så meget skarp kant. at han deraf kunne slå en gnist til tænderet, så han kunne få sin pibe tændt. Og så var Per færdig til at røgte sit ansvarsfulde hverv, at våge over byen, mens borgerne sov, og slå alarm, hvis noget ondt skulle påkomme.

Oppe i sit lille fattige tagkammer i Maren Turisgade sad den gamle skomager Jappe på sin trebenede stol med sit værktøj. Han havde sat en lap på Klement Røgmands forslidte rendesko, og dermed var dagens gerning endt. Gamle Jappe rejste sig tungt og gik ud i køkkenet, skar fire stykker snehvidt flæsk på en stegepande og satte den over trefoden på det åbne ildsted, hvor et tørvebål blev tændt under stegepanden.

Jappe var sulten, og da han havde haft en god dag, ville han delikatere sig med sin livret - stærkt brunet stegeflæsk til nogle kolde kartofler fra middagen.

Et 3. sted i byen - nemlig på foderloftet over et lille skur bag ved Nymølle (lå ved Vesterå) stod gamle Kristen Skrinkelben og skulle i lag med at skære hakkelse til møllerens hest. Der var noget mørkt på foderloftet, så Kristen måtte tænde sin gamle staldlygte, som han hængte i en snor under loftbjælken, og så tog han fat på sit skæreværk for med sin vante virtuositet at få hakkelsen til at danse for kniven. Men så vidt kom Kristen ikke denne gang, for nu begyndte skæbnen sit underlige spil.

De tre forannævnte fyre, der sad på hver sin kant af byen uden fjerneste forbindelse med hinanden, kom pludselig til at samvirke på en så underlig måde, at al hvile og ro spildtes for byen en hel sommernat.

Gamle skomager Jappe var svært optaget af sit stegeflæsk, og for at det hurtigst muligt skulle krumme sig velbehageligt i det sprudlende fedt, greb Jappe en håndfuld høvlspåner og stak dem i tørvegløderne under trefoden. Og det var den håndfuld spåner, der satte byen på den anden ende.

Ilden blussede så voldsomt op, at den tog fat i flæsket og fedtet på panden og stak sig i en lang ildtunge op gennem den åbne skorsten. "Nu brinner so pinteme al min flesch", råbte Jappe og trippede om i det trange køkkenhummer. På bordet havde han en ølflaske med vand hentet ved aaen. Det var bestemt til opvask af hans smule køkkentøj, men det måtte ofres på ilden. Han greb flasken tømte den ud over bålet. Men ved siden af vandflasken stod en flaske med brændevin.

I sin benovelse greb Jappe forkert, og hældte brændevinen ud over ilden, som flammede højere og spruttede værre

- Oppe bag de små, tilgrisede ruder i Budolfi kirketårn stod gamle Per Sillesen - også kaldet for Per Bim-Bam, byens gamle tårnvægter. Tegningen stammer fra Aalborg Bys og Omegns Sparekasses annonceserie fra 1946 om Aalborgs historie.

end før. Jappe stod lidt uforstående over for dette fænomen. Så lugtede han til flasken, og så begreb han situationen. "Det var, so pinteme, al mein brindtvein", mumlede han. "Ja, så blåser schu den hele menasi".

Men for at redde, hvad reddes kunne, greb Jappe et fad sød vælling, der var levnet fra middagen, og tømte det ud over den løbske stegepande. Og dermed var den ild slukket. Flæske og stegefedt gav et par dybe suk under vællingdækket, og faldt så hen i en let, behagelig snurren, som når en tilfreds kat spinder.

Oppe bag de små ruder i Budolfi kirketårn stod gamle Per Sillesen. Han havde lykkeligt og vel fået sin pibe tændt og

skulle lige til at begynde sin runde til tårnkammerets fire vinduer for at se, om alt nu var, som det burde være.

Han begyndte som sædvanlig med det nordre vindue, og da han kastede blikket mod ruden, så han ildtungen fra gamle Jappes høvlspåner og stegeflæsk. Den stod højt op i den stille sommernat og tog sig ret drabelig ud.

Per Sillesen havde kort tid i forvejen fået en røffel af politimester, den gamle vrantne kancelliråd, der havde skældt Per ud for en gammel stærblind hund, der ikke mere kunne varetage sin dont. Nu skulle Per alligevel vise den skrutryggede kancelliråd, at han meget godt endnu kunne udfylde sin plads i tårnkammeret. Han åbnede det nordre vindue, og anbragte sin lygte på krogen under vindueskarmen. Så greb han snoren til stormklokken og lod den sende sine rungende slag ud over byen, tre og tre, sådan som reglementet bød, når det brændte i byens nordre kvarter.

Og dermed var den smukke, stille sommeraftens fred brudt. Frem fra gyder og smøger og baggårde, væltede sværme af hylende unger og skændende kvindfolk. Borgerskabet, de der allerede var gået til ro, måtte ud af fjerene, og ud fra krus og glas ilede de, der var søgt til kælder eller kro.

De kørepligtige fik spændt for vognene, og fik vandtønderne læsset på, mens sprøjtefolkene halsede ned til rådhuset for at få sprøjterne hevet frem af skuret. Alle byens trange, krinkelkrogede gader var hurtigt blevet som gange i en myretue.

Som sædvanlig mødte rokkedrejer Pouvelsen som første mand på alarmpladsen med sprøjte nr. 2. "Melder mig, hr. major. Her er vi med himstregimsen," sagde han og gjorde stram honnør for den astmatiske, lidt overgemte brandmajor.

"Det er godt Pouvelsen" sagde den gamle, "men hvor er ilden?" "Ved det ikke", svarede rokkedrejeren." Nu skal vi se at få den søgt op". Han vendte sig mod sin sprøjte. "Første hold - træd an til pumpen," kommanderede han, "og se så at få den slange skruet på i en ruf du drejlsvæver. - Andet hold, omkring og se, hvor i helvede det brænder!"

Rokkedrejeren havde sit sprøjtehold godt indekserceret. Øjeblikkeligt stod hver mand af første hold på sin plads omkring sprøjten, mens andet hold halsede om i sidegaderne for at finde ilden. Bander af unger og kællinger fulgte dem i hælene.

Nede i Maren Turisgade rendte gamle skomager Jappe runder og trippede. "Det brinner, det brinner"- råbte han." Nu blåser jo pinteme den hele menasi"! "Jamen, hvor er ilden, Jappe"? spurgte brandmændene. "Hvor, hvor?" hvæsede

Jappe arrigt, "Ja, hvor i hælvit skulle jeg vite det?"
Brandmændene kom tilbage til rokkedrejeren. De havde ingen ild kunnet finde. Imens var Bispensgade blevet helt ufremkommelig. Alle vandvogne var kørt op i rad med vandet flydende i stride strømme til alle sider fra de utætte tønder, og kuskene forlangte i høje toner at få tømt af, så længe der endnu var dråber tilbage i tønderne.

Men sprøjterne kunne jo endnu ikke tage imod, da man endnu ikke anede, hvor de skulle anbringe vandkarrene. Det hele var en vild forstyrrelse, og al passage var spærret. "Lundmølle!" kaldte brandmajoren. "Vil han skaffe orden i gaden!" Den gamle politibetjent skred frem, bred og mægtig. "Hvad vil I høveder her i gaden?" råbte han med sin hårde stemme. "Tilbage til åerne med jer og jeres svinetønder, og der bliver I til I får nærmere besked!" Der stod en mægtig respekt om gamle Lundbymølle.

Vandførerne mukkede arrigt og lavmælt, men fulgte ordren. I løbet af få minutter var gaden ryddet, og vognene langs Østerå og Vesterå, hvor kuskene fyldte vand i tønderne, efterhånden som løb ud af dem. Den gamle brandmajor trippede rådvildt omkring og kiggede op i luften, om ikke der skulle være et brandskær at opdage. Så talte han klemtene fra stormklokken.

De faldt nu med lange mellemrum som tegn på, at nu kunne tårnvægteren heller ikke se ilden, men han måtte ikke standse klemtningen før efter ordre fra brandmajoren. "Ja, han slår jo godt nok tre slag," sagde den gamle, "så ilden må jo være her i kvarteret. Pouvelsen, vil han lade søge en gang til?"

"Straks, hr. major!" sagde rokkedrejeren og vendte sig omkring til sit mandskab. "Andet hold! Træd an til pumpen! Første hold! Omkring og se efter, hvor i helvede det brænder!"

Afløsningsholdet stod øjeblikkeligt samlet omkring sprøjten, mens førsteholdet spredte sig omkring i sidegaderne. Denne gang fulgte en del af mandskabet fra de øvrige sprøjtehold med, men trods ivrig spørgen og fritten var det ikke muligt op opdrive det mindste glimt af ild.

"Det var da højst mærkværdigt", sagde brandmajoren og så sig fortabt omkring. "Pouvelsen! Vil han sende bud op til tårnvægteren og lade forespørge, hvor ilden er." "Straks, hr. major!" svarede rokkedrejeren." Rasmus, spring op til den gamle tårnkravler og spørg, hvor i helvede det brænder!"

Rasmus tog Doktorens Gyde i spring, så der stod lange gnister fra hans træskoringe. Han stillede sig op ved foden af tårnet nedenunder den udhængte lygte. "Hov Per!" råbte han op mod lygten "A

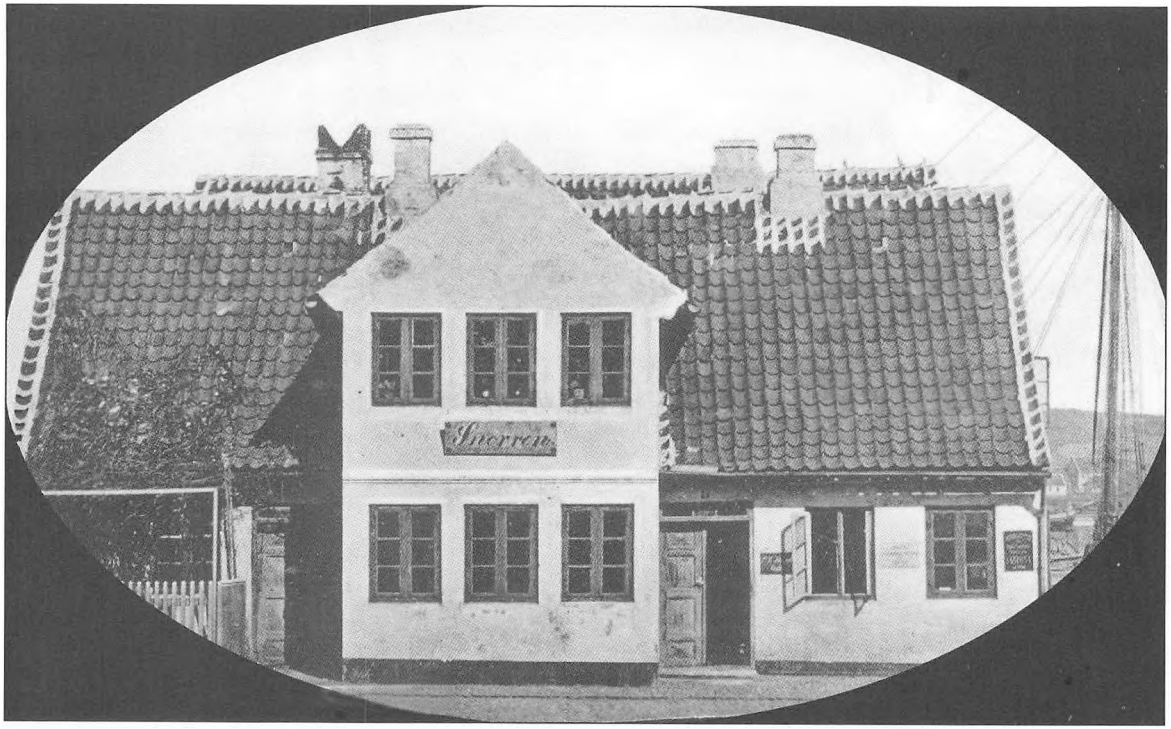

Snorren var et kogehus, som lå omtrent for enden af Østerå lige ved havnen. Det var indrettet, så søfolkene kunne koge deres mad der, mens de lå i havn, for de måtte ikke have åben ild ombord.

sku hjels fra den gammel aa spør'hvaar i helvede de' brænder!"

Tårnvægterens lådne kabus kom frem i det åbne vindue. "Det er nede ad Snorren til," svarede han kort. (Snorren var et kogehus, som lå omtrent for enden af Østerå lige ved havnen. Det var indrettet, så søfolkene kunne koge deres mad der, mens de lå i havn, for de måtte ikke have åben ild om bord).

Rasmus kom hæsblæsende tilbage til rokkedrejeren. "Det er nier æ Snorren te' sku a hjels aa sej" - meldte han forpustet. Denne gang gik brandmajoren og rokkedrejeren selv ud for at søge, men med samme resultat. Der var intet at opdage. "Ikke så meget som en fyrstik, hr. major," sagde rokkedrejeren og gjorde stram honnør. Den gamle så skarpt på ham. Han syntes, manden stod og svajede usikkert på benene.

"Han er fuld, Pouvelsen," sagde han og rystede bebrejdende på sit hvide hoved. "Naa, ikke så meget, at det gør

noget hr. major," svarede rokkedrejeren lidt undvigende, "Ja, så er det vist bedst, vi kommer hjem," resolverede den gamle. "vil han sende bud til tårnvægteren om at standse klemtningen.". "Straks, hr. major," svarede rokkedrejeren. "Rasmus, spring op til den gamle spetakkelfjeder og sig til ham og at holde op med at sidde og tæske løs på den kaffekeddel!"

Rasmus skød sig op gennem Doktorens Gyde i strakt karriere og stillede sig ved foden af tårnet. "Hov, Per," råbte han op til vinduet - "Hold nu op me aa sid aa tæsk po den kiel, sku a hjels aa sej!"

Per hev lygten ind og standsede klemtningen. Brandmajoren afmønstrede mandskabet og vandførerne og sendte dem hjem. Rokkedrejeren fik sin sprøjte i skur, og så skyndte han sig op til fatter Groschmeyer i Skolegades Vandgyde, hvor han var blevet jaget ud fra en vældig høj rompunch.

Glasset var efterladt urørt på bordet, og nu var rokkedrejeren gået og blevet ængstelig for, at Grosmeyers kat skulle springe op og vælte det. Det dyr gik og gned sig op af alt muligt. Men da han passerede Budolfi kirketårn, standsede han og råbte op mod vinduet: "Kan din forbandede himmelkiger nu ikke længere kende forskel på et stjerneskud og en kristelig ildebrand?"

"Ligner det noet at tromme hele den det kongelige borgerlige artilleri ud, hver gang der falder en stjerne?"

Per svarede ikke. Han følte sig hævet over de tilråb, der så jævnligt lød op til ham fra gaden. Rokkedrejeren gik lettet til Skolegades Vandgyde, hvor han fandt sit glas stående uantastet. Han tømte det, og bad om en ny forsyning.

Og så begyndte sommernattens stille fred igen at sænke sig over den gamle by, men desværre kun for en kort tid. De mest sendrægtige af vandkørerne havde ikke engang nået at få vandtønderne væltet af vognene, førend det var galt igen.

Kristen Skinkelben havde også været til ildebrand, skønt han ikke havde det fjerneste at gøre der. Hans gamle dårlige ben friholdt ham fra al den slags pligtydelse. Men da han nede ved Nymølle igennem den åbentstående loftluge hørte stormklokken gå, og Mov Mette, der sad nedenunder og malkede møllerens køer, samtidig tog på med at skråle i vilden sky, fik Kristen det indtryk, at der var overhængende fare.

Han kom ned fra loftet så rask, at han ikke selv var klar over, hvordan han egentlig kom ned, og da han kom ud på gaden syntes han nok, at han kunne tage de løjer med. Det gik ikke så tit på, at der var lidt adspredelse for en gammel ungkarl som Kristen, og han blev ude, så længe der var lidt sjov i gaden.

Da han kom tilbage, stod Mette i sit

køkkenvindue og fristede med en skål varm kaffe. Kristen gik ind til hende, og de to gamle mennesker sad og livede sig op med en skål kaffe og en fedtemad, mens de sad og diskuterede den løjerlige ildebrand, som det ikke havde været muligt at opdage.

"A mjenner," sagde Mette, og der lå overbevisning i hendes stemme. "A mjenner te' det er en forbraan, Tårn-Per har set. Do ska' saa se bette Kristen, te vi retten straks faar en sværdeligen ildsvaade, for saan en forbraan betyr aalstejns nøj!"

Og det fik Mov Mette ret i, for ilden lå allerede og ventede på Kristen. Da han endelig fik humpet op på sit foderloft til hakkelsekisten, var den tændte lygte faldet ned. Den lå på loftet med knækkede ruder, og der var gået ild i det tykke lag af årgammel tælle, der dækkede den.

Kristen sprang til for at få djævelskabet sparket ud gennem den åbne luge, men i hastværket kom han til at sparke for bredt ud med sit dårlige ben. Lygten fik et spark, så den røg hen i det par knipper halm, der lå rede til skærekisten, og øjeblikkelig stod det hele i fuld lue. Kristen kom nok engang ned ad loftsstigen med en rent ubegribelig færdighed, men da han stak hovedet ud af døren for at råbe alarm, hørte han allerede stormklokken gå for fuld alarm.

"Han er alligevel ikke så helt uden begrivelse, den gamle tårnugle," sagde Kristen, og han begyndte at genne møllerens køer og hest ud.

Mov Mette stod i døren og hylede, "Saa var de jo forbran, som a sagde," skrålede hun.

Oppe ved det nordre vindue i tårnkammeret under de blå huller stod Per Sillesen og var i dårligt humør. Nu kunne han igen vente en røffel fra den vrantne kancelliråd for den ild, han så tydelig havde set, men som det ikke havde været muligt at finde. Det kunne godt ligne det gamle spøgelse af en kancelliråd at beskylde Per for at sidde og sove på sin post og slå alarm for ild, han så i drømme.

Da så han pluselig den klare flamme skinne frem gennem en åbentstående loftsluge, og da han kiggede nøjere efter, så han tydeligt små toppede luer hoppe om mellem dårligt sluttende tagsten.

Dersom det ikke var en ildebrand, så kendte Kristen ikke mere den verden, han nu i så mange år havde levet i. Han hev pøny sin lygte ud på krogen under vinduet, og så lod han stormklokken gå, så tårnet rystede under ham.

Nede hos fatter Groschmeyer i Skolegades Vandgyde sad rokkedrejer Pouelsen og havde lige fået sit glas fyldt med en frisk. Da han hørte stormklokken,

sprang han op med et sæt, så Groschmeyers kat skød ryg i rædsel. "Nu rider da syvsaten Per Kimer og hans stortromme igen," råbte han og tømte sit glas i et drag og jog op gennem Kirkegyden som et stormkast. Men da han passerede Budolfi kirketårn, standsede han, og rystede sin knyttede næve arrigt op mod Pers stakkels uskyldige lygte. "Jeg skal tærske dig flad, din gamle vindtørrede vejrhane, hvis du nu igen får mig til at hoppe efter lygtemænd," råbte han.

Denne gang mødte klinksmeden fra Svingelen som første mand frem på brandstedet med sprøjte nr. 4.

Han og hans sprøjtehold havde siddet nede i Sødrings kælder ved en lille sort kaffe, da stormklokken lød, og straks da de fik hovederne ovenud af den dybe kælderhals, havde de ildebranden lige for deres næse. De kunne altså jage lige ned gennem Klosterjordet med deres sprøjte, mens rokkedrejeren måtte tage Bispensgade på langs inden han fandt ilden.

En helt anden sag var det, at klinksmeden var et pjok, der aldrig kunne blive færdig med noget. Rokkedrejeren havde sine sager i orden og havde drejelsværeren oppe på en stime med et strålerør, hvorfra han sendte de første vandsjat igennem loftslugen ind over ilden, før klinksmeden endnu havde fået sin sprøjte rigtigt vendt.

Den gamle brandmajor gik og trippede. "Ja, her har vi jo ilden, Pouvelsen" sagde han, "så ved han vel nok, hvad der er at gøre?" "Javel hr. major," svarede rokkedrejeren, "den skal slukkes." Og så kørte han om med sprøjter, vandvogne og hele apparatet, mens den gamle brandmajor sjokkede bag efter ham og gentog sine ordrer for at give dem mere vægt.

Vesteråen løb jo lige forbi brandstede og afgav rigeligt vand til sprøjterne. Der var ingen brug for vandvognene, som han sendte ned til fjorden, for så var de så dejligt af vejen.

Inde på foderloftet havde der kun været et par små knipper halm, der snart var fortæret, men ilden havde godt fat i det gamle trøskede træværk, og da rokkedrejeren dirigerede sine fire vandstråler ind i bålet, sank det gamle skrøbelige skur sammen under slukningsarbejdet.

Efter en god halv times arbejde stillede rokkedrejeren stiv og strunk, men svedig og forpustet foran den gamle. "Melder hr. major der er ikke mere en funke at slukke." "Det er godt Pouvelsen," svarede den gamle. "Er kreaturerne reddet?" "Ja alt vel. Alle høveder er i god behold nede i kancellistens stalde på nær Skrinkelbenet," sagde rokkedrejeren. "Han har måttet sidde og stope kæften på Mov Mette, for at vi kunne høre hr. majorens kommandoråb".

"Er bygningen helt ødelagt," spurgte

den gamle. "Komplet," svarede drejeren, "men der er ingen skade sket. Det var noget slemt gammelt skrummel, som mølleren knapt kunne være bekendt."

Der var endnu en ting, som den gamle burde have bemærket, men han kunne ikke komme på, hvad det var. Da han stod og grundede vel længe, rettede rokkedrejeren sig igen til stram honnør.

"Melder hr. majoren, at Per slår sin klokke aldeles probatum." Den gamle så stift på ham. Jo vist stod manden og svajede, og brandmajoren kom nu efter, hvad det var han skulle have sagt. "Han er fuld, Pouvelsen," sagde han og rystede misbilligende på sit gamle hoved.

"Det tror jeg ikke hr. major," svarede rokkedrejeren, "han slår allenfals sin klokke aldeles perfekt efter riteralet."

"Det er ham selv, Pouvelsen," sagde den gamle og satte sin pegefinger på hans bryst, "han er meget fuld." "Naaaah" sagde rokkedrejeren. "En har været med til det, der var værre hr. major."

"Ja, så kan vi godt afmønstre Pouvelsen! Sprøjte nr. tre og fire tager brandvagten." Klinksmeden og bundmageren rettede sig militærisk. "Vil han tage kommandoen, Flechtner!"

Klinksmeden brummede. Han var den ældste af de to, men han holdt ikke af at blive skubbet i baggrunden. Men han vidste, at når først den gamle var nået så vidt, at der kunne sættes brandvagt, så holdt han ikke af nogen mukken.

"Vil han sende mig bud i morgen kl. 04.00, hvis der behøves afløsning," sagde majoren. Bundtmageren gjorde stramt honnør. "Sprøjte nr. 1 og 2 kan afmønstre," sluttede den gamle. Rokkedrejeren svang sig rundt på hælene. "Sprøjte nr. 2: Giv agt - Recht um! Og så hjem med den gamle slubremaskine," kommanderede han.

Da han havde fået sin sprøjte i skur og på hjemvejen passerede Budolf kirketårn, standsede han og tog sig til hovedet. "Så til pumperne," sagde han ærgerligt, "nu har den gamle ildebrandsforskrækker rent glemt at sende Per bud. Nu sidder det gamle liv stadig og tærsker løs på sin bøtte, så den får både buler og brag, og han bliver ved så længe jorden står, hvis ikke han får ordrer til at holde inde."

Rokkedrejeren tænkte lidt på at gå helt ud på Østerbro til den gamle for at udbede sig ordre til at standse klemtningen, men han bestemte sig til at handle på egen hånd. "Hov Per," kaldte han op mod vinduet," hold nu op med det spektakel, for nu fyres der ikke mere i aften."

Rokkedrejeren gik ned i Skolegades Vandgyde for at banke fatter Groschmeyer op for at få sig et glas mere.

Nede på brandstedet gik brandvagten

og så lidt på ødelæggelsen. Så stak den ned til Pimp-Laust i Sødrings kælder i Vesterå, hvor den sad og slukkede hele natten. Laust måtte hele to gange have en mand over hos Søren Madsen i Kattesundet efter en spand brændevin.

Da klokken blev fire, kunne brandvagten sende bud til klinksmeden i Svingelen. Nu var der slukket fuldt ud og forsvarligt i alle måder, så der behøves ingen afløsning. Så førte de sprøjterne i skur og gik hjem.

Men godt hen på formiddagen kom der bud til klinksmeden i Svingelen, at sprøjte nr. 4 henstod herreløs nede på brandtomten. Smeden måtte op og få den bjerget ind. "Jeg syntes mitteme nok, den var blevet lovligt højbenet," sagde han. Det var sikkert mandskabets efterslukning han mente.

Efter den første brandhalløj havde skomager Jappe haft sin gamle ven Sildepiskeren, oppe hos sig til aften, og de havde tømt stegepanden for dens indhold af sveden vælling, branket flæsk og afbrændt fusel (fra brændevinen).
Det smagte ikke godt, men Sildepiskeren havde en hel flaske brændevin til at skylle efter med, og det hjalp. Under måltidet havde Jappe fortalt, hvordan det var gået ham med stegeflæsket.

Sildepiskeren havde højt og dyrt lovet ikke at mæle et ord om den sag til nogen levende sjæl, men under den anden brand fik han det fortalt vidt og bredt, og mandag formiddag var Jappe den allerførste, der fik tilsigelse til at møde på politikamret til brandforhør.

Han fik et bestemt tilhold om at gøre behørig anmeldelse til politikamret, næste gang han sved en pande flæsk af, så brandkorpset ikke blev ulejliget uden skellig grund.

Men Per Sillesen fik megen ros og en blank tremark af den gamle kancelliråd for årvågenhed og påpasselighed, og han levede endnu flere år på sin plads bag de små grisede ruder under de blå huller i Budolfi kirketårn.

En skelsættende dag

Da solen stod op den 27. august 1845, var dagen bestemt til at blive skelsættende i Aalborgegnens retshistorie.

2 hestevogne kørte fra rådhuset på Gl. Torv, hvor byens arrest dengang var, med 2 arrestanter, som begge var dømt for drab. Det var bestemt, at de samme morgen skulle henrettes ved halshugning.

Som det var sædvane, skulle retterstedet være i nærheden af gerningsstedet, som var en lille gård, der hed "Lille-Eng", der lå i trekanten Riishøjsvej - Hadsundvej.

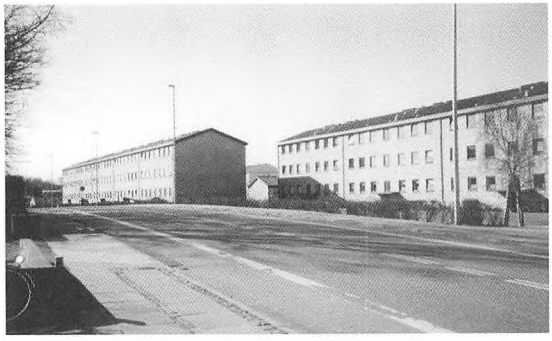

Kortet til højre er udført af Svend B. Olesen, og er brugt i hans grundige beskrivelse af retssagen i årsskriftet "Himmerland og Kjær Herred" årg. 1970. Iflg. Olesen kan skafottet være rejst, hvor den første gule blok på sammenlignings-billedet herover findes på Solbakken. Blokkene ligger på Lille-Engs jord.

De dømte blev kørt i hver sin hestevogn, idet det var bønder fra egnen, der blev sat til at køre med almindelige arbejdskøretøjer. Vognene var omgivet af et kompagni soldater, og foran gik et

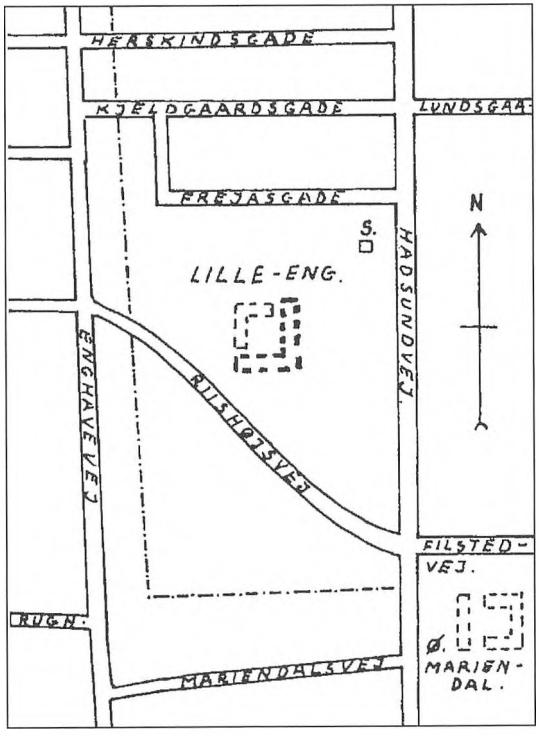

Lille-Engs beliggenhed i forhold til det nuværende gadenet i Vejgaard. Den punkterede linie angiver sammen med Hadsundvej ejendommens område. "S" er stedet, hvor skafottet sandsynligvis har været rejst.

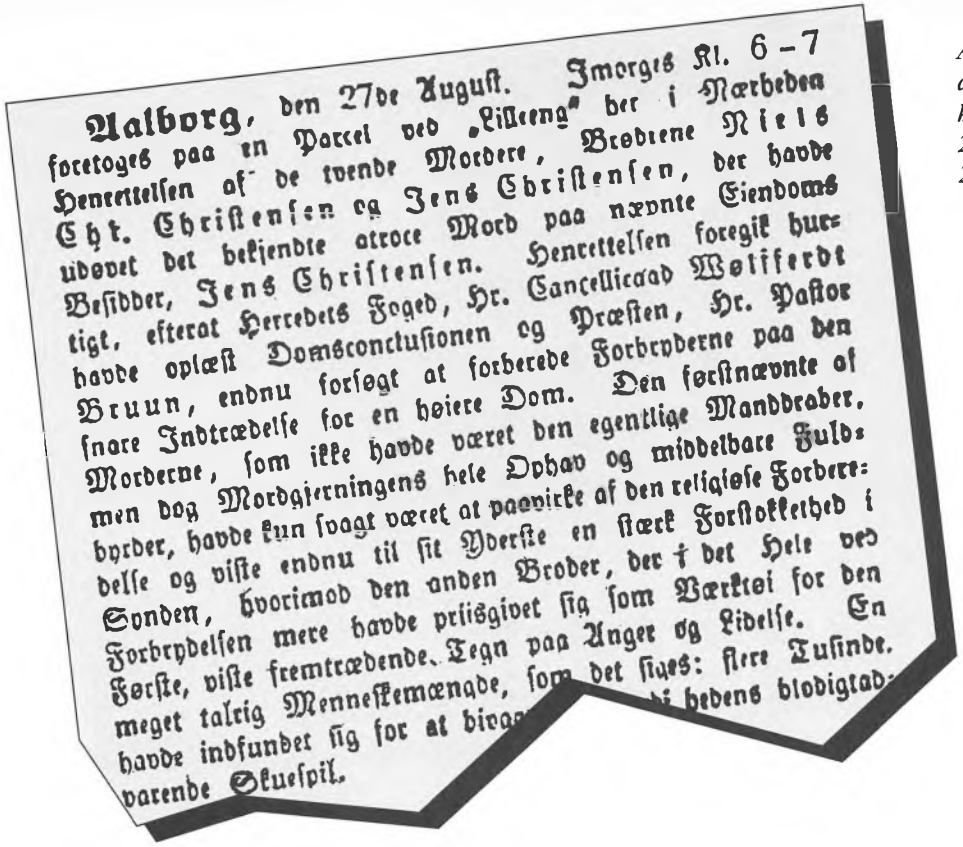

Aalborg, den 27de August. Imorges Kl. 6–7 foretoges paa en Parcel ved „Lilleeng" her i Nærheden Henrettelsen af de tvende Mordere, Brødrene Niels Chr. Christensen og Jens Christensen, der havde udøvet det bekiendte atroce Mord paa nævnte Eiendoms Besidder, Jens Christensen. Henrettelsen foregik hurtigt, efterat Herredets Foged, Hr. Cancelliraad Wolfferdt havde oplæst Domsconclusionen og Præsten, Hr. Pastor Bruun, endnu forsøgt at forberede Forbryderne paa den snare Indtrædelse for en høiere Dom. Den førstnævnte af Morderne, som ikke havde været den egentlige Manddraber, men dog Mordgjerningens hele Ophav og middelbare Fuldbyrder, havde kun svagt været at paavirke af den religiøse Forberedelse og viste endnu til sit Yderste en stærk Forstokkethed i Sinden, hvorimod den anden Broder, der i det Hele ved Forbrydelsen mere havde prisgivet sig som Værktøi for den Første, viste fremtrædende Tegn paa Anger og Lidelse. En meget talrig Menneskemængde, som det siges: flere Tusinde. havde indfundet sig for at bivaane [illegible] hedens blodigtad- varende Skuespil.

Aalborg Stiftstidendes referat fra henrettelsen af de 2 mordere den 27. august 1845.

musikkorps, der spillede sørgemusik. Bagefter fulgte en sværm af aalborgensere, som ville opleve det makabre drama.

Optoget bevægede sig langsomt ad Nytorv, Slotsgade, Bredegade, Nørregade og videre ad Østerbro mod Vejgaard, hvor skarpretteren ventede.

Forspillet var begyndt nøjagtig et år forinden, da brødrene Niels Chr. Christensen og Jens Christensen havde myrdet tørvegraver Jens Transkjær, som boede til leje på Lille-Eng ved de 2 brødre, hvoraf den ene havde forpagtet gården.

Der var en pige med i spillet - nemlig Inger fra Væverhuset. Væverhuset lå ved Petersborgvej helt nede ved det nuværende Østre Alle. Inger var nok lidt løs på tråden, og hun var, da drabet fandt sted, kæreste med Trankær. Men der var også noget i gang mellem den ene af brødrene og Inger. Hun havde nogen tid forinden fået et barn, og da det var en gårdmand fra Rørdal, der var faderen, betalte

Bladtegneren Alf Hansens tegning fra 1938. Sognefogeden besigtiger gerningsstedet Lille-Eng.

denne mand Inger ca. 600 rigsdaler for at slippe for faderskabet, idet hun da skulle udlægge en anden som barnefader.

Jens Tranekær påtog sig værdigheden. Da hun begyndte sit forhold til Tranekær havde hun stadig pengene, men dem lagde han beslag på, samtidig med han behandlede hende dårligt. Bl.a. slog han hende.

Senere betroede Inger sig til brødrene på Lille-Eng, samtidig med at hun lagde an på den ældste af brødrene - Niels Chr.Brødrene besluttede sig til at tage livet af Tranekær for at sikre sig pengene, som han gemte i sit kammer på Lille-Eng. Den 27. august 1844 skred de til handling.

Sammen brød de om natten ind til Tranekær, som lå og sov på sit værelse. Jens Christensen udførte drabet, idet han med et plovjern tilføjede Tranekær adskillige slag i hovedet, og han døde sikkert øjeblikkeligt.

Det fortælles, at da Tranekær senere blev fundet død på værelset, var væggene helt oversprøjtet med blod, og han var næsten ukendelig og lå med ansigtet ned mod gulvet.

Hans penge var væk. Godt og vel 600 rigsdaler.

Overlærer Svend B. Olesen, Vejgaard, har i årsskriftet "Fra Himmerland og Kær Herred" årgang 1970 udførligt gjort rede for den efterfølgende retssag, idet brødrene meget hurtigt blev mistænkt og anholdt. Svend B. Olesens redegørelse følger nøje Aalborg Stiftstidendes retsreferater.

Efter den tids retspraksis kunne det

frygtelige drab kun resultere i en dødsdom, og begge brødre blev da også dømt. "Begge de tiltalte har deres liv forbrudt, og deres kroppe skal lægges på hjul og stejle". Sagen gik helt til højesteret, men det eneste de opnåede var at slippe for "hjul og stejle." Hovederne skulle rulle.

Henrettelserne var den sidste offentlige henrettelse, der kom til at finde sted på Aalborgegnen. Dødsstraf blev ikke benyttet så tit som tidligere, og Aalborg havde således ikke i 1845 egen skarpretter. Derfor måtte man henvende sig til Århus, hvor det var muligt at hyre en sådan. Der hviler en rest af den sorte middelalder over begivenheden, men det var stadig accepteret, at henrettelserne skulle være et offentligt skue.

Som allerede fortalt fulgte Aalborg Stiftstidende retssagen og refererede den spalte op og spalte ned. Men avisens referat fra selve henrettelsesdagen er forbavsende sparsomt. Vi får at vide, at flere tusinde mennesker den 27. august 1845 var tidligt oppe og strømmede til henrettelsesstedet, som i følge avisen fandt sted "På en parcel ved gården Lille-Eng". Det var skik, at henrettelser fandt sted på eller ved gerningsstedet.

Den 31. dec. 1938 skriver overlærer J. E. Jensen, Vejgaard, en ret omfattende artikel i dagbladet Socialdemokraten - netop om drabet på Lille-Eng og om den efterfølgende henrettelse. Hans artikel var illustreret med tegninger af den kendte bladtegner Alf Hansen.

Desværre skrev han ikke, hvilke kilder han brugte til sin beretning, men han var i stand til at bringe en lang række detaljer fra sagen, som ikke stammede fra avisens referater eller fra retsreferaterne i øvrigt.

En del af detaljerne kan måske stamme fra afdøde bogbinder Marinus Herskinds erindringer. Herskind byggede i 1887 villaen "Landlyst", der ligger på hjørnet af Hadsundvej og Herskindsgade. Herskind døde i 1915, men på hans gamle dage fortalte han en hel del fra sin barndom.

Man kan forstå, at han som dreng kendte en smule til de dømte fra Lille-Eng, og det, han oplevede, blev nedskrevet af hans barnebarn den kendte lokalhistoriker Otto Smith. Man må huske, at det var en gammel mand, der berettede, og der er da også adskillige detaljer, som ikke kan passe, men at han har oplevet det, han fortæller om, kan der ikke herske tvivl om. Herskind var en særdeles agtværdig borger, som først i dette århundrede var med til at sætte præg på det gamle Vejgaard.

Men først overlærer J. E. Jensens beretning fra Socialdemokraten 1938,

som kan være baseret både på gamle overleveringer, men helt sikkert også på Herskinds beretning:

"Dagen oprandt med straalende Sol, og allerede fra tidlig Morgenstund var der en sand Folkevandring fra hele Egnen op mod Galgebakken paa Nørretranders Hede. Tjenestefolkene havde faaet fri. De skulde se Rettens Sværd i Virksomhed og tage gavnlig Varsel deraf. Ja, endog Smaabørn skulde overvære det blodige Skuespil.

Bønder fra Nørretranders var tilsagt til Ægtkørsel, og Flyger paa Bakgaarden havde faaet Ordre til at køre for Mestermanden. Da han kom til Raadhuset i Aalborg med sin Vogn fik han i Stedet Ordre til at køre med de to domfældte til Retterstedet.

Det var et langt Tog, som den Morgen sneglede sig ud af Byen. Først kom Politibetjent Lundbymøller til Hest. Derefter kom Vognen med de to Delinkventer og Pastor Bruun ved Frue Kirke. Vognen var omgivet af et Kompagni Soldater med opplantede Bajonetter. Efter dem fulgte Øvrigheden og til sidst en lang Sværm af skuelystne.

Pastor Bruun talte til de to Syndere om Synd, Anger og Forladelse, men havde ikke videre Held med sig. Jens laa i Vognbunden, fuldstændig sanseløs af Skræk, og Niels Kristian havde faaet sig arbejdet op til et sandt Galgenhumør.

Gamle Købmand Palludan stod i sin Butiksdør i Nørregade, da Toget drog der forbi. Niels Kristian raabte til ham: "Nu skal du have Farvel, Palludan, og Tak for den Gang". (Købmand Palludan var gudfader til Niels Kristians barn).

Saa blev da begge Morderne ført til Skafottet, og deres Hoveder faldt for Mestermandens Økse. Der var lavet et Par Kasser til Ligene. Kroppene blev smidt deri, og Hovederne kastet ved Fødderne. Bønderne fra Nørretranders kørte i susende Fart bort med Kasserne, mens Gru og Uhygge forplantede sig mellem Tilskuerne.

Paa Kirkebakken ved Nørretranders var der, lidt sydvest for Kirkegaarden, gravet et Hul, og i det blev Morderne sænket ned uden Klokkeklang eller anden Højtidelighed. Det grufulde Drama var til Ende.

Lille-Eng stod tom. Menneskeskæbner bygget op i Tro paa en lys Fremtid var forspildte, og i Væverhuset sad Inger og græd, foragtet og afskyet af alle.

J.E. Jensen."

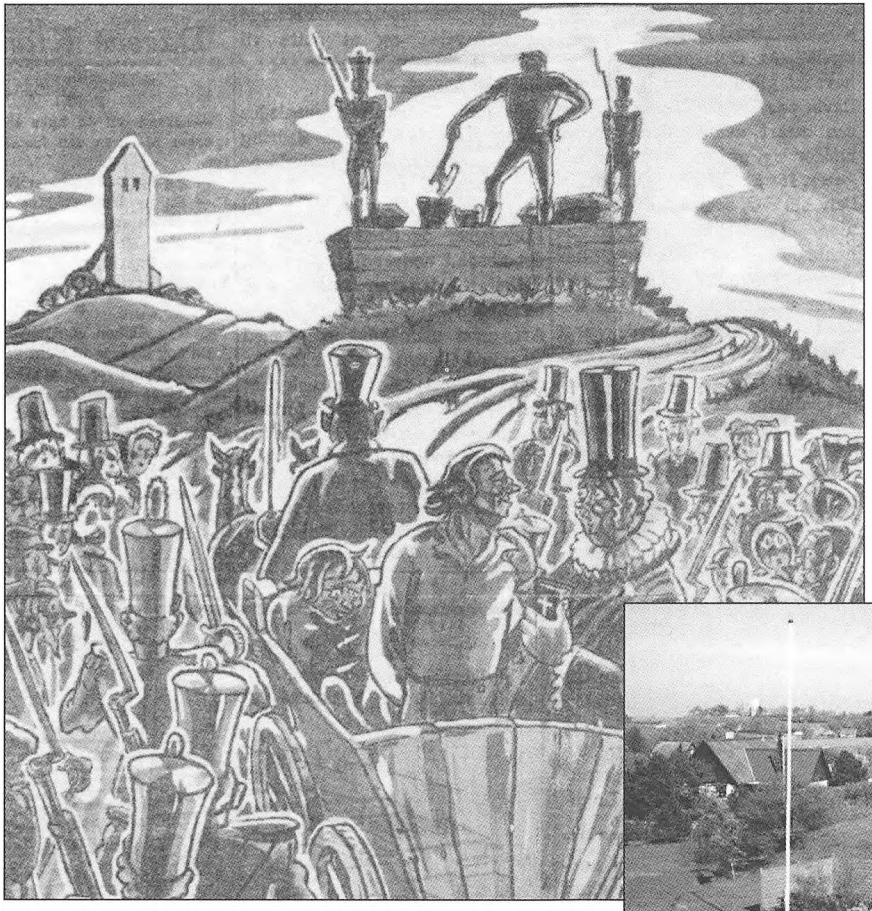

Andre historiske kilder mente, at henrettelsen fandt sted på en gammel gravhøj, som stadig findes på Sofievej i Vejgaard. Højen kaldtes tidligere for "Galgebakken på Nr. Tranders hede". I baggrunden ses Nr. Tranders kirke. Tegning Alf Hansen 1938. Sammenligningsbilledet viser stedet på Sofievej. Højen, der ses bag læskærmen, er i dag omkranset af boligbyggeri.

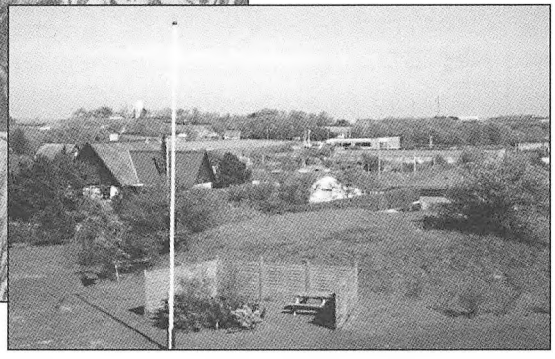

Som det fremgår af referatet skulle henrettelserne være foregået på Galgebakken på Nr. Tranders hede. Omtalte galgebakke, er da sikkert identisk med den ret store gravhøj, der i dag ligger delvis omsluttet af et moderne boligkompleks på Sofievej i Vejgaard. (Se Alf Hansens tegning med indsat nutidsbillede).

Hvorfor højen fik navnet Galgebakken fortaber sig i det uvisse, idet der ikke findes overleveringer, der fortæller om, at bakken har været brugt som henrettelsesplads, og Svend B. Olesen, Vejgaard, hælder derfor også til den anskuelse, at henrettelsen af brødrene har fundet sted et sted på Solbakken - altså ved Had-

sundvej, idet Aalborg Stiftstidende skrev "På en parcel af Lille-Eng". (Se oversigtskortet foran i afsnittet).

At Herskind som barn kan have været til stede ved selve henrettelsen er der meget, der tyder på. Den 26. august 1905 henvender en ældre aalborgborger sig på Aalborg Amtstidendes redaktion og fortæller følgende: "Ved De, at det i morgen er 60 år siden den sidste henrettelse fandt sted her ved Aalborg?"

Redaktionen spidsede ører og nedskrev, hvad manden fortalte. Ud fra dette kan der ikke være tvivl om, at det var Marinus Herskind, der fortalte.

Herskind boede som barn i Slotsgade, hvor hans forældre havde en virksomhed i det, der senere hed "Hjorts købmandsgård". Stedet er i dag bebygget af varehuset Føtex.

Redaktionen skriver således ikke, hvem fortælleren var, men denne fortalte videre: "Morderne blev kørt i hver sin vogn - det var almindelige arbejdsvogne - fra rådhuset på Gl. Torv - over Nytorv gennem Slotsgade og Nørregade ud til Vejgaard.

Mine forældre boede i Slotsgade. Jeg var en knægt på 7 - 8 år og sluttede mig naturligvis til toget. Der var en styrtende masse mennesker, og i spidsen af toget gik et musikkorps, som spillede sørgemelodier.

På retterstedet, der var afspærret af en afdeling soldater, stod bare blokken. Der var intet skafot. Men ellers var der alt, der hørte til en henrettelse: præst, herredsfoged, delinkventerne, bøddel og rakkerknægt. Den ene af morderne havde ikke langt tilbage. Han var næsten død af skræk, inden han fik hovedet på blokken. Men den anden var skam levende.

Da rakkerknægtene holdt hans afhuggede hoved i vejret, spillede øjnene, og munden bevægede sig. Vi så det blodige skuespil næsten alle sammen. Mange besvimede og kvinderne skreg af skræk. Jeg følte ikke videre ved det, men jeg var også kun en bitte knægt dengang. Efter henrettelsen drog folkesværmen atter ind til Aalborg med musikken i spidsen. Nu spillede de lystige melodier."

Der fandt i løbet af 1800-tallet henrettelser sted andre steder i landet, men det var alligevel sjældent, det forekom.

Den sidste henrettelse fandt sted i Horsens tugthus den 8. november 1892 kl. 6 om morgenen, da straffefangen Jens Nielsen blev henrettet. Men dødsstraffen blev først endelig afskaffet i 1930 for atter at blive indført i tiden efter 2. Verdenskrig, hvor det omstridte straffelovstillæg hjemlede dødsstraf for krigsforbrydelser.

Vægteren
- politibetjentens forgænger og medhjælper

Ifølge Aalborg Stiftstidende var den første ansættelse af fast politi i Aalborg, da kanceliråd Fuglede i 1752 blev byfoged (politimester). Ved tiltrædelsen foreslog han bystyret, at der ydedes ham 120 rigsdaler årligt, for hvilke han skulle aflønne en overbetjent og to underbetjente.

Betjentene blev tilsyneladende ikke brugt til patruljetjeneste o.l. men skulle nærmest bistå byfogeden med at administrere bødesystemet, tilsynet med handel, kontrol med borgernes brug af åer og vandløb mv.

Først i 1875 blev politiet et egentligt korps, idet der blev ansat 18 betjente samt nogle reservefolk. Indtil da var byen kontrolleret af byfogeden, nogle få betjente (i 1871 4 mand) og så en hel del vægtere.

Omkring 1550 fik byen en vægterordning. Det menes, at der i det 16. og 17. århundrede, hvor der boede omkring 4000 mennesker i byen, var mellem 4 og 8 vægtere.

Vi har nok lidt af et vrangbillede af vægternes vilkår, idet vi vel forestiller os ham gående i de smalle, månebelyste gader med morgenstjernen på skulderen. Han standser på et hjørne, hvor de høje bindingsværksgavle kaster deres skygger, og han synger da sit smukke digtervers, inden han drejer ned ad den næste gade.

Vægter fra Christian VII's tid. Tegningen stammer fra C. Clemensens bog "Vægterbogen".

Så idyllisk var tilværelsen ikke for de få vægteren, der fik tjansen i 1500-tallet. Tværtimod. Lønnen var ringe, og hver

husstand i byen måtte give et lille bidrag, som vægteren endda selv måtte opkræve. Men for at overleve måtte han skaffe sig ekstraindtægter, og deraf kommer det gamle Aalborgnavn for vægterne: Dragerne.

Om dagen lossede og lastede de skibe og bragte tunge ting rundt i byen - ikke mindst øl, som der dengang blev drukket en voldsom masse af, sikkert på grund af de store mængder af saltmad, folk indtog.

Om aftenen stillede så disse nævestærke karle for at våge over byer i nattens løb. Om vinteren varede vagten til kl. 5 morgen, og om sommeren kunne de kravle i deres egen halmkasse kl. 4.

Når klokken ringede kl. 9 aften, begyndte natten. Byportene lukkedes, og ingen kunne komme ind og ud af byen førend næste morgen, når byportene igen åbnedes.

Særlig turistvenlige har vi ikke været i 15-1700 tallet, idet fremmede ikke måtte færdes på gaden om natten, men skulle blive på deres logi.

De pænere borgere gik tidligt under dynerne, og værthusene skulle holde op med udskænkning af øl og vin, og det var en af vægternes opgaver at påse, at dette skete. Her kiksede det tit, idet restauratørerne stadig hældte væske på gæster, der endnu havde skillinger på lommen.

Det siges, at det var en ubehagelig opgave for vægterne, når de efter lukketid på gaderne mødte en flok fulde restaurationsgæster på vej hjem. Det var først i det 19. århundrede, der kom lidt gadebelysning, og selv om det blev bestemt, at vægterne måtte gå flere sammen, blev det tit til skrammer og skader.

Den 8. december 1634 klages der ifølge tingbogen igen over, at dragerne (vægterne) ikke kan få lov til at være i fred, og bystyret truer i den anledning med svære straffe. Der var eksempler på, at vægtere mistede livet i sammenstød med fulde folk.

I 1500- og 1600-tallet består vægternes bevæbning af sværd og spyd, og først i det 17. århundrede får de uniform, som var en læderkabuds og lang mørkeblå kappe. Og da kommer morgenstjernen også i brug.

Morgenstjernen var en kugle besat med jernpigge, som var anbragt på en lang stang, og dette skulle blive vægterens traditionelle symbol. Endvidere havde de et kraftigt læderbælte, som blev brugt, hvis de skulle sikre en dødddrukken eller syg mand. Med bæltet blev han da spændt fast på en stige, og to vægtere kunne så bjærge selv den største brandert til hans hjem eller logi. Han havde også et horn og senere en fløjte, som kunne bruges til at tilkalde hjælp fra andre vægtere. Han kunne ikke

Vægterne brugte en stige til at indbringe fulde folk fra gaden.

forvente, at andre borgere kom ham til hjælp.

I 1614 bestemte magistraten, at vægterne i Aalborg hver time natten igennem med høj røst skulle udråbe, hvad klokken var. Det skete på den måde, at tårnvægteren i Budolfi kirketårn råbte: "Hej vægter, klokken er 10 (11-12) slagen", hvorpå gadevægterne gentog råbet byen igennem

Meningen var selvfølgelig ikke, at det sovende folk skulle have at vide, hvad klokken var. Det var nærmest tænkt som en kontrolforanstaltning, for at se om vægterne nu også var på deres plads. Det hændte jævnligt, at en vægter tog sig en lur i en kælderhals, enten fordi han var dødtræt efter dagens arbejde som drager, eller fordi han selv havde kigget lidt vel dybt i brændevinsflasken. Omkring 1700-tallet blev det bestemt, at vægterne skulle afsynge et af disse vidunderlige vægtervers, der tilskrives digteren Kingo.

Det kan ikke overraske, at det ikke var lutter operasangere, der beklædte

vægterhvervet, og der blev endog ind imellem klaget over kvaliteten af sangen. F.eks. er der en borger, der indsender et læserbrev til en avis, hvori han klager over, at versene "udbræges, udskråles, udstammes, udhakkes, udbrøles, og kun af meget få godt udsynges"!

Måske var vægterens vigtigste funktion at være på vagt over for ildebrande. Folk var meget angste for ilden. Først og fremmest kunne den selvfølgelig være livstruende, men det kunne også betyde den rene ruin, da man jo ikke på den tid kendte til forsikringsselskaber. Det er jo også forklaringen på, at man i Budolfi tårn havde en egentlig brandvagt, som for øvrigt blev opretholdt til langt op i det 18. århundrede.

Men vægteren havde flere andre opgaver. Bl.a. skulle han holde øje med, om der fra huse blev udskyllet lokummer eller andet skarn. Netop det var en voldsom trussel mod folkesundheden. Aalborg havde som bekendt mange åløb, og selv de åbne pladser blev brugt som affaldspladser. F.eks. skrives der i Aalborgs tingbog den 31. januar 1648, "at der ligger så mange læs "møg og urenlighed" på pladsen ved tingstedet, at tingmændene næsten ikke kunne komme derhen."Tingstedet lå på Gl.Torv lige ved bygningen hvor Den Danske Bank indtil for nylig havde hovedsæde.

Som tiden gik, havde vægterne ikke så meget bøvl med de fulde folk, idet det gik af mode at gå bevæbnet, og sæder og vaner mildnedes en del, så vægterne blev mere og mere brugt til små servicefunktioner. F.eks. kunne en borger, der skulle tidligt op, få en aftale om, at vægteren skulle vække ham på et givet klokkeslet. Den sovende bandt da en snor om armen, og lod den hænge ned ad muren, så vægteren på den aftalte tid kunne trække i den. Den eneste skavank ved denne ordning var, at det var en yndet spøg for "drukmåsene", når de var på vej hjem, at rykke i snorene.

Vægteren var nok alligevel stadigvæk et godt offer, når lystige nattevandrere var på vej hjem. Men løjerne var af mere harmløs karakter i 1800-tallet. Der var mange beretninger om slagsmål mellem vægterne og byens soldater, studenter og andre unge. De kunne f.eks. finde på at liste kabudsen eller morgenstjernen fra ham, hvis han faldt i søvn. Fra København fortælles det, at selveste Kong Kristian den 7. engang kom stolt hjem til slottet med en morgenstjerne, han havde erobret fra en vægter (Det kunne sikkert hverken dronning Margrethe eller Henrik have fundet på i vore dage). En anden spøg var at drikke vægteren fuld og dernæst med hans eget bælte spænde ham fast til stigen. Omkring 1875 lød for sidste gang morgenverset, der kl. 4 afsluttede nattevagten:

Tableau som fremvises i Kriminalmuseet i København. Museet ligger på Fælledvej og er åbent for publikum

Dig, evig Gud, skee ære
i høje himmelchor.
Som vægter ville være,
for os, på jorden bor!
Det ringer nu af vagt.
For natten god
fald Gud til fod,
tag tiden vel i agt!

Det var politimesteren, der havde tilsynsmyndigheden med vægteren, og det var derfor også ham, der skulle straffe/revse ham, når han havde forset sig på sin ensomme post.

Politimesteren førte en forseelsesprotokol over vægternes meriter, og her kan bl.a. følgende ses:

- *"Natten mellem den 16. og 17. oktober 1826 forsømte vægter Jens Kjærsgaard at råbe kl. 12. Han blev fundet sovende i en kælderhals. 1 rigsdaler i bøde."*

- *"En anden, der 2 gange var blevet taget for at sove på sin post, fik vand og brød i 2 dage på egen kost.*

I det hele taget fremgår det af protokollen, at de gamle vægtere var meget søvnige, og at deres koner var meget svagelige. Det var nemlig en meget almindelig undskyldning, at når vægteren ikke blev fundet på sin post, så var det, fordi han var hjemme for at se til sin syge kone."

- *"Niels Hansen blev den 12. oktober 1855 fundet "beskænket" på sin post. Prisen for denne forseelse stod ikke anført, men Anders Larsen, som en majnat i 1838 blev fundet i bryggeriet Sødrings ølkælder, blev truet med afsked."*

- *"Anders Madsen, som i 1840 var fræk nok til at skælde inspektionspatruljen ud, måtte også bøde med 3 daler."*

- *"Søren Sørensen måtte bøde med en hel månedsløn, fordi han den ene gang efter den anden sov på posten, og den gode vægter Chr. Grest fik i 1850 sin afsked, fordi han ikke kunne lade være med at sove, når han var på arbejde."*

- *"Vægter Hans Larsen blev i 1869 antruffet i brygger Ravnkildes port i færd med at spise sin frokost. Det var en politifuldmægtig, der tog ham. Han slap dog med en advarsel."*

- *"En vægter blev truffet sammen med brænderikarlen i Harald Jensens brænderi. Det kostede ham en daler."*

- *"En vægter, der i 1870 hentede skøger på Svendsens bordel til gæster på hotel Phønix, fik en bøde på hele 5 daler."*

Noget om "knippelsvingerne"

Det menes, at den første rigtige og faste politibetjent blev ansat i Aalborg i 1752.

Indtil 1875, hvor politiet blev et egentlig korps, som afløste vægterkorpset, var der normalt kun nogle få betjente, som gik byfogeden og hans fuldmægtige til hånde, og de havde en lang række pligter bl.a. tilsyn. De var altså en slags efterforskere (undersøgere), mens vægterne tog sig af patruljering o.l.

Helt op til slutningen af 1930'erne var det almindelig kendt, at en politimand godt måtte have et kvikt hoved, men det var fuldt ud lige så vigtigt, ja måske vigtigere, at han fysisk kunne stå sig over for sine omgivelser.

Tiden op igennem 1800-tallet var gennemgående en rå periode, hvor volden indgik som en vigtig del af opdragelse og varetagelse af lov og orden på

Gamle politifolk fra begyndelsen af dette århundrede. "Brede og mægtige" - Dem er der ingen, der kan flytte.

gader og stræder. Politibetjenten stod i samfundsbilledet som en rigtig autoritet, der ikke veg tilbage for noget, og det var derfor ikke tilfældigt, at man lagde megen vægt på fysikken hos den tids ansøgere. Man sagde, at skostørrelse og flipstørrelse for alt i verden skulle være i orden hos en politibetjent.

Og han havde brug for det. Under sin vagt med lange patruljeture i byens gader og stræder kunne han regne med, at han jævnligt stødte på fulde folk, ligesom han skulle være parat til at gribe ind i slagsmål i de mange beværtninger og snasker.

Han kunne ikke altid regne med at få hjælp fra stationen, idet mandskabsnormeringen var lille. Den ensomme patruljebetjent skulle gerne i gadebilledet fremstå som "bred og mægtig", og man kan se på gamle billeder af politibetjente, at de gerne indtog en karakterisktisk stilling - maven frem - benene lidt ud til siden - og så et meget alvorligt blik.

Politijobbet kunne være en ensom og svær post. Der var megen brutalitet mand og mand imellem, og brændevinen skubbede bagpå. Et godt eksempel på dette findes i beretningen om politibetjent Høfler (senere i bogen), der fik sit banesår i et gadeslagsmål, hvor politiet blev de underlegne over for en flok fulde soldater.

Helt op i 1930'erne og -40'erne er der beskrevet forhold i Aalborg, hvor f.eks. de legendariske politifolk "Brydereren" og "Lange Anton" (se bogen "Det gamle Aalborg på vrangen") kunne prise sig lykkelige for, at de var stærke som bjørne.

Skulle man beskrive gadebetjenten, som man så ham på gaden i Aalborg i perioden mellem 1850 og 1950, var han som sagt robust og måske lidt brutal, hvis det blev nødvendigt.

Man sagde f.eks. om Ivar Grave, som var politibetjent i Vejgaard omkring århundredskiftet, at "han tog sig retten til første slag, når han skulle rydde op i de berygtede Vejgaardsutter." Han "labbede" altså til urostifterne, før de selv kunne få hænderne op af bukselommerne.

Men en "rigtig" politibetjent, som han var omkring 1850, finder man i beskrivelsen af politibetjent Lundbymølle, der indtil 1847 arbejdede i Aalborg kommune.

Hvornår Lundbymølle blev ansat, og hvor gammel han var, da han blev fyret i 1847, vides ikke. Men han har været et stort, kraftigt mandfolk. Af statur nok ikke ulig "Lange Anton". Han var kendt som en hård hals, skriver Urban Hansen i 1920 i sin bog "Tyvebander på den jydske ås". Han var pågående og brutal - altid parat til at bruge næverne, pisk og kæp. Elsket af få - hadet af de mange. Velset opad - forbandet nedad.

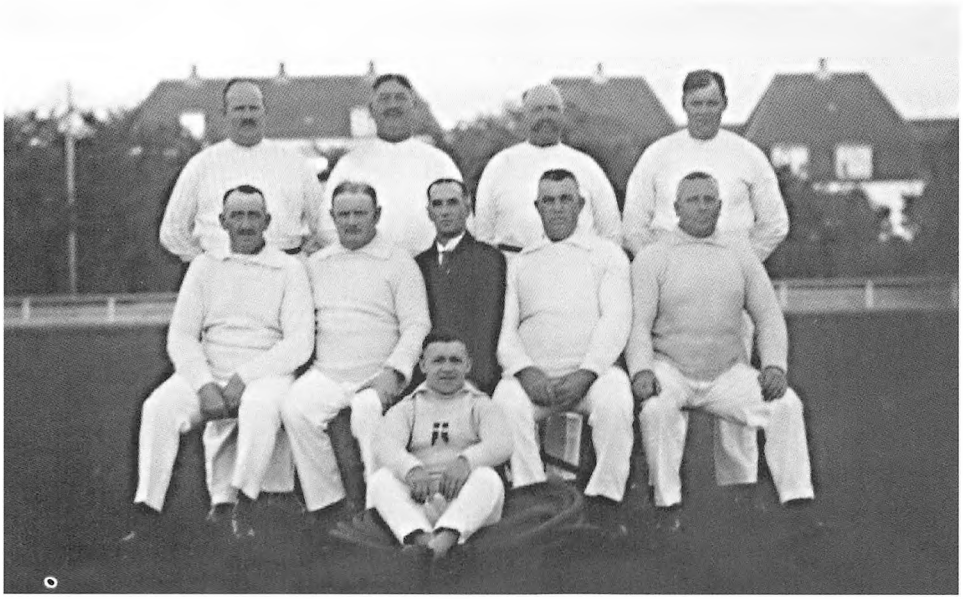

Politifolkene forsøgte at holde de mange kilo i god form. Man trænede sidst i 20'erne og først i 30'erne på Aalborg stadion. Manden yderst til højre i forreste række er "Bryderen", Anton Pedersen.

I Aalborg var han børnenes bussemand - "Er du ikke artig, så kommer Lundbymølle!" Det var Lundbymølle, der var i spidsen på hest, da de to tørvegravere fra Vejgaard blev ført til henrettelse i nærheden af gerningsstedet - det nuværende Filstedvej i 1845. Og vi møder ham i den gamle ildebrandsberetning, som også er medtaget her i bogen, hvor han holder styr på de mange nysgerrige.

Men det, han blev rigtig kendt for, var, da han sammen med to andre politibetjente blev tilknyttet den kommission, der skulle udrede og optrevle en omfattende bandevirksomhed, der i mange år havde fundet sted på den jydske ås.
Banden var kendt under navnet "Tyvebanden på jydske ås", og den huserede i Vendsyssel omkring 1830-40.

Tyvebandens adfærd var en grum affære, som myndighederne alt for længe havde undladt at tage sig af, og det medførte, at beboere på egnen gik amok, og en kreds af vendelboer slog 4 af bandemedlemmerne ihjel.

Dette skete i Barkholt i Skæve sogn, og det var en sag, der rystede hele Nordjylland, og det blev besluttet, at en effektiv kommission skulle nedsættes, og de skulle trænge til bunds i sagen.

Som sagt blev Lundbymølle sendt derop for at hjælpe med afhøringerne, og vendelboerne fik kam til deres hår. De glemte det aldrig.

Lundbymølle blev hurtig kendt blandt vendelboerne for sin kontante facon, og nogle var godt tilfredse med, at der kom skred i sagerne, og de betegnede politimanden fra Aalborg som "I rele fa en" - "En rigtig fanden"! - "I faale prygl" -"En vældig karl"! Og alle var enige om, at han var "I dovl te a faa pakket te a bekej" (En djævel til at få tyveknægtene til at bekende).

Kommissionen oprettede hovedkvarter på hovedgården Voergaard, og samme sted blev der indrettet celler.

Urban Hansen beretter, at kommissionen gik frem med en sådan ihærdighed og grundighed, at der bredte sig en skræk på egnen, så enhver, der ikke viste sig som en ren engel, gruede for, hvad der kunne ske. Den mindste ubetydelighed, de ringeste småting, den usleste bagatel, blot det drejede sig om noget så simpelt som tyveri, alt blev trævlet op. En stump fundet reb, en gammel kasseret las eller lignende. Det var et resultat.

Kommissionens sporhunde forstod at støve vildtet op - både ulv og lam. Der var mange, der fik tyvestemplet på sig, selv om de ikke var værre, end folk er flest.

Nogle øvrighedspersoner mente dog, at det gik for vidt. Kammerråd Christensen skrev dengang: "Jeg glemmer aldrig den angst, der kom over folk. De blev hentet til Voergaardden den ene efter den anden. Ingen var vis på at gå fri, sådan som det gik til."

Lundbymølle var den førende blandt de tre tilkaldte politibetjente, der skulle hente ind og forhøre. Han blev kaldt for usædvanlig streng, og folk var så forskrækkede for ham, at det fortaltes, at når han kom for at hente en eller anden, der havde det mindste på samvitigheden, begyndte vedkommende at stamme, hakke og vrøvle, allerede inden han blev spurgt. Det hed sig nemlig, at ingen, der kom til Voergaard, slap for at aflægge en eller anden tilståelse, og det var bedst for dem, der bekendte straks.

Der berettes om en forhørsmetode, som jævnlig blev brugt. Ved forhør af en af de mere betydelige misdædere deltog som regel en af juristerne og en politibetjent. Metoden med, at den ene af dem, der afhørte, strøg den mistænkte med hårene, mens den anden strøg modsat, når det var nødvendigt, er ikke ukendt - heller ikke i vore dage. Det er en metode, der gør en mistænkt usikker, og han fristes til at flygte i armene på den flinke, som da lettere får sandheden frem.

Det foregik ofte sådan:

Som bekendt brugte man snus dengang. Kong Salomon snuste - Jørn Hattemager snuste - alverden snuste. Enhver havde sin lille dåse, som han jævnligt pik-

kede på låget af, tog sig en pris og nøs.

Kommissarius på Voergaard havde sin snusdåse stående på bordet foran sig, og når et forhør gik trægt, pikkede han jævnlig på låget.

Men lige så tit han pikkede, lige så tit sagde det klask, og lige så tit fór kommisarius i vejret og skældte Lundbymølle krukken fuld.

Når det nemlig begyndte at gå trevent med bekendelserne, og forhøret var ved at gå i stå, langede kommissarius ud efter snusdåsen, pikkede på låget og tog sig en pris og nøs. Det var signalet til, at arrestanten også trængte til en opstrammer. Den leverede Lundbymølle i form af en regulær lussing.

Men så fór kommissarius op: "Er De gal! Hvad i alverden slår De manden for? Han er jo så flink, som han kan være." Og så fulgte der en lovtale, så arrestanten kom i tanke om, at han vidste noget mere.

Men når kommissarius pikkede igen, så sagde det klask igen, og så fik Lundbymølle Kommissarius' forbandelse igen, og arrestanten hans velsignelse. Det var en fremgangsmåde, som var typisk for sin tid.

Men det fortælles, at kommissarius og Lundbymølle alligevel dengang fandt deres overmand i en snu vendelbo fra Torslev. Det var "Sorte Sevrin" - en mistænkt, der var til afhøring.

Et foto fra først i 20'erne fra København. Mandskabet rykker ud i den åbne udrykningsvogn kaldet "badekarret".
Foto: Politihistorisk Selskab.

Hver gang kommissarius nøs, dukkede Sevrin sig for lussingen, men lod som om han bukkede sig for kommissarius, og sagde deltagende: "Gud velsigne Dem hr. kommerseråd!"

De fik intet ud af Sorte Sevrin, som over for Lundbymølles overtalelsesforsøg svarede med: "Suet Sevrin haae aaller lave notttin aa saa haj heller ind nue aa bekej"! (Sorte Sevrin har aldrig lavet nogen ting, og så har han heller ikke noget at bekende).

En anden gang ragede Lundbymølle uklar med en vejfarende, som kom med en flok kreaturer på vejen, hvor Lundbymølle i hestevogn skulle forbi. Da Peder Pedersen fra Nybro, som manden med kreaturerne hed, ikke hurtigt nok fik kreaturerne af vejen, prøvede Lundbymølle at drive kreaturerne til side med sin pisk, men det blev Pedersen for meget, og han slog Lundbymølle med sin stok.

Det kunne være blevet en dyr affære for Peder Pedersen, men han klarede alligevel affæren ved som et kompromis at betale 3 mark til Dronninglund sogns fattigkasse, og Lundbymølle lod sig mærkværdigvis nøjes med dette, og han frafaldt enhver videre tiltale. Lundbymølle var sikkert klar over, at han ikke var populær blandt vendelboerne, som sagen skred frem, og hans metoder blev kendt.

Efter sagens opklaring vendte Lundbymølle tilbage til gaderne i Aalborg . Lundbymølles indsats blev alligevel værdsat. For aldrig var der ryddet så godt op i kriminaliteten i nogen egn af landet, og han blev udnævnt til dannebrogsmand, og han blev forfremmet til overbetjent i Aalborg.

Men borgerne i Aalborg havde kig på ham. Hans håndfaste optræden gav anledning til flere og flere klager, og til sidst gik han for vidt i forbindelse med en prygleaffære på en beværtning. Der rejste sig en folkestorm mod ham, og han kom for en domstol, der idømte ham 4 gange 5 dages fængsel på vand og brød, en bøde på 10 rigsdaler, og så mistede han sin stilling.

Da Lundbymølle havde udstået sin straf, forlod han Aalborg, og han fik en stilling som profos på Holmen. En profos var en person med politimyndighed i en militærafdeling. En profos kunne også være en slags bøddel, der udførte f.eks. pryglestraffe i anstalter o.l. Så måske kom Lundbymølle efterhånden på den rigtige hylde i tilværelsen.

Sagen, der vippede Lundbymølle af pinden var i sit indhold nok ikke atypisk for sin tid. Men det var ret usædvanligt, at en politimand, som var det, man kalder for "veltjent", og det var Lundbymølle - Dannebrogsmand o.l. - blev fjernet fra sin stilling på grund af vold. Der var så mange andre ting, der kunne vælte ham, f. eks. at han drak, gik på værtshus, forlod sin post osv. Men det, at han stak borgerne en på siden af hovedet, var ikke usædvanligt.

Lundbymølle var dog nok et nummer for skrap, og han troede sandsynligvis, at bare det skete i tjenesten, så gik det. Men i januar 1847 blev han kl. 23.30 kaldt ned i byen til en adresse, hvor der angiveligt skulle være nogle huspektakler.

Der har sikkert været nogle misforståelser, for i lejligheden boede der en væversvend, der hed Jørgensen, som tilsyneladende var en pæn mand, men som havde den fejl (efter Lundbymølles mening), at han var fra København.

Hvad der nu skete i lejligheden og senere uden for, var bestemt ikke heldigt for Lundbymølle, idet væversvenden ikke fandt sig i en dårlig behandling.

Han skrev dagen efter et læsebrev til Aalborg Stiftstidende, som bragte det i fuldt omfang, og det skabte røre i den lille by.

Det var heller ikke særlig normalt, at aalborgenserne magtede at grifle et læserbrev ned, idet de helst holdt deres mund for ikke at få mere ballade. Men vi lader Jørgensen selv fortælle:

"Lundbymølle indfandt sig i mit logi, hvor jeg boede sammen med min syge kone, ligesom der var andre, der boede der i andre værelser. Da L. (forkortelse) kom ind, henvendte han sig til mig med ordene: "Er det dig, der gør spektakler her?"

Jeg svarede, at jeg ingen spektakler gjorde, hvorefter han slog mig på øret, idet han sagde:"Piben af munden, når du taler med mig." Han slog dernæst piben ud af munden på mig, hvorved den gik itu, og gav mig samtidig et slag på øret med de ord:"Kasketten af!" Det bemærkes, at L. selv kom ind i stuen med hatten på, og han beholdt den på.

Efter det skete udskældte han mig med de hårdeste ord, og slog mig i ansigtet på næsen og munden, så blodet flød. Han sagde, at jeg skulle anholdes, hvilket jeg nødigt ville, idet min kone var alvorlig syg.

Så kastede han mig over i en seng, hvor han gennembankede mig med sin egen stok, og han brugte også en stok, som tilhørte en anden logerende.

L. havde medbragt en vægter, som så, hvad der skete, og det samme gjorde 2 andre logerende, som lå i deres seng i samme værelse.

Min kone overværede også det skete, og da vi skulle til at gå, bad min kone om, at jeg måtte få kasket og frakke på, men det nægtede L. mig, og vi forlod lejligheden, og mens jeg stod uden for med vægteren, gik L. tilbage til min kone og sagde, at jeg mindst ville få 2 år i Viborg tugthus, selv om jeg faktisk ikke vidste, hvad han anklagede mig for.

Min kone blev aldeles fortvivlet og faldt sammen i krampegråd, som varede flere timer.

Ude på gaden fortsatte den grusomme fremgangsmåde, idet L. på vej til arresten voldsomt rev mig i håret og slog

mig i hovedet og sagde; at han skulle lære mig jydsk.

Da vi stod uden for arresten (formentlig på Gl. Torv) og ventede på, at der skulle blive lukket op, vedblev L. at sparke mig på benene og i skrævet. Vægteren så stadig på det.

Da vi derefter kom ned i gangen til arresten, tog L. morgenstjernen (stor kæp med stjerneformet hoved) fra vægteren, og han bankede mig med den, idet han udskældte mig og kaldte mig for en københavnsk tyveknægt.

Han forlangte af arrestpersonalet, at jeg fik lænker på. De prøvede at undslå sig ved at sige, at de ikke havde nogle lænker, men L. insisterede, og han lænkede min venstre hånd til højre ben, og han satte dem så stramt på, at de skar sig ind i mit kød.

Mens han baksede med lænkerne, sagde han til mig -"Mine ord de staae, men dine gaae i rendestenen."

Således tyndt påklædt, blodig og forslået, med jernbøjle om hånd og ben, uden lov og dom, og uden skin af brøde, skilt fra en svag kone, hvis liv måske svævede i fare, lå jeg henslængt i et råt og mørkt fængsel værre end den skrækkeligste forbryder.

Tidligt næste morgen indfandt min plageånd sig og spurgte: "Har du nu lært jydsk?" Jeg svarede nej, men nogen tid efter kom en fuldmægtig (anklageren) ind til mig, og han talte meget høfligt til mig, idet han bl.a. spurgte efter, hvor jeg havde det blod fra, jeg havde i ansigtet. Han kunne se, at jeg var blevet slået og kradset. Jeg svarede, at det havde L. gjort, og L. stod ved siden af og svarede: "Det har jeg også."

Om eftermiddagen blev jeg ført ud af arresten, idet fuldmægtigen forinden havde befalet, at jeg skulle vaskes, og jeg fik udleveret min frakke og kasket, som min kone havde været der med. Efter denne behandling eller rettere mishandling, ligger jeg nu syg og sengeliggende, ude af stand til at arbejde og tjene til føde og husleje.

Herregud! Er der retfærdighed til, og jeg troer og håber på den, så hør dette råb. Thi er end mit sår slået af en mere end ubarmhjertig hånd, så afholdes dog en anden for at bløde under samme barbari!"

Politimesteren var nødt til at suspendere Lundbymølle, og der blev nedsat en slags tjenestemandsdomstol. Befolkningen var rasende, og det skal formentlig ses på baggrund af, at der var mange, der havde smagt Lundbymølles hårde hånd gennem årene, og der var tilsyneladende alligevel grænser for, hvad befolkningen ville finde sig i, selv om tiden i sig selv var ret brutal og voldelig.

Senere i århundredet blev der lavet ret strenge bestemmelser for, hvordan politimanden skulle gebærde sig, når han var i tjeneste.

I 1872 lavede den daværende politimester - Johnsen - en instruks, der skar ud i pap, hvordan tingene skulle foregå. F.eks:

"Han skal sørge for sikkerhed og god orden og skal, så længe tjenesten varer, patruljere i de til posten tilhørende gader og veje på en sådan måde, at ingen del forbliver ubevogtet.

Han må sikre sig, at intet af betydenhed, der måtte forefalde, undgår hans opmærksomhed. Hans gang må derfor hverken være meget hurtig eller meget langsom.

Han må ikke sætte sig eller lægge sig ned og heller ikke stå stille med mindre tjenesten fordrer det, f.eks. for at iagttage et eller andet.

Han må ikke røge tobak, mens han er på post, ikke bære stok eller paraply og ikke lade sig ledsage af en hund."

At de fysiske kræfter spillede en ret væsentlig rolle, når betjentene skulle klare deres daglige job, fortæller denne beretning fra 1920 noget om.

Et københavnerblad fortalte om en af Frederiksbergs politibetjente. Han var en sindig men bomstærk jyde, som en aften anholdt en tyveknægt, der var i færd med at plyndre et udhængsskab.

Nogle af tyvens kammerater, som havde stået vagt lidt derfra, kom nu til og forsøgte at befri den anholdte. Det var lige ved, at det lykkedes for dem, men så fandt jydebetjenten på en udvej. Han løftede nemlig den anholdte op, og hængte ham på en tom lygtebøjle uden for en forretning, således at bøjlen greb ind under ryggen på tyvens jakke.

Mens den anholdte sprællede og anstrengte sig for at slippe fri, slog betjenten med et raskt angreb hans kammerater på flugt, og kort efter blev tyven løftet ned og indbragt til stationen. Betjenten var en af de stærke jyder fra Hobro. Jo, de forstår sandelig at gøre sig bemærket - de gode hobroborgere.

Uddannelse

Efter at politiet i 1875 var startet som et egentligt korps, voksede behovet støt for en egentlig politiuddannelse. Da man indførte politiordningen som afløsning for vægterne, var det helt sikkert også for at hæve standarden blandt personalet. Mange af dem, der var ansat, var ikke særlig stærke hvad angår teoretisk viden, og mange havde sikkert svært ved at udtrykke sig skriftligt.

Det kan være en af årsagerne til, at de gamle betjente gerne ordnede sagerne på selve gerningsstedet, hvis det kunne lade gøre. Det skete tit med "et par på

hovedet", og så var det løb kørt.

Det siges, at det var mangen en småforbryder svært godt tilfreds med, for så undgik han bøden eller det, der var værre.

Ser man på de nye betjentes tidligere erhverv - f.eks. i Aalborgområdet indtil århundredeskiftet, så er stillingsbetegnelserne typisk: Arbejdsmand, arresthuskarl, avlsbruger, detailhandler, korporal, maler, murersvend, tøffelmager, stolemager - altså et bredt udsnit af de erhvervsgrupper, der var flest af i samfundet.

Der er f.eks. ingen fra de mere boglige erhverv som skrivere, lærere o.l.

At blive politibetjent var ikke et fedt job, men det var alligevel et eftertragtet job, for det betød en fast indægt, og det var der ikke mange, der var forvænte med.

Man fik den første egentlige politiskole i 1912. Den startede selvfølgelig i København, hvor den stadig er. For her var behovet størst. Det blev aftalt, at skolen skulle klare 90 elever ad gangen, således at 50 elever kom ind fra provinsen, mens København satte sig på de øvrige pladser. Indtil da havde uddannelsen bestået i, at unge betjente lærte af gamle, og det havde ind imellem en uheldig virkning, idet de gamle betjente selvfølgelig også lærte unoderne fra sig. Men nu kom betjentene rigtig på skolebænk og lærte noget om love, affattelse af rapporter, hundedressur, instruktion i selvforsvar, osv.

Inden politiskolen kom til, bestod uddannelsen som regel i, at man den første tid blev anbragt som "plejebarn" hos en inspektionsbetjent - d.v.s. en betjent, som havde en overordnet stilling, og som skulle holde øje med de menige betjente på gaden.

Den senere leder af Københavns ordenspoliti Einar Mellerup fortæller i sine erindringer, at da han kom til Københavns politi i 1909, var der ret mange af de gamle betjente, der var drikfældige, og på deres patruljeture besøgte de forskellige værtshuse, hvor de var velkomne til at få en lille én til at varme næsen på.

Der var ikke tale om egentlig korruption, men nogle restauratører så selvfølgelig deres fordel i at stå sig godt med kvarterets betjent. Det kunne betale sig, hvis de havde brug for en akut hjælp. Mellerup skriver, at nogle af inspektionsbetjentene af og til tog de unge betjente med ind på stamværtshusene, hvis ikke de satte eleven af ved en ældre betjent, hvis første gerning var at vise ham bagdørene til de forskellige værtshuse, hvor man kunne få sig en bajer eller en toddy.

Nogle restauratører brugte at stille en øl ud ved bagdøren efter lukketid, og så var det velset, at betjenten virkelig

Modelfoto udført af Politihistorisk Selskab. Fotoet fortæller humoristisk om inspektionsbetjentenes syn på patruljebetjentenes lille pause på den lange vagt. En sådan forseelse kunne medføre afsked eller i hvert fald en bøde.

drak øllen, for som de gamle sagde: "det kan ikke nytte, at man ødelægger posten." En nattevagt kunne være urimelig lang, idet betjentene tilbragte hele vagtperioden på gaden, og det var nu rart, at man vidste, at i den og den krog i en kælder, i et skab i baggården eller i en nummerlygte uden for beværtningen, ventede der en lille opmuntring.

Som allerede nævnt, var denne sætten-øl-ud ikke ment eller følt som en bestikkelse. Beværtningerne kunne sagtens have behov for lidt hjælp, når en besværlig kunde skulle lempes ud ved lukketid, og der opstod også jævnligt værtshusslagsmål, som gerne skulle holdes inden for beværtningens rammer, så man ikke fik et alt for dårligt rygte.

Det var en gensidig ordning, og så var det jo tider, hvor en helflaske rom eller whisky kun kostede 2 kr. Mange af de gamle betjente bar også præg af de mange skjulte friheder. De fik store maver, og nogle fik røde næser.

Inspektionsbetjentene var ikke altid lige populære, idet de kunne indstille betjenten til en tjenstlig bøde, hvis han blev taget i f.eks. at drikke i tjenesten.

Og der var virkelig mange inspektionsbetjente, der tog tingene alvorligt.

Da politimester Smit i år 1900 kom til Aalborg, var der ikke inspektionsbetjente som i København, men han indførte både de faste gadeposter og også inspektionsbetjentene.

De kunne være strenge disse betjente, der skulle se efter. Blot det, at betjenten ikke havde sine handsker på under patrulje, kunne medføre bøde, og hvis han var gået ind i en forretning for at købe en rulle skrå, faldt hammeren. Det sidste kostede f.eks. 3 kr i bøde. Og så blev synderens navn og tjenestenummer endda meddelt i en dagsbefaling.

I 1924 var der 2 aalborgbetjente, der fik ørene i maskinen. Myndighederne holdt strengt på, at beværtningernes lukketider skulle overholdes. En aften opdagede en afholdsmand, at to betjente i Aalborgs midtby, sad på en lille vinstue, hvor de efter lukketid blev trakteret med kaffe og blødt brød. Betjentene var ikke i tjeneste, men bar uniform, og de betragtede sig som privatfolk, men det hjalp ikke. Episoden kom politimesteren for øre, og politibetjentene fik hver en bøde, samtidig med, at de fik indskærpet, at de ikke måtte gå på beværtning i uniform og slet ikke efter lukketid. De fik at vide, at gentagelse ville medføre øjeblikkelig afskedigelse. Restauratøren fik en stor bøde for det, man kaldte for nattesæde.

Anvendelse af vold

At betjentene ind imellem var nødt til at bruge deres politistave, når gadeslagsmål o.l. skulle bekæmpes, var en given ting. Og de har da også haft ret lang snor, men der var grænser for, hvad borgerne tålte. Der opstod da også episoder, hvor politifolkene blev kritiseret for unødig magtanvendelse.

I 1928 var der et kæmpeslagsmål i Algade i Aalborg, hvor stavene blev brugt lidt vel rigeligt, og så kunne man risikere at komme i tidens satirehæfter Svikmøllen eller Blæksprutten.

Svikmøllen havde en tegner, der hed Valdemar Møller, der var særdeles god til at aftegne politifolkenes metoder. Man var ikke uden lune og humor dengang. Satirehæfterne var meget populære og satte fokus på både forhørsmetoder, tendenser til lidt korruption, når restauratører gav gaver, f.eks. når overbetjenten havde en rund dag.

kmøllen havde en tegner, der hed Valdemar Møller, der var særdeles god til at aftegne politifolkenes metoder. Poli- måtte jævnligt stå for skud og blev ofte kritiseret for hårdhændethed. Tegningen er fra først i 30'erne og beskriver boldene på St. Kongensgade politistation i København.

Det beredne politi

Politiet har gennem mange år brugt heste i mange forskellige sammenhænge. Allerede omkring århundredeskiftet var det almindeligt, at byens politimester førte optog o.l. an højt hævet til hest.

Adskillige af de gamle politifolk havde været dragoner eller kom fra landbruget, hvor de var fortrolige med dette at sidde på en hest.

Den navnkundige politimester Smit, som jo var politimester i Aalborg mellem 1900 og 1905, førte f.eks. optoget an, da man afviklede den første og sikkert mest vellykkede børnehjælpsdag i Aalborg - nemlig den i 1904.

Man skrev: Dagen indledtes med et smukt vogntog, der anførtes af politimester Smit til hest, hvilket fik mangen en borger til smilende at nynne - "Stop nu lidt Smit - du rider bedst på gyngehest". Men Smit sad strunk i sadlen.

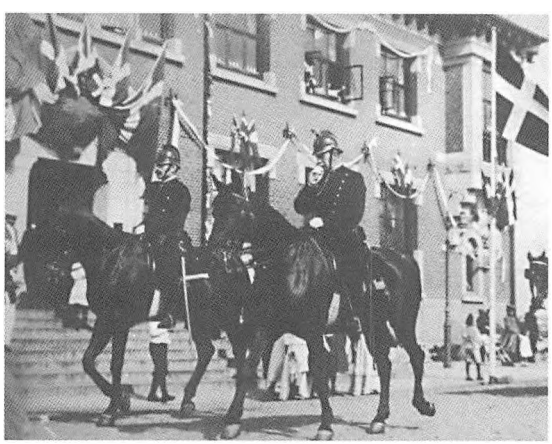

Fra en kongemodtagelse i 1931. Politibetjenten på hesten nærmest fotografen er Chr. Petersen, kaldet "Prangeren". Et øgenavn, han fik på grund af sit udviklede handelstalent.

Øverst: Det beredne politi i spidsen for et optog på Vesterbro 1933, da Vesterbro var ved at blive ført igennem.
Nederst: Borgergade ved Vesterbro i 30'erne.

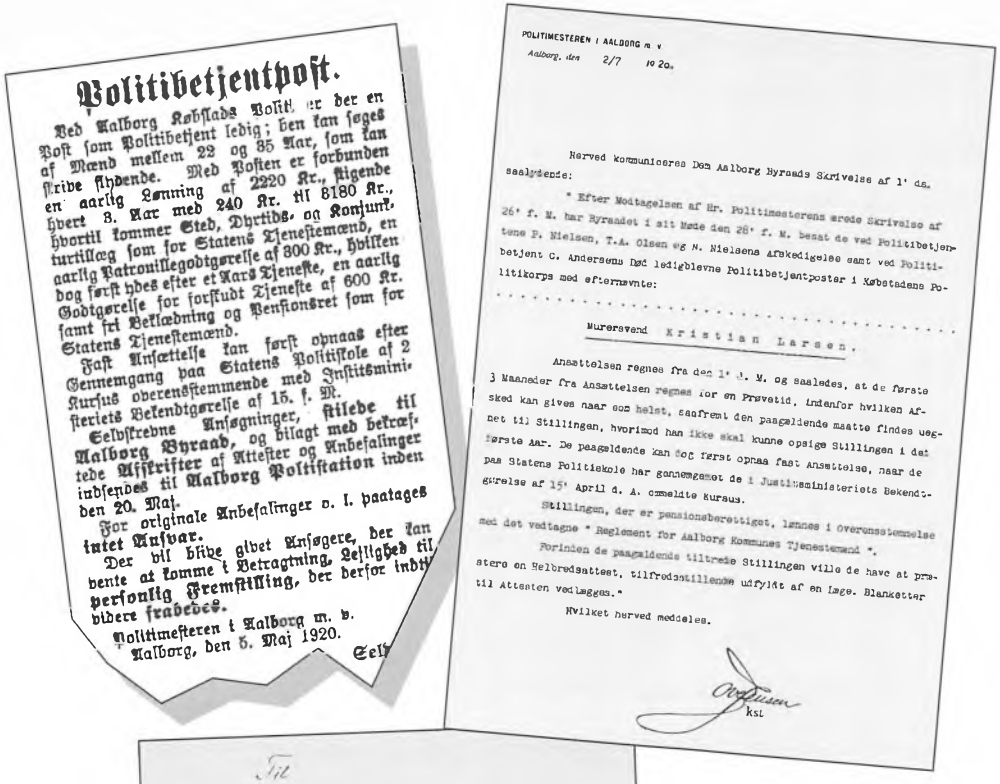

Politibetjentpost.

Ved Aalborg Købstads Politi er der en Post som Politibetjent ledig; den kan søges af Mænd mellem 22 og 35 Aar, som kan skrive flydende. Med Posten er forbunden en aarlig Lønning af 2220 Kr., stigende hvert 3. Aar med 240 Kr. til 3180 Kr., hvortil kommer Sted, Dyrtids- og Konjunkturtillæg som for Statens Tjenestemænd, en aarlig Patrouillegodtgørelse af 300 Kr., hvilken dog først ydes efter et Aars Tjeneste, en aarlig Godtgørelse for forsudt Tjeneste af 600 Kr. samt fri Beklædning og Pensionsret som for Statens Tjenestemænd.

Fast Ansættelse kan først opnaas efter Gennemgang paa Statens Politiskole af 2 Kursus overensstemmende med Justitsministeriets Bekendtgørelse af 15. f. M.

Selvskrevne Ansøgninger, stilede til Aalborg Byraad, og bilagt med bekræftede Afskrifter af Attester og Anbefalinger indsendes til Aalborg Politistation inden den 20. Maj.

For orginale Anbefalinger o. l. paatages intet Ansvar.

Der vil blive givet Ansøgere, der kan vente at komme i Betragtning, Leilighed til personlig Fremstilling, der derfor indbydes herfra.

Politimesteren i Aalborg m. v.
Aalborg, den 5. Maj 1920.

POLITIMESTEREN I AALBORG m. v.
Aalborg, den 2/7 20.

Herved kommuniceres Den Aalborg Byraads Skrivelse af 1' ds. saalydende:

" Efter Modtagelsen af Hr. Politimesterens ærede Skrivelse af 26' f. M. har Byraadet i sit Møde den 28' f. M. besat de ved Politibetjentene P. Nielsen, T.A. Olsen og N. Nielsens afskedigelse samt ved Politibetjent C. Andersens Død ledigblevne Politibetjentposter i Købstadens Politikorps med efternævnte:

. . . . . .

Murersvend Kristian Larsen.

Ansættelsen regnes fra den 1' d. M. og saaledes, at de første 3 Maaneder fra Ansættelsen regnes for en Prøvetid, indenfor hvilken Afsked kan gives naar som helst, saafremt den paagældende maatte findes uegnet til Stillingen, hvorimod han ikke skal kunne opsige Stillingen i det første Aar. De paagældende kan dog først opnaa fast Ansættelse, naar de paa Statens Politiskole har gennemgaaet de i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 15' April d. A. omtalte Kursus.

Stillingen, der er pensionsberettiget, lønnes i Overensstemmelse med det vedtagne " Reglement for Aalborg Kommunes Tjenestemænd ".

Forinden de paagældende tiltræder Stillingen ville de have at præstere en Helbredsattest, tilfredsstillende udfyldt af en Læge. Blanketter til Attesten vedlægges."

Hvilket herved meddeles.

ksl

Til

Aalborg Byraad!

Undertegnede Murersvend Kristian Larsen tillader sig herved ærbødigst at ansøge det ærede Byraad om den for Tiden ledige Politibetjentpost i Aalborg. Jeg har arbejdet hos min Læremester i 3 Aar. Hvorfra Anbefaling medfølger. Forøvrigt bemærker at jeg er 25 Aar gammel, og er 180 Cm høj, kraftig og stærk af Figur. Jeg var paa Session i Sommer til Søværnet, men paa Grund af for høj Lodtrækningsnummer blev jeg ansat til Kystartilleriet hvor jeg gjorde Tjeneste i 18 Maaneder hvorfra Forholdsattest medfølger.

Ærbødigst
Kristian Larsen
Dannebrogsgade 28 I. Aalborg

Hjemmet d. Dito.

Stillingsannoncen, den håndskrevne ansøgning og ansættelsesbrevet. Herunder politibetjent Kristian Larsen tegnet af bladtegneren Alf Hansen

En ansættelsessag fra 1920

Den 5. maj 1920 bragte Aalborg Stiftstidende en annonce, hvori politimesteren søgte en politibetjent.

Der var formentlig mange ansøgere til sådan en stilling, for i 1928 kunne Aalborg Stiftstidende skrive, at der dengang var 700 ansøgere til nogle få ledige stillinger ved Aalborg politi.

Hvor mange, der søgte stillingen i 1920, er ukendt, men murersvend Kristian Larsen, Dannebrogsgade 28,1, Aalborg, fik stillingen. Det vides heller ikke, hvor længe Kristian Larsen blev i stillingen.

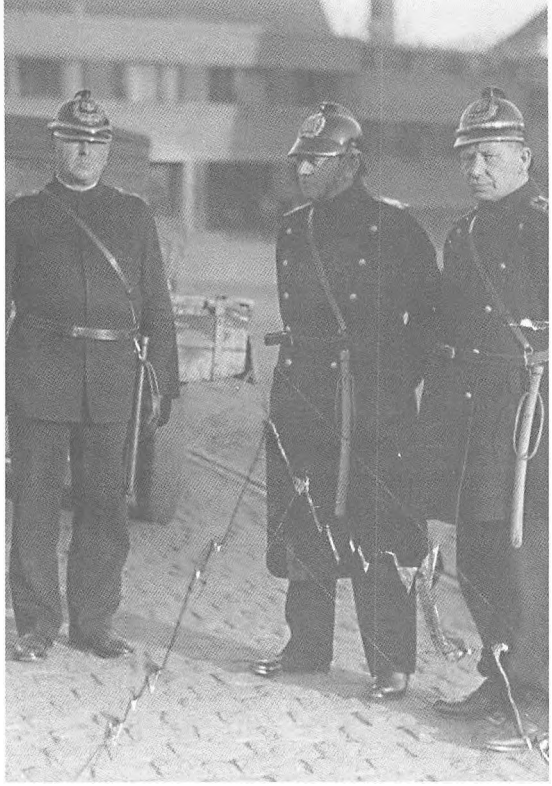

Politiledelsen afventer begivenhederne på havnefronten i 1934. Fra venstre Anton Pedesen - "Bryderen", chefen Viktor Nielsen samt politikommissær Gandrup Knudsen.

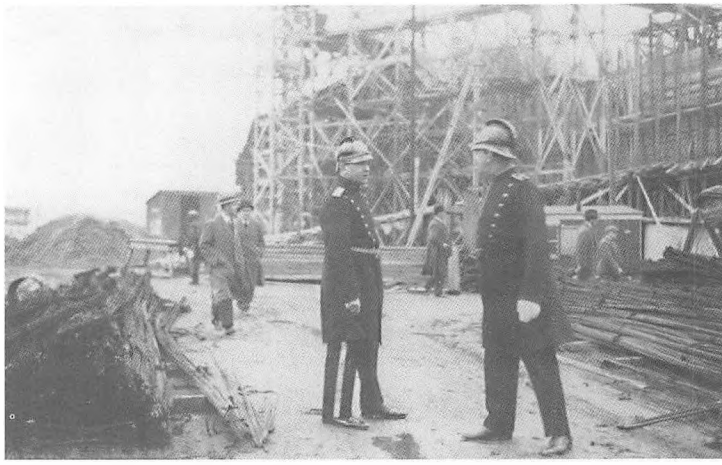

Politimanden med striber på bukserne er ordenspolitiets leder i Aalborg, politiassistent Viktor Nielsen.

Strejker

Det har til alle tider været politiets opgave at gå imellem, når der udbrød faglige konflikter med strejker o.l. (Her er der ikke sket noget nyt ned gennem årene - og sådan er det jo stadig).

I 1934 var der på Aalborg havn nogle omfattende strejkeaktioner, som i øvrigt var landsdækkende. Det var sømændene, der strejkede for bedre forhold. Både på havnen i Esbjerg og i Aalborg var der omfattende tumulter, og der blev uddelt masser af "knippelsuppe" i Aalborgs gader.

"Af vejen"! - Her kommer "Bryderen" samt Gandrup Knudsen på Havnen ud for Slottet 1934.

Politiorkestret

Omkring 1920 fandt en kreds af politifolk sammen og lavede et orkester, som bestod af strygere (se billedet). Senere gik orkesteret over til at spille hornmusik.

Det viste sig at være et populært og betydeligt aktiv for politiet, idet PR-værdien var og stadig er særdeles stor.

Aalborg Politiorkester omkring 1920.

Koncert 1941 på Budolfi Plads. Tambourmajoren er overbetjent Eriksen - populært kaldet "Reserve-Jesus" pga. skægget.

Politiorkesteret på besøg i Gøteborg omkring 1930. De kører i en svensk udrykningsvogn. Dirigent er Harald Jensen.

Aalborg Politiorkester trækker op langs Nytorv i 1930'erne.

Aalborgs politigårde

En politigård har altid været en ret central bygning for en bys borgere. Ikke mindst i ældre tid, hvor politimesteren (byfogeden) havde næsen med i en stor del af byens administration.

Imidlertid er politikorpset som korps et ret ungt foretagende, idet vi ikke får den første egentlige politistation før end i 1875, da vægterkorpset blev ophævet, og de fleste af vægterne overgik til det nye ordenskorps.

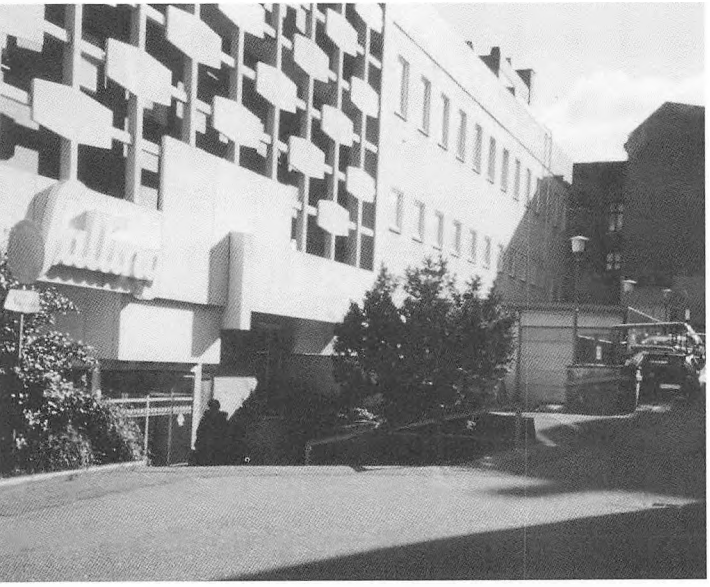

Omtrent her lå byfoged John Johnsens ejendom og dermed politigården. Billedet er fra 1997.

Før århundedskiftet var det ret normalt, at politistationen lå, hvor politimesteren boede privat. Indtil 1895 boede politiet ligefrem til leje hos PM.

Men først den spæde begyndelse.
Aalborgs første egentlige politivagt lå i en ejendom, der ejedes af byfoged John Johnsen. Johnsen gik af som byfoged i 1873, og året efter kom så den nye politiordning, hvor vægterkorpset som bekendt blev indlemmet. Fra 1869-1879 var politivagten således i John Johnsens ejendom, som havde facade ud mod det, der hed Gråbrødre Torv - et ganske lille torv, der lå omtrent der, hvor Sallings forsænkede Østeråindgang er (bag Gads boghandel).

Huset, som Johnsen ejede, blev først revet ned i 1910, men er formentlig ikke fotograferet. John Johnsen var islænding. Han havde studeret jura i København, og var i aalborgtiden regnet for en ganske god dommer og byfoged, selv om nogle nok mente, at han var lidt gammeldags.

Men sproget havde han sit hyr med. Det kunne gå så gruelig galt, når han skulle have en meddelelse i den lokale

avis. Man kan undre sig over, at han åbenbart ikke havde medarbejdere, der kunne hjælpe ham. Aalborgfolket var ved at gå til af grin, da Johnsen en dag indrykkede følgende meddelelse i Aalborg Stiftstidende:

GRUNDEJERE ANMODES OM IKKE AT LADE DERES VANDHANER LØBE PÅ GADEN OM NATTEN!

Fra 1878 til 1896 hed politisteren Rahlff, og han boede i ejendommen Adelgade 12, hvorfor politistationen havde til huse her i stueetagen.

I 1896 var den gal igen. PM. Rahleff fratrådte sit embede i 1895, og politivagten blev opsagt til udflytning i 1896. Man fik nu et tilbud fra spritfabrikkerne, som ejede hele området ned mod fjorden fra Jomfru Anegade, Stormgade og Lauget.

Hjørnebygningen Stormgade 2 og Lauget 1 kunne lejes for 960 kr. i årlig leje. Den kommende politimester kunne flytte ind i en herskabelig lejlighed på 1. sal, hvor spritfabrikkernes direktør tidligere havde boet. I stueetagen var der

Huset i Adelgade 12 var Aalborgs politistation fra 1878 til 1896. Bygningen er formentlig ombygget flere gange.
Billedet er en affotografering af en tegning fra 1895.
Sammenligningsfotoet herunder er fra 1997.

Politistationen på hjørnet af Stormgade og Lauget blev brugt fra 1896 til 1917.

plads både til fuldmægtigkontorerne og politivagten med tilhørende detentionslokaler m.v. Men noget gammelt skidt var det (altså bygningerne)!

Forholdene var meget primitive. Der fandtes 2 lokaler for anholdte. Det ene var for ædru arrestanter og blev kaldt for "Tarmen", og det andet var for berusede.

Rummene kunne ikke opvarmes, men til gengæld vendte de ud til spritfabrikkernes gård, så fabriksarbejderne havde mulighed for at forsyne arrestanterne med byens bedste "saft", som omkring 1905-1910 kostede ca. 50 øre pr. helflaske og noget mindre for dårligere kvalitet. Det fortælles, at arrestanterne ofte var mere berusede efter et ophold i brummen end ved selve anholdelsen.

Tidligere dommer i Helsingør, J. M. Fabritius Tengnagel, som er født i 1887, fortalte, at han i 1910 tog juridisk embedseksamen.

Han fik sit første beskedne embede, da han den 1. september 1910 blev 3. fuldmægtig ved Aalborg byfogedkontor. Vi ville vel i dag betegne ham som politifuldmægtig. Han havde således kontor i lokalerne i Stormgade, og han fortæller:

Anholdelsesaktion formentlig omkring århundredskiftet. Arrestanten føres i håndjern. Lokalhistorisk Arkiv.

"Den l. september l910 tiltrådte jeg stillingen som yngste fuldmægtig på Aalborg byfogedkontor. Det var en lidet eftertragtet stilling, dels på grund af gagen - 100 kr. om måneden og så godt som ingen ekstraindtægter - dels fordi arbejdet bestod af meget af det arbejde, som byfogeden ikke selv gad tage. Også hans l. og 2. fuldmægtig havde ret til det arbejde, der var mere givtigt og interessesant.

Jeg var jo ugift og flyttede ind i frk. Carlsens pensionat, som lå på hjørnet af Boulevarden og Danmarksgade. Prisen for værelse og fuld kost var 45 kr. om måneden. Boulevarden gik dengang fra banegårdspladsen til Sankelmarksgade og var endnu ikke ført igennem til Algade og Østerå. Dette kom i 1912.

Kvarteret fra Sankelmarkagde og op mod Bufolfi var ret berygtet. Et par af de værste gader var Skolegade (nuværende Vingårdsgade) og Skolegades Vandgyde (den nuværende Bleggaardsgangen).

Aalborg havde dengang ry for at være en meget letlevende by. Dette var noget af det første, politimesteren fortalte mig, men han mente dog, at den vist ikke var værre end tilsvarende store byer. Man mente, at det dårlige omdømme stammede fra tiden omkring århundredskiftet. Vi havde kontorer i en nu nedrevet bygning i Stormgade. Politimesteren selv boede på l. sal, mens vore kontorer var i stueetagen. Inventaret i vore kontorer var noget håbløst forældet noget, som normalt ejedes af politimesteren og måske gik i eje til hans efterfølger. Derfor var der ingen, der var særlig intesseret i at vedligeholde det.

Noget moderne djævelskab som en telefon fandtes overhovedet ikke på kontoret. Ville man telefonere, eller blev man kaldt til telefonen, måtte man gå ind på politistationen og benytte det eneste apparat, der fandtes, nemlig det,

Billede af Aalborgs politi taget i Stormgade i 1910 formentlig i Spritfabrikkens gård, som jo også var gård til politistationen. Politimester Theodor Gad sidder i midten på 1. række. Manden øverst til højre - i civil - er Anton Peter Petersen også kaldet for "Bryderen". Han var "Lange Anton"s far. "Bryderen" blev ansat ved Aalborg politi i 1909.

der stod på overbetjentens pult. Telefonen havde for øvrigt nr. 13. Toiletterne var lokummer og fandtes selvfølgelig kun i gården.

En af stationens betjente var sædelighedsbetjenten, og han havde til opgave at føre tilsyn med byens letlevende damer, af hvilke de fleste havde tilhold om at søge lovligt erhverv. Derfor skulle de stille til kontrol en bestemt dag om ugen på politistationen.

De mødte tit op med den forklaring, at deres erhverv var at lave ildtændere, og så var der ikke noget at komme efter. Hvis man tilfældigvis forvildede sig ind på stationen netop den dag, hvor damerne skulle møde, befandt man sig pludselig i en skov af store hatte med lange modbydelige hattepinde, som man dengang brugte. Mange af damerne mødte man jo som klientel i kriminalretten, og man så dem så tit, at man næsten kom til at kende dem.

Engang kom jeg i toget til Hobro til at sidde i kupé med et par af disse

bekendte, som frimodigt fortalte om, hvilket arresthus det var bedst at være i. Så vidt jeg husker var Nr. Sundby det foretrukne. Aalborgs arresthus i Gabelsgade var ikke i høj kurs.

Som yngste mand blev jeg udset til at tage sig bl.a. af udpantningerne. Jeg drog rundt i byen med guldtresset kasket på sammen med 2 vidner, som regel et par politifolk.

Vi blev normalt godt modtaget, hvor vi kom. Det var jo gerne konerne, der var hjemme, og sædvanligvis modtoges vi med: "Nå, er I der nu igen , I kan se sofaen står der endnu." Og så blev nummer, navn, beløb og sofaen indført i min notesbog, og senere skulle jeg indføre det igen hjemme på kontoret. Til andre tider lød det: "Vi har ikke andet end børn," eller "Kan I ikke bruge mig?"

Strafferetsplejen var jo præget af, at politimesteren både var anklager og dommer. Nogle sad i varetægtsarrest og ventede på deres sags afgørelse. En gang om ugen kom de ud fra arresten og blev "luftet", som vi sagde, og dette skete efter følgende recept: "Nå, Petersen, skal vi høre noget i dag?" Petersen havde ikke noget at fortælle. Ned med ham igen og næste mand frem, og i retsprotokollen blev skrevet "Arrestan-

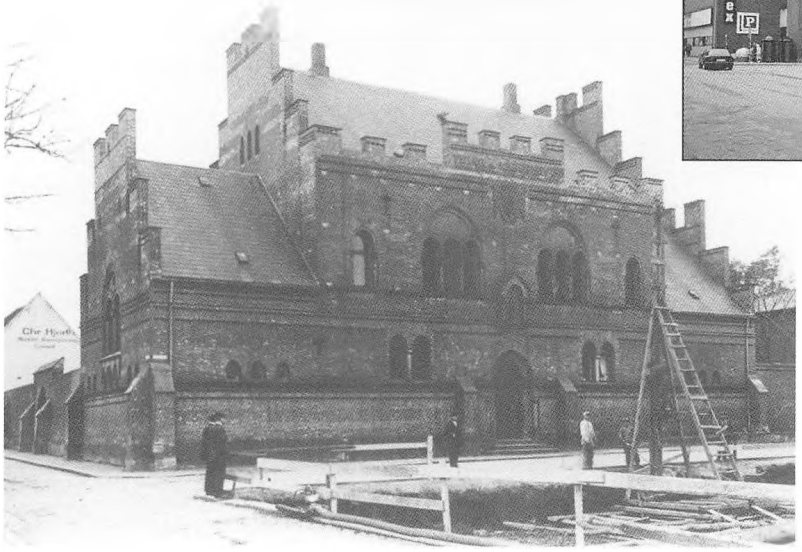

Gabelsgades arrest blev taget i brug i 1860, men ved retsreformen i 1919 blev det nødvendigt med en retsbygning, som blev opført og taget i brug i 1920. Den ligger stadig på hjørnet af Nytorv og Fjordgade, mens arresthuset forlængst er revet ned. Billedet af arresthuset er fra omkring 1919. Sammenligningsbilledet øverst er fra 1997.

Vagtstuen på politistationen i Rantzausgade, hvor det menige personale holdt til. Her er ingen unødig pynt eller pjank.

Politistationens ekspeditionslokale, hvor publikum blev modtaget.

ten var fremstillet. Han fastholder sit tidligere. Arrestanten udført!"

Som tidligere omtalt var en del af vort faste klientel i kriminalretten nogle af byens letlevende damer og vel også deres "karle". Det skete f.eks., at en bonde kom til byen og solgte en ko. Den kostede dengang omkring 150 kr. Men så skulle han ud at opleve byen. Måske landede han i Skolegade (Vingaardsgade i dag), og næste dag vågnede han et eller andet sted med et bullent hoved og uden penge.

Gik han så til politiet, fandt man hurtigt pigerne og deres påhæng, og de blev simpelt hen bare puttet ind i brummen, hvor de sad en måneds tid. Pengene fandt man som regel aldrig, og kom bondemanden i retten, blev han som regel skældt bælgen fuld.

Jeg mindes udtrykket: "En nydelig bondemand". Og det var ikke rosende ment."

Tiden i Stormgade var rent lokalemæssigt meget utilfredsstillende.

I 1916 blev der taget fat på bygning af en ny politistation. For første gang skulle politiet have en bygning, der var bygget til formålet. Den blev bygget i Rantzausgade oven på det sted, hvor det gamle Aalborghus Slot havde ligget i middelalderen.

Det var efter den tids målestok en

Politimesterens kontor. Bemærk de flotte gardiner og gulvtæppet. Helt op til vore dage var det forbundet med en vis prestige at være normeret med gulvtæppe. Var man i bunden af systemet, nøjedes man normalt med linoleum. Selvfølgelig af praktiske grunde.

Ordenspolitiets leder. Bemærk det lille beskedne gulvtæppe under skrivebordet.

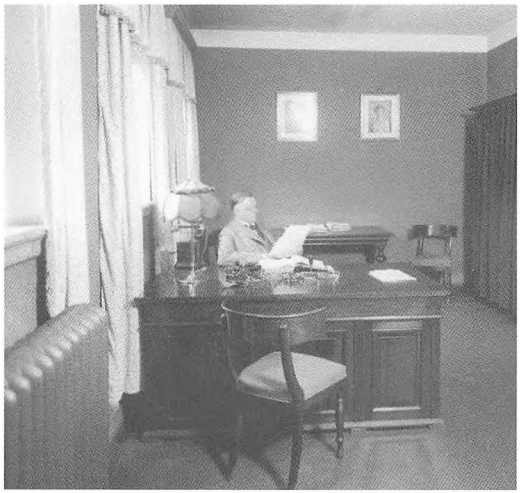

Statspolitiets leder (kriminalpolitiet). Han har formentlig en beskeden måtte under sit skrivebord.

Formentlig politivagtens lederkontor. Her er hverken tæppe eller måtte, men til venstre for skrivebordet en spytbakke og under skrivebordet en meget stor papirkurv..

Politipersonalet på familieudflugt til Skagen 1932 med "madammer" og børn. I bagerste række til venstre står politiassistent Lyngø og på højre fløj "Lange Anton og politiassistent Kroustrup. I første række yderst til højre sidder "Lange Anton"s far - "Bryderen".

fornem bygning, de gamle betjente rykkede ind i, og her var man til 1933, da politistyrken var blevet så stor, at det blev flyttedag endnu engang. Det var, da man i 1933 overtog militærets hovedvagt, der som bekendt lå i Slotsgade.

I begyndelsen af tiden i Rantzausgade var det småt med hjælpemidler. Politikommissær Klitten, som var opdagelsespolitiets chef i 1940'erne - fortæller i 1942, at han blev ansat ved Aalborg politi i 1902.

Det var småt med tekniske hjælpemidler. Omkring 1910 havde stationen kun 1 cykel til rådighed, og den blev benyttet af inspektionsbetjenten, som kørte rundt i byen for at se efter, om de forskellige poster blev ordentligt passet.

Anton Pedersen kaldet "Lange Anton", fortæller, at han var med på stationen i Rantzausgade fra 1930 til 1933. Når man fra Rantzausgade skulle rykke ud i byen til f.eks. et værtshusslagsmål, måtte man rekvirere en taxa. Det medførte, at Anton gik over til straks at løbe hen til Sankelmarksgade, hvis en alarm indløb. I Sankelmarksgade holdt der som regel en taxa, og når vognmændene så betjentene komme løbende nede fra stationen, startede de altid op, og så gik det med mellem 20 og 30 km/t ned i byen.

Rantzausgades politistation som den ser ud i 1997.

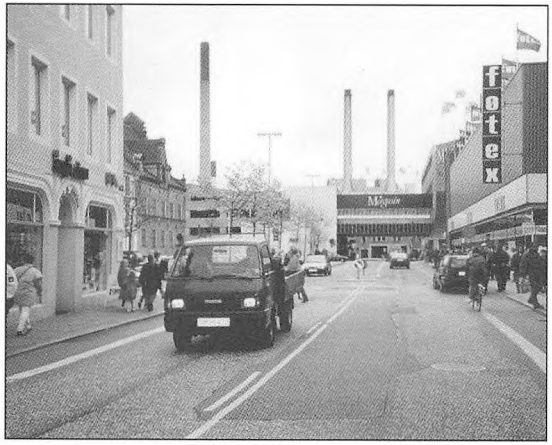

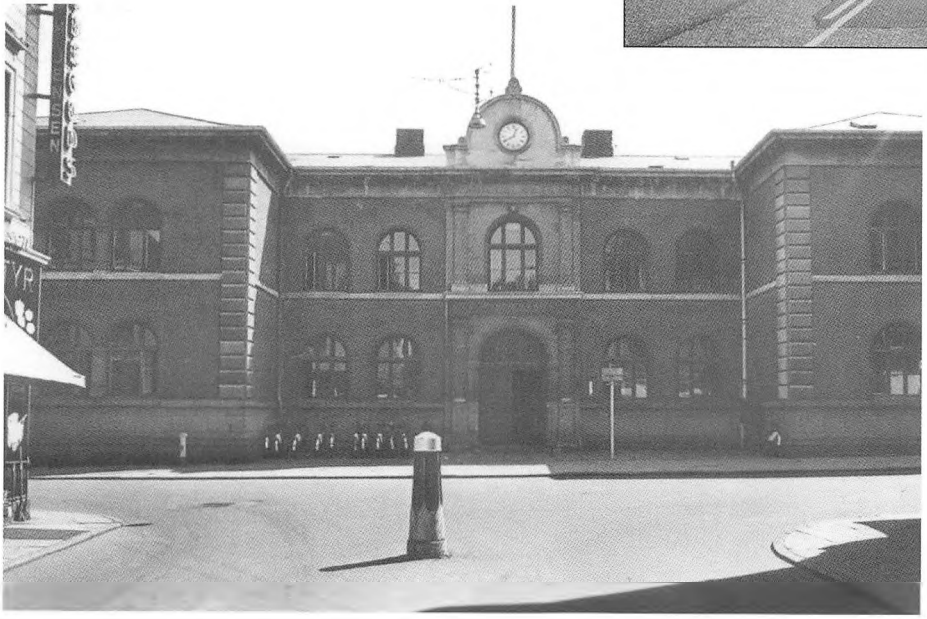

Aalborg politigård fra 1933 til 1964-65, da man flyttede til Dag Hammerskjøldsgade. Her blev lidt flere blandt personalet normeret med større og mindre gulvtæpper. Enkelte måtte nøjes med simple kokosmåtter, som de selv skulle betale. Sammenligningsbilledet øverst er fra 1997.

Aalborg politi startede i 1875 med en beskeden styrke, men midt i 1930'erne er styrken vokset. Personalet er lidt efter lidt blevet til et veluddannet og slagkraftigt korps. Manden til højre i billedet, der skjuler sig, er sikkert fra efterretningspolitiet. Billedet er taget i politigården på Nytorv.

Rantzausgades polititsation var den første politistation, som direkte blev bygget til formålet, og det var et ret fornemt byggeri, som politiet sikkert var stolte af, idet de hidtil bestemt ikke havde været forvænte. Det kan også være grunden til, at bygningen blev gennemfotograferet af Tønnies. Endelig havde man noget, man var stolte af at vise frem. Billederne kan være taget omkring 1920.

I 1933 flyttede man så ind i den store bygning, som dengang lå, hvor Føtex i dag har sin forretning ved Nytorv. Bygningen, som i øvrigt blev benyttet af militæret som en såkaldt militær hovedvagt, lå nærmest hen over det nuværende Nytorv med sidebygninger ned langs det, der hed Gabelsgade, hvor den gamle arrestbygning også lå. I denne bygning gik politiet de urolige tider omkring og under 2. Verdenskrig i møde, og siden kom udflytningen - i 1964 - til Dag Hammerskjøldsgade.

"Stop nu lidt, Smit" - Portræt af en markant politimester i Aalborg

Politimestre har til alle tider været den af lokalsamfundets øvrighedspersoner, som folket med eller uden lyst så op til. Det gælder selvfølgelig også i nyere tid, men går vi tilbage til tiden før 1919, var byfogeden (politimesteren) en hel lille konge, idet der var lagt ret store beføjelser over på hans embede.

Den 1. oktober 1919 fik vi den såkaldte retsreform, der handlede om retsvæsenets organisation. Denne reform må siges at være et virkelig fremskridt for retsplejen. Før 1919 var domsmyndigheden og den undersøgende myndighed samlet i én og samme person - det er disse begreber, vi i dag kalder for "den udøvende og den dømmende magt"! Sagt på godt dansk - det var politimesteren, der undersøgte (afhørte m.v. og rejste tiltale) for til sidst også at dømme.

At det stillede enorme krav til politimesterens (PM's) dygtighed og hæderlighed, er ikke svært at forstå.

Nu skal hverken læserne eller jeg formentlig op til juridisk embedseksamen, så jeg forenkler tingene lidt. Uden for København var der ved hver retskreds knyttet en byfoged. Han blev kaldt for byfoged, når det var i en by. Var retskredsen i et landdistrikt, blev de kaldt for herredsfogeder eller birkedommere. Byfogeden var uden for København så godt som altid også beskikket som borgmester.

Der var dog omkring århundredskiftet og op til 1919 en række provinsbyer, nemlig Aalborg, Randers, Århus, Esbjerg, Odense og Helsingør, som havde det, man kaldte for "kongelige borgmestre". Det var den sidste rest af det, man tidligere kaldte for "Borgmestre og Råd". Var der en sådan "kongelig borgmester", så var PM ikke enerådende. Men en magtfuld herre var han alligevel, idet hans virksomhed rakte langt ind i den kommunale administration. I tilgift havde PM og hans eventuelle fuldmægtige ret til at køre privat juridisk praksis ved siden af, så det må nok siges at have været en "slem omgang rod".

Efter 1919 skilte man altså "skidt fra kanel". Anklagemyndigheden (PM) arbejdede nu uafhængigt af domstolene og omvendt.

Men nu til byfoged/politimester "Stop nu lidt, Smit"! Han var PM i Aalborg fra

Thorvald Smit var "sherif" i Aalborg fra 1900 til 1905.

år 1900 til år 1905, da han døde angrebet af en nyresygdom. Smit fik sit tilnavn "Stop nu lidt", da Kong Christian den 9. i 1892 havde guldbryllup.

Guldbrylluppet var en virkelig folkelig begivenhed, og aviserne anslog, at der var ca. 150.000 mennesker til stede, da brudeparrets karet kørte ind på Amalienborgs Slotsplads. Optoget med kareten i spidsen udgik fra Godthergades eksercerplads og skulle selvfølgelig ende på Amalienborg Slotsplads. Optoget bestod af bl.a. 117 foreninger med faner, og i spidsen kørte 16 ekvipager med festens hovedpersoner, gæster m.fl.

Da kongen endelig kørte ind på Slotspladsen, steg jubelråbene, og trængslen blev faretruende. Smit var på det tidspunkt politiassistent og leder af St. Kongensgades politistation i det indre København. Smit var til hest, og havde formentlig det trafikale ansvar for tumlen på bl.a. Slotspladsen. Da folket nærmest gik amok, da brudekareten ankom, opfattede Smit åbenbart trængslen som faretruende for kongen, og den impulsive politileder sporede sin stolte ganger og red hen mod folk, så det så ud til, at han kunne risikere at ride folk ned. Kongens vogn var lige i nærheden, og Christian den 9. råbte til Smit:" Nej, stop nu lidt, Smit!" Smit faldt til ro, og det gjorde folk tilsyneladende også.

Lidt efter steg guldbrudeparret ud og kom senere frem på slotsaltanen. Det siges, at hurraråbene gjaldede i 3 kvarter (sikkert Danmarkshistoriens længste hurraråb).

Men Smit blev udødeliggjort. I folkemunde hed han herefter "Stop nu lidt, Smit"! Nørrebros Teater havde dengang en populær revy, og årets hit blev en vise, der handlede om netop episoden med Smit. De berømte kongeord blev til:

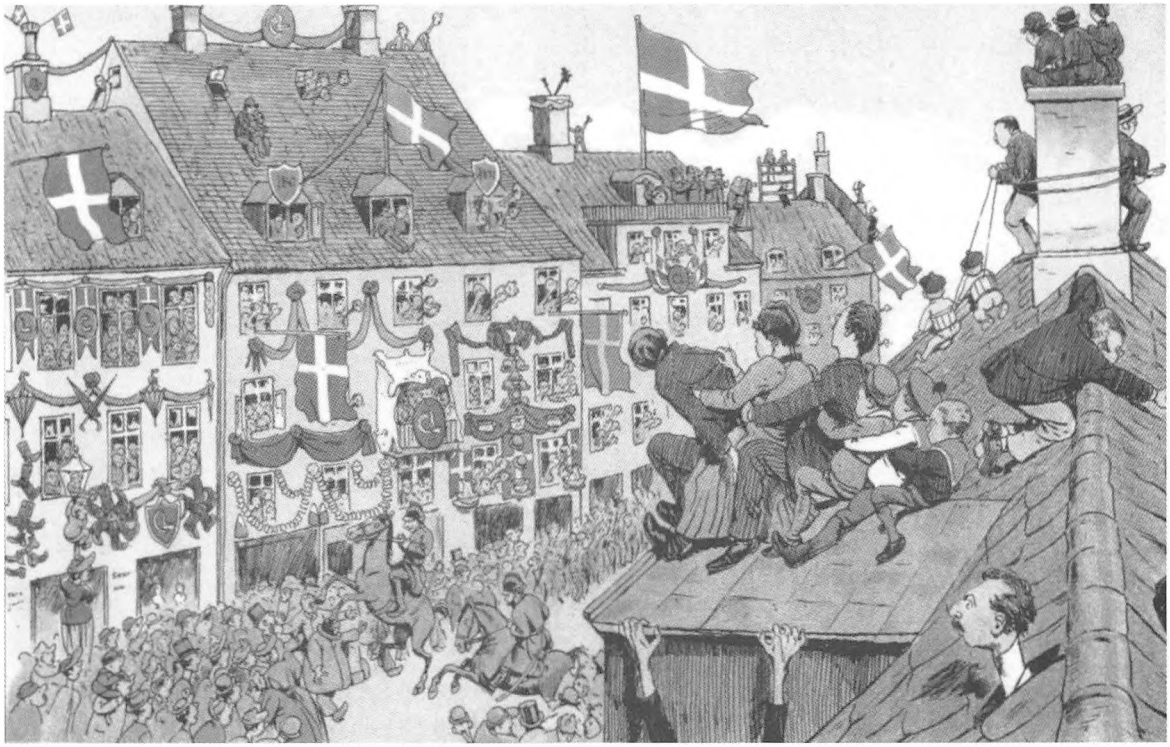

Politimester Smits optræden i 1892 kom selvfølgelig i det populære satirehæfte "Blæksprutten"

"Nej, stop nu lidt, Smit,
du går for vidt, Smit,
Stå hel're a' Smit.
Araberen
må du før stille hen!"

Denne festlige mand fik vi så som PM i Aalborg fra år 1900. Byen blev bestemt ikke kedeligere af det! Han var tillige med "rådhusskriver" - dvs. at han var tillagt adskillige opgaver og beføjelser på rådhuset.

Byen havde som allerede nævnt en "Kongelig borgmester" med tilhørende byråd, så når Smit f.eks. skulle have udvidet sit personalenormativ, måtte han have det godkendt af byrådet.

Her følger Aalborg Amtstidendes referat fra 1902 fra et byrådsmøde, hvor Smit stillede forslag om ansættelse af en sædelighedsbetjent:

"Ved behandlingen af politiets budget indfandt PM. sig og tog sæde ved

Stop nu lidt, Smit!

Et Folketog hylder Guldbrudeparret.

50.000 i Toget og 100.000 Tilskuere.

Med to ridende Herolder i Spidsen bevægede et Folketog paa over 50.000 Mennesker sig fra Gothersgades Eksercerplads over Kultorvet ned ad Købmagergade, Østergade til Amalienborg. Det mægtige Tog, der defilerede i halvtredie Time, bestod af 117 Foreninger, som med stormende Jubel modtoges af de 100.000 Tilskuere, der stod sammenpakkede paa Fortovene. Saa godt som alle Huse, Toget passerede paa sin Vej, var prydede med Flag og Blomster.

Det mægtige Folketog passerer Kultorvet og Frederiksborggade paa Vej til Amalienborg ved Kongeparrets Guldbryllup.

Faretruende Trængsel paa Amalienborg.

Umuligt at beskrive den Trængsel, der opstod, da de 50.000 fra Optoget og de 100.000 fra Fortovene samlede sig ved Amalienborg. Og da de 16 Ekvipager med Guldbrudeparret og de kongelige Gæster rullede ind gennem Kolonnaden steg Jubelraabene, og Trængslen blev faretruende.

En nervøs Politiassistent til Hest.

Politiassistent *Smit*, som højt til Hest dirigerede Trafiken, blev saa nervøs, at han gav Ordre til at rydde Pladsen foran Slottet, og selv sporede han sin Ganger for at ride Folk ned. Kong Christian IX afværgede dog dette med en Haandbevægelse og udtalte højt de klassiske Ord: *Nej stop nu lidt, Smit* —!

Det gik saaledes bedre, end det et Øjeblik saa ud til. Menneskemængden stod taalmodigt og ventede, og idet Kongen og Dronningen traadte frem paa Slots-Altanen, lød der et Hurraraab, som ingen før eller siden har hørt Mage til. Hurraraabet varede nemlig henimod tre Kvarter.

Politiassistent Smit — ogsaa kaldet »Stop nu lidt, Smit«, fotograferet Aaret før, da han endnu var Overbetjent.

Et Kongeord bliver Refræn paa en Revy-Vise.

Christian IX's resolute Indgriben overfor Politiassistent *Smits* altfor tjenstivrige Optræden paa Amalienborg ved Guldbryllupet, hvor Kongen afværgede, at Pladsen blev ryddet, med Ordene: Stop nu lidt Smit!, er af Revyforfatterne *Axel Henriques* og *Anton Melbye* benyttet til en Vise i Revyen paa Nørrebros Theater. Kongen er bleven populær paa sine ligefremme Ord, Refrænet er paa alles Læber, og Politiassistent Smit, der iøvrigt er et sjældent flinkt og elskværdigt Menneske, vil sikkert næppe nogensinde slippe for at faa sit Navn knyttet til Visen:

Pyntet var hele Staden
med Grønt og Flag saa flot,
og Folk gik omkring paa Gaden
udad mod Kongens Slot.
En Assistent paa Pladsen,
Harme det har forvoldt,
modig mod Folkemassen
styred' han Gang'ren stolt.
Mens han mased paa
kom en Melding, og den lød som saa:
Nej, stop nu lidt, Smit,
du gaar for vidt, Smit,
staa hel're a', Smit,
Araberen
maa du før stille hen.

Bort med Omnibusserne.

En Dreng paa 6 Aar blev igaar overkørt af en af disse Maskiner, der under Guldbrylluptravlheden er en Skræk for Alle.

Er det Politidirektørens Ønske, at de ganske upopulære Rumlekasser skal anrette flere Ulykker? Lad os faa de missliebige Vogne bort fra Asfalten.

borgmesteren. Som meddelt, havde budgetudvalget strøget en sædelighedsbetjent, som PM. havde stillet forslag om at engagere.

Hr. Smit bad bønligt for "sin lille betjent". Han forklarede, hvorledes han havde indrettet politiet med posteringer og patruljeringer og hist op og herned. I hele arrangementet ville der fremkomme et skæbnesvangert hul, hvis han ikke fik sin "lille betjent":

- Det har grebet min sjæl dybt, sagde hr. Smit, at læse i budgetudvalgets skrivelse, at jeg i fjor fik 3 betjente.

Formanden: Det fik De!

Smit: Det fik jeg ikke!

Formanden: Jo De fik. Det står der tydeligt!

Smit: Jeg fik det ikke. Jeg fik kun to. Jeg kan også regne.

.... Og hr. Smit regner og regner for det undrende råd. I fjor havde han så mange. I år har han så mange. Så mange minus så mange bliver til to.

Han fortsætter: Det bliver kun to, men kan det more budgetudvalget at kalde to for tre - så værsårtig. Men må jeg be' om at få den lille betjent! (munterhed).

Formanden: Jeg synes, vi skal føje politimesteren. Medlem Kier: Hvadbehager? Fastholder formanden ikke sit forslag?

Formanden: Nøh...

Ved afstemningen stryges hr. Smits eftertragtede sædelighedsbetjent alligevel enstemmigt.

Bemærk Smits lune! Det har sikkert ikke været let for sådan en "københavner" at komme igennem med sine ønsker hos de satte jyder.

Smit indførte i 1902 det såkaldte "fastpost-system"- dvs. folk skulle altid kunne vide, hvor de kunne finde en betjent. Det var sikkert et system, han førte med sig fra København.

Han opdelte byen i poster, og ideen var, at politimanden i løbet af en time skulle passere igennem de gader, han var tildelt, og de sidste 5 -10 minutter af hver fulde time skulle betjenten opholde sig på et bestemt sted:

Fast post nr. l: Bispensgade ved Klosterjordet (C.W. Obels Plads).
Nr. 2: Algade ved Hr. Oves Gyde.
Nr. 3: Bredegade ved Fjordgade
osv.

Jyderne syntes nu ikke, dette var helt så smart, og aviserne kommenterede ironisk: "Vi antager, at byens bøller, hvis fornemste fornøjelse det er at lave skæg i gaden, vil være PM dybt taknemmelig for disse små tips. Nu ved de, hvor de har fjenden!"

Smit var konstant i bevægelse. Han

indledte bl.a. en kampagne mod byens ludere og de tvivlsomme restaurationer, og dem var der nok af. (Læs f.eks. senere i bogen om sagen mod restauration "Belvedere" på Frederikstorv).

Men det store folkelige gennembrud fik "mester", da han ved børnehjælpsdagen 1904 for alvor satte trumf på.

Børnehjælpsdagen 1904 var lagt op i det helt store plan. Behovet for penge til især børnefamilierne var enorm stort, fordi fattigdommen i arbejderklassen var knugende.

Hele midtbyen, og især Østerå, var omdannet til et stort marked med restaurationer, boder o.l. Og byens borgerskab - incl. "spidserne" gik foran og befolkede boderne og beværtningerne. Dagens store overraskelse var dog, at byens politimester for en enkelt dag optrådte som værtshusholder. Det var ikke tidligere sket og kommer formentlig heller aldrig til at ske igen. Men formålet helligede midlet.

Smit indrettede sin café "Stop nu lidt" i et lokale på Østerå, hvor der nogen tid forinden havde været en café, der hed "Helvede". Denne café lå i det, der engang havde været den berømte aalborgfamilie Jacob Himmerigs domicil. Stedet blev i øvrigt revet ned i 1904 eller 1905.

Smits initiativ vakte vild jubel og begejstring. Aviserne skrev:

"Det turde måske være overflødigt at nævne, at værtshusholder Smit hele dagen havde et livligt rykind i sin beværtning "Stop nu lidt"! Et halvt dusin nydelige, kortskørtede damer samt 2 politifuldmægtige segnede næsten til jorden under vægten af de mange fyldte pokaler og ladninger af bajerske pølser, de måtte bringe rundt til hungrige og tørstige - navnlig tørstige!

Gæsterne måtte lukkes ind i hold. Kl. 5 eftermiddag kunne værten allerede med høj røst melde, at der var solgt 1500 øller og 600 pølser samt vin m.v., og dog måtte hr. Smit ikke en eneste gang tilkalde politiets assistance.

Men værten havde også en egen evne til at behandle de ganske få gæster, der blev vel højrøstede. Han tog sit glas, spurgte, om han måtte have fornøjelsen at hilse på dem, og takkede på det elskværdigste for behagelig nærværelse. Og man forstod vinket og gav plads for det næste hold. På slaget 12 lukkede hr. Smit efter en meget travl dag sin beværtning. "Nattesæde er en uting," sagde han."

Jo, der var stemning i Smits café. Det fortælles, at engang imellem hørte man en kornet spille den kendte revymelodi, som var blevet landskendt som Smits melodi, og hele publikum sang i kor "Nej, stop nu lidt Smit - det går for vidt - Smit!" Og så drønede et hurra - længe leve Smit!

På væggen hang et vers, som PM selv havde skrevet. Der stod:

"Når de træder ud på gaden,
glem så ikke pølsemaden,
øllet, sjussen eller druen,
som de nød i "Stop nu lidt".
Kom tilbage og kom tit
- ind til værthusholder Smit!"

Fra børnehjælpsdagen 1904 med "caféejer" politimester Thorvald Smit i lyst tøj.
Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Børnehjælpsdagen blev i øvrigt en bragende økonomisk succes. Man indtjente 30 000. Det var dengang et formidabelt beløb.

Veteranen fra Amalienborgs Slotsplads elskede de store arrangementer Man havde som nævnt indledt dagen med et mægtigt vognoptog, der kørte gennem byen, og selvfølgelig var Smit foran optoget på sin hest for at sikre passage.

Nogle få dage efter den livlige børnehjælpsdag havde Aalborg Teater urpremiere på énakteren "Morgenturen".

Det var ment som et lystspil, men byens arbejderblad var lidt hård ved forfatteren til stykket, idet de skrev, at det eneste lystige, der var ved det spil, var, at det kun varede en halv time. Og så blev stykket ellers sablet ned.

Hvem var forfatteren? Ingen ringere end PM Smit. Men stykket fik kun en megen beskeden plads i teaterhistorien. PM blev ved premieren behørigt hyldet, men stykket fik en meget kort levetid. Poesien var åbenbart ikke Smits stærke side - men viljen havde han.

Thorvald Smit, født den 3. juni 1850 i Vilsted, Slet Herred, døde den 4. april 1905 i København. En nyrelidelse gjorde ende på en festlig og farverig personlighed.

Aalborg Amtstidende skrev i en nekrolog bl.a.:

"Han huskes fra børnehjælpsdagen: Hans lille tætbyggede husarskikkelse til hest i spidsen for vogntoget - den trekantede hat lidt på snur, og hesten dansede sidelæns igennem en beundrende menneskemængde".

Jo, der var stil over PM, når han duperede jyderne, og han elskede det.

Men der gik mange andre historier om Smit, som blev fortalt længe efter hans død. Den jævne borger var vant til, at en øvrighedsperson var ret utilnærmelig. At Smit havde humoristisk sans ud over det almindelige var derfor populært, og selv om han var kendt for, at han elskede at lave lange dagsbefalinger og instrukser, så var han udadtil ret uformel over for den almindelige borger.

F. eks. fortælles det, at han en aften kom kørende på cykel ude fra Svenstrup. Han passerede da langt ude på Hobrovej en mand, der kom trækkende med sin cykel. Det var nemlig mørkt, og manden turde ikke køre ind ad Vesterbro uden lys, så han trak mismodigt "maskinen". Politimesteren havde imidlertid heller ingen lygte, men han var selvfølgelig hævet over politivedtægten.

Da politimesteren passerede manden, fik denne en lys ide. Kunne politiets chef overtræde loven, kunne en simpel borger det vel også. Han sprang på cyk-

len og holdt sig lige bag Smit ind ad Vesterbro. To gange var "Mester" ved at blive noteret af tjenstivrige betjente, men da de så, hvem mørkemanden var, lod de ham - og også borgeren, der kom bagefter - passere, og dette skete oven i købet, mens de gjorde honnør.

Smit vendte sig ikke om, men nede ved den gamle politistation stod han af og sagde til manden: "Den klarede de sgu fint!"

Det første år, Smit var i byen, var året, da man gik ind i et nyt århundrede. Der skulle da være et mægtigt fyrværkeri nytårsaften ude på en af de store eksercerpladser, og Smit red ud til pladsen sammen med de mange mennesker, der strømmede til.

Smit var i godt humør og spøgte med de nærmeste. "Skal vi ikke have en sang, Smit?" - råbte en ung fyr. "Det kan vi godt," svarede Smit. "Hva' for en skal vi tage?" -"Vi kan jo tage den her - Stop nu lidt, Smit."

"Ja, lad os bare tage den, sagde Smit. Han var ikke bange for at lade morskaben gå ud over sig selv. Han sang endda selv for.

Der var mange blandt borgerskabet, der ikke fandt det passende, at en så fremtrædende øvrighedsperson blev for folkelig, og der var da også mange, der var efter ham, selv om de ikke kunne klage over, at han ikke gjorde noget ved sagerne.

Der skete meget i hans embedstid. Blandt andet oprettede han havnepolitiet, og han blev kendt for, at han ikke gjorde forskel på høj og lav.

Den lille hornblæser fra slaget ved Dybbøl, der blev politibetjent i Aalborg

Tidligere salgschef Ivan Høfler, Aalborg, har et helt specielt forhold til det tragiske slag ved Dybbøl i 1864. Hans oldefar, Andreas Høfler (født i 1845), deltog i slaget som tambourdreng, 19 år gammel.

Hans bedstefar, som i 1925 var politimand i Aalborg, skrev dengang familiens historie ned. Ivan Høfler fortæller:

18. april 1864 - en blodig mærkedag i Danmarks historie

Fredericia var dengang en stor garnisonsby, hvor mange af indbyggerne havde tilknytning til militæret.

Da soldaterne skulle rykke til grænsen, var de opstillet i række og geled, og familie og venner var stimlet sammen for at tage afsked. I vrimlen af disse mennesker, var der en 16 årig pige, som især iagttog en mor, der tog afsked med sine tre sønner, som nu skulle sendes i krig. Hun løb fra den ene til den anden og puslede om dem. Pigen, der kiggede på, kendte den ene af drengene - nemlig Andreas, idet han en overgang havde bragt aviser ud og løbet byærinder i det kvarter, hvor hun boede.

Moderen tog kærligt afsked med Andreas. Hev et lommetørklæde frem og tørrede drengens øjne, og så gav hun ham et æble og et stort kys.

Nu satte kolonnen sig i bevægelse og tårerne løb ned ad Andreas's kinder, og pigen lagde mærke til, at han helt glemte at trutte i hornet, da de marcherede ud gennem Prinsens Port.

Det sidste, hun så af ham, var den store tromme, han havde på ryggen. Hun gik stille hjem, lidet anende, at hun skulle blive gift med Andreas, men hun vidste, at hun godt kunne lide ham. Derfor var hun også mødt op for at overvære afskeden.

Tidligere salgschef Ivan Høfler, Aalborg.

Andreas var med ved stormen på Dybbøl Skanser 18. april 1864, og han har selv berettet om kampene, hvor de danske soldater kæmpede med en sand dødsforagt, på trods af deres usle udrustning. De kæmpede som bekendt med gamle forladegeværer, mens østrigerne og prøjserne havde moderne bagladegeværer. Både deres geværer og kanoner havde en meget længere rækkevidde end de danske våben.

Efter hårde kampe, hvor massevis af danske soldater blev dræbt - især fra 10. bataillon, hvortil Andreas hørte.

10. bataillon trak sig over til Als, hvor de sidste kampe fandt sted.

Da major Ræder, som var deres chef, fik oplysningen fra en ordonnans, at bataillonen var blevet omgivet af prøjserne, faldt han sammen over hesten og sagde: "Børn, vi er fortabte!"

Men han rettede sig straks efter op i sadlen og råbte ud til sine folk: "Er der endnu nogle af jer, kammerater, der vil være med til at indskrive det sidste blad i danmarkshistorien med blod, som et sidste bevis på, at 10. bataillon ikke overgiver sig uden kamp, så træd frem. Den,

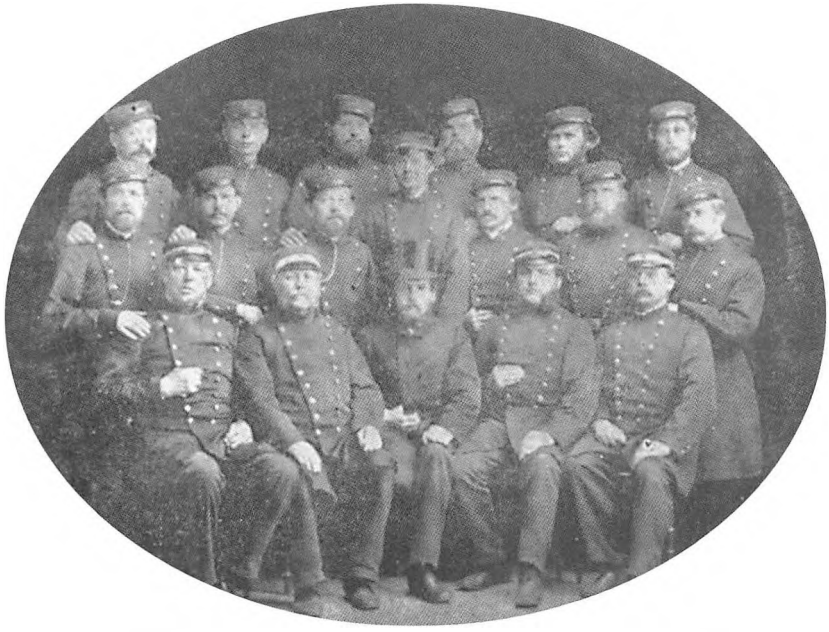

Aalborgs ordensstyrke bestod i 1871 af 14 vægtere - de bageste 2 rækker - og 4 politibetjente i forreste række. Det er formentlig byfogeden (politimesteren) i midten.

der ikke frivilligt vil følge, kan træde tilbage!" Men så skete det, at hele bataillonen stormede frem. De ville alle følge deres chef.

Der var mange, der faldt allerede ved første angreb. Officererne opildnede folkene så godt, de kunne, men mandefaldet var for stort til, at gnisten kunne bibeholdes, og da der indløb meldinger om, at nu var den og den bataillon opløst og taget til fange, og alt var på tilbagetog, da tabte også 10. bataillon modet og opløstes i vild flugt.

Endnu engang blev der blæst til samling, men der var ingen orden fra hovedledelsen, så det var et håbløst foretagende. Et godt bevis på hovedledelsens uduelighed var, at prøjserne kunne passere Als Sund, uden at så meget som et eneste skud blev løsnet fra dansk side, på trods af danskernes overlegenhed til søs.

En del af mandskabet, bl.a. Andreas, trak sig kæmpende tilbage til Als kirkegård. Men da granaterne faldt i massevis, og officerer og befalingsmænd var sårede eller borte, flygtede de ind i Als kirke. Straks efter ankom prøjserne ,og alle soldaterne blev afvæbnede og taget til fange. Andreas blev sendt på fæstningsarbejde i Erfurt, hvor han var til krigsafslutningen.

På trods af den barske krig, var Andreas stadig begejstret for soldaterlivet og fortsatte i hæren. Han var da blevet sergent. I alt det her må vi ikke glemme pigen, som interesseret fulgte med ved afskeden, da soldaterne skulle til fronten. Ane Katrine hed hun. Hun opsøgte Andreas, da hun erfarede, at han var kommet hjem fra fangenskab, og den 16. august 1870 blev de gift.

I 1874 søgte Andreas en stilling i Aalborg som politibetjent, og han fik den. Han forrettede tjeneste i Aalborg i 10 år, og døde i 1884, kun 38 år gammel, efter en tragisk begivenhed - slutter Ivan Høfler.

Når Andreas Høfler i 1874 kunne søge, og endda få en stilling i Aalborg kommune, så skyldtes det bl.a., at man den 1. januar 1875 indførte et nyt system inden for justitsvæsenet, idet den gamle vægterinstitution blev afløst af patruljebetjente. Dette var en skelsættende begivenhed, idet det indtil da var vægterkorpset, der holdt orden på gader og veje.

Den 1. januar 1875 er således Aalborg Politi's egentlige fødselsdag som korps, og den gamle vægter, som sang sine vers på gader og veje ved aftens- og nattetide, var nu historie.

Man bibeholdt dog nogen tid endnu tårnvægteren i Budolfi kirke. Han havde jo til opgave at ringe med klokken ved

brand. Ved brand blev politiet hjulpet af et ordenskorps af borgere. Deres værdighed var synlig ved, at de bar et messingskilt og en politistav. Dette korps opløstes efterhånden som brandvæsenet udvikledes.

Der skulle ansættes 1 ledende politiassistent, 7 politibetjente, 10 patruljebetjente samt en reservebetjent. Før 1875 havde der været 4 politibetjente og 14 vægtere (se billedet på side 113).

Når Andreas Høfler, som da boede i Fredericia, overhovedet kom i betragtning til en af de ledige stillinger, skyldtes det, at der fandtes en ordning, som sikkert gjaldt for hele landet, at enkelte af stillingerne skulle tilfalde "veltjente underofficerer". Disse enkelte veltjente blev ikke udpeget af den lokale kommunalbestyrelse, men det kan være f.eks. en veteranforening, der havde indstillingsret, idet ordningen sikkert var skabt for at give de mange veltjente veteraner fra 64-krigen en chance.

Dette blev Andreas Høflers held , idet han i 1874 var en "veltjent sergent", og fra marts 1875 var Høfler aalborgenser, ansat ved det nystartede kommunale politikorps.

Aalborg var i 1875 ingen stor by, idet byen kun havde ca. 11.000 indbyggere. Mod syd begrænsedes byen af Tiendeladen og Schellerups Gang (ved det

Lombarder 291, Creditactier 289¼, Statsbane 696. — Caffe meget mat. Rio 74, Domingo 80.
Berlin. Fondsbørsen aabnede forretningsløs.

Officielle Bekjendtgjørelser.

Ledig Politiassistentpost.

I Henhold til den af Byraadet vedtagne Vedtægt for Politiets Ordning, der forventes forsynet med allerhøieste Stadfæstelse, bliver en Post som Politiassistent her i Byen ledig til 1ste Januar 1875. Ansøgninger om Posten, der besættes af Byraadet efter Indstilling af Politimesteren og med hvilken er forbunden en aarlig Løn af 1600 Kroner med Tillæg af 100 Kroner aarligt for hver 3 Aars Tjeneste indtil Lønningen er stegen til 2000 Kroner, ville være at indsende til Politikammeret inden den 18de d. M.
Aalborg Politikammer, den 3die December 1874.
Nahlff.

Ledige Politibetjentposter.

3 Poster som Politibetjente her i Byen, hvormed er forbunden fast aarlig Løn, for den ene af 800 Kroner og for de tvende andre af 700 Kroner, uvisse Indtægter, der anslaaes til ca. 250 a 300 Kroner for hver, samt fuldstændig Beklædning i Overensstemmelse med den af Byraadet vedtagne Vedtægt for Politiets Ordning, der forventes forsynet med allerhøieste Stadfæstelse, blive ledige til 1ste Januar 1875. Ansøgninger om disse Poster, der besættes af Byraadet efter Indstilling af Politimesteren, ville være at indsende til Politikammeret inden den 18de ds.
Aalborg Politikammer, den 3die December 1874.
Nahlff.

Ledige Patrouillebetjentposter.

10 Patrouillebetjentposter her i Byen blive ledige til 1ste Januar 1875. Af disse Poster lønnes 4 med fast aarlig Løn af 600 Kroner hver, 3 med 550 Kroner hver og 3 med 500 Kroner hver, uvisse Indtægter, der anslaaes til ca. 120 Kroner for hver samt fuldstændig Beklædning i Overensstemmelse med den af Byraadet vedtagne Vedtægt for Politiets Ordning. Ansøgninger om disse Poster, der besættes af Byraadet efter Indstilling af Politimesteren, ville være at indsende til Politikammeret inden den 18de ds.
Aalborg Politikammer, den 3die December 1874.
Nahlff.

Klip fra Aalborg Stiftstidende, den 11. december 1874, hvor der søges betjente til politiet i Aalborg.

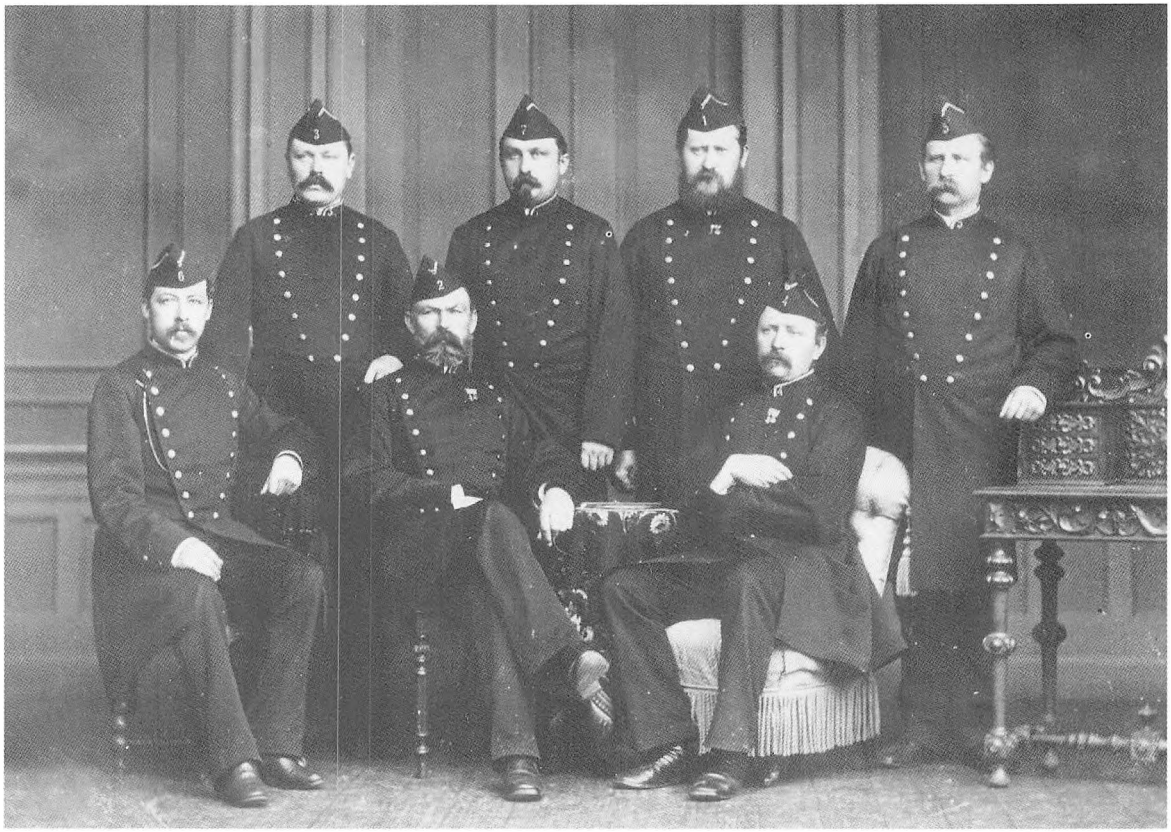

Politistyrken i Aalborg 1882. Andreas Høfler den ældre sidder i midten i 1. række. Foto: Tønnies.

nuværende teater), og iøvrigt var ydergaderne Skolegade (det nuværende Vingaardsgade), Brandstrupsgade, Hjelmerstald, Peder Barkesgade, Klokkestøbergade, Søndergade, Øster Gravensgade. Østerbro gik til Kanalen (ved det nuværende elværk).

Mod vest var Korsgade kun bebygget et stykke og Reberbansgade til jernbaneoverskæringen.

Aalborg kunne være en barsk by, som det allerede er beskrevet forskellige steder i bogen, og på mange måder var tiden op til og efter århundredskiftet en særdeles brutal tid, som ikke sjældent gik ud over byens ordenskorps.

Andreas Høfler holdt fast i sin ansættelse i Aalborg politistyrke, men det skulle også blive hans skæbne, idet han døde 38 år gammel, som følge af skader han

havde fået under nogle gadeoptøjer i 1882.

Den for længst afdøde overbetjent Jacobsen, Peder Barkesgade, Aalborg, fortæller i 1925 om en episode, som fandt sted i efteråret 1882. Aalborg var dengang en forholdsvis betydelig garnisonsby, og om efteråret var der en slags efterårsmanøvre, hvor bl.a. en del gamle soldater var genindkaldt.
De gamle "basser" kunne være særdeles barske. Jacobsen var selv patruljebetjent og havde vagt i Jernbanegade, og han siger, at optøjerne startede en torsdag aften, da militærmusikken spillede gennem gaderne.

De indkaldte var mødt i stort tal. De var meget støjende og øjensynlig en del ophidsede og gik arm i arm bag musikken med hueremmen under hagen, som om de var til felttjeneste.

Årsagen til de genindkaldte soldaters ophidselse var en ung sergent, som de kaldte "Soldaterbarnet". Sergenten havde dagen i forvejen indberettet et par af de indkaldte "basser", fordi de ikke hilste på ham med tilstrækkelig ærbødighed, og det havde skaffet i hvert fald den ene en tur i arresten, og det skabte vrede.

Den pågældende aften skulle militærmusikken traditionen tro standse op og spille uden for garnisonskommandantens bolig, som var i ejendommen på hjørnet af Jernbanegade og Sankelmarksgade.

Soldaterne fik på et tidspunkt øje på "Soldaterbarnet" (sergenten), og vreden brød ud i lys lue, og sergenten blev smidt ind gennem vinduet til en bagerbutik, beliggende på hjørnet af Jernbanegade og Algade. (Det der i dag betegnes som Holles hjørne).

En anden version var, at sergenten havde søgt ly i bagerbutikken, hvorefter soldaterne knuste butiksruderne. Men hårdt gik det til.

Musikkorpset var fulgt af politibetjentene Ole Jensen og Andreas Høfler, og de greb ind over for tumulterne. Ole Jensen blev sparket over benene af de mange soldater, der var helt ustyrlige, men værre gik det med Høfler.

Jacobsen fortæller, at soldaterne ligefrem spillede bold med Høfler, og han fik nogle slemme knubs. Han fik ham med stort besvær reddet fra de rasende soldater og slæbte ham ind i en port, samtidig med, at han slog løs med sin politistav. Nogle af soldaterne havde trukket deres sabel, og han fik en hudafskrabning på højre håndled. En toldassistent, som stod i nærheden med sin uniformshue på, fik også knubs.

Kort efter afmarcherede musikkorpset, mængden fulgte efter, og Jacobsen fulgte Høfler hjem. Høfler klagede over

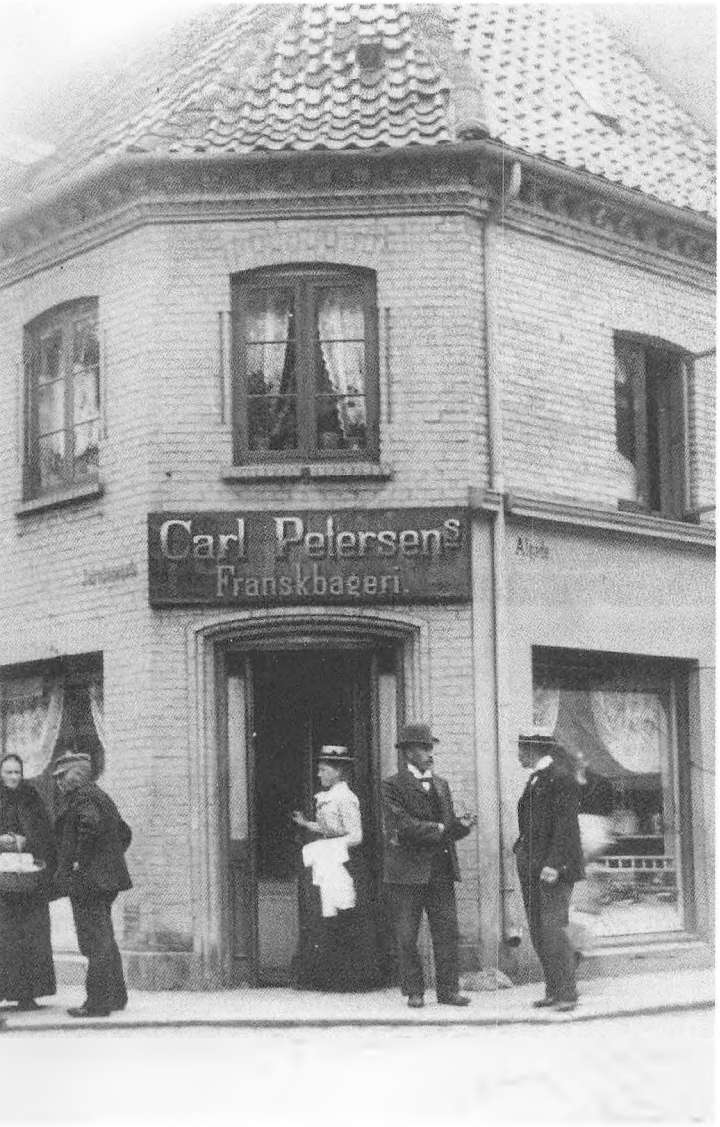

Holles hjørne, som det så ud omkring år 1900. Konditor Holle kom først senere til. Det var igennem et af disse vinduer i bagerbutikken, den upopulære sergent blev smidt ind.

stærke smerter i hovedet, og han var nødt til at melde sig syg. Han kom sig aldrig. Efter nogen tid måtte han tage sin afsked, og ikke lang tid efter dette døde han.

Hvad der ikke lykkedes for prøjserne i 1864, at tage livet af den veltjente soldat Andreas Høfler, det lykkedes tilsyneladende for en flok ophidsede danske "Jenser" ved gemene gadeoptøjer.

Jacobsen fortæller videre, at optøjerne fortsatte aftenen efter, og nu gik det løs ved militærets hovedvagt, som lå ved Nytorv.

Men militærledelsen havde sikret sig. Der var indkaldt ekstra vagtmandskab, og små militærpatruljer gik på Nytorv og i gaderne omkring. Uromagerne mente, at deres fængslede kammerat sad i Gabelsgades arrest, og de forsøgte at storme arresten, men stormen blev afvist af soldater med bajonetter.

Politiet var også til stede. En politibetjent, der hed Broe, blev forfulgt af nogle af de soldater, der lavede optøjerne. Han forsøgte at gemme sig i en opgang under en trappe, men de fandt ham og gennembankede ham, så han var sort og blå over hele kroppen. Patruljebetjent Morten Jensen, som senere kom til Fjerritslev, fik et sabelhug foran på hjelmen, så tallet 16 bøjede begge ender sammen. Betjentene havde et lille nummerskilt på deres hjelm.

Inspektionsbetjent A. Høfler på Boulevarden i Aalborg omkring 1930.

Andre fik slemme skrammer og hudafskrabninger fra sabelhuggene, og Jacobsen fortæller lidt ironisk, at ingen betjente blev indlagt eller lignende - ud over Høfler - men de gik i flere dage efter og blæste på hinandens buler og skrammer.

De skyldige blev dog fundet og nogle blev straffet med forbedringshus, andre med vand og brød.

Som det er gået så mange gange siden, fik politiet i den efterfølgende tid skylden for revolten. Der var en ophidset stemning i byen, og mange var tilbøjelig til at tage parti for soldaterne.

Efter Høflers død, som indtraf i august 1884, ser det ikke ud til, at den efterladte familie fik nogen erstatning som følge af de skader, Høfler fik under gadeoptøjerne. Sagen er sikkert ikke blevet fulgt op, fordi det var ret almindeligt dengang, at også politifolkene måtte tage mod mange knubs, og egentlige pensionsordninger var endnu ikke indført.

Fru Høfler stod tilbage med 6 børn, og de boede i Kattesundet 18, hvor børnene voksede op.

Fru Høfler havde en overgang en rulleforretning i Kattesundet, og det lykkedes hende at hjælpe børnene godt på vej.

Men familien Høfler var ikke færdige med politiet. En af sønnerne, som var opkaldt efter sin far Andreas Høfler, fødtes i 1869. I sin pure ungdom sejlede han, indtil han gik i land og fik ansættelse som dykker ved Aalborg havn.

I 1904 oprettede den daværende politimester Smit byens havnepoliti. Høfler søgte en af stillingerne og fik den, og han må have gjort et godt indtryk, for kort efter blev han hentet op på politistationen i Adelgade, hvor han blev politibetjent. Han var da 35 år gammel.

Man må sige, at Andreas Høfler fik det, man i dag kalder for en særdeles smuk karriere. Han var en højt respekteret mand i politiet, og blandt befolkningen huskes han for sin ranke holdning og sin gode begavelse. Han var bl.a. medstifter af Aalborg Politiforening, og han var ligeledes medstifter af Aalborg Marineforening, og i 1928 fik han tildelt Dannebrogsordenen. Samtidig blev han udnævnt til inspektionsbetjent.

Man sagde om mange af de gamle politifolk, at de hverken var ven med pen eller skrivemaskine. Høfler var så absolut en undtagelse.

Han elskede at skrive, og talrige artikler og lignende fandt vej til byens aviser, men han skrev også små historier, idet han hentede stoffet bl.a. fra sit liv som politimand.

Dette er årsagen til, at vi i dag kan bringe en af hans historier, der blev skrevet til Dansk Politiblad, som bragte den i julen 1931 som årets julehistorie.

En juleaften

Det er Juleaften. Overbetjent Pedersen, (formentlig Anton Peder Pedersen) kaldet "Bryderen", og jeg har vagten på stationen.

Klokken er ved at være 10, og så kommer afløsningen. Vi har allerede lagt vore kapper frem, klar til afmarch hjem, hvor familien venter os.

Lige før afløsningen kommer en ung mand medbringende en rekvisition fra det tyske konsulat, at et tysk skib, der lige var kommet i havn, havde en desperat mand om bord, og at de ved politiets foranstaltning ønskede ham fjernet fra skibet.

Da overbetjent Pedersen og jeg i vore unge dage har faret til søs, og som sådan var bedre kendt med forholdene om bord end uindviede, bestemte vi os til at hente den gale mand.

Ankommet til havnen var der stor opstandelse blandt skibets besætning. Officererne fortalte os, at det var en fyrbøder, det var galt med. Han havde forsøgt at tage livet af 1. mester, og også over for kaptajn og styrmand havde han været voldsom.

Da han var en stor, kraftig mand, der ikke var så let at tumle, var samtlige ski-

bets officerer gået løs på ham på een gang, og han sad nu indespærret i skibets forrum.

Overbetjenten og jeg fulgte med ned på mellemdækket, og da vi kom helt hen i forskibet til det der i sømandssproget kaldes "forpiggen", blev lugerne taget af, og vi lod vore lommelamper spille ned i mørket, for om muligt at få øje på den gale mand.

Jeg vil nu standse en lille stund, idet jeg bemærker, at såvel overbetjenten som jeg fra vore sømandsdage havde oplevet og set en del, men det vi her fik at se, er alligevel noget af det grimmeste og uhyggeligste, vi nogensinde har oplevet.

I et iskoldt, kulsort rum, dybt nede i skibets forstavn, ravede en splitternøgen mandsperson om. Han var oversmurt af maling, fedt og tjære, og lignede nærmest en vildmand fra en af Kanakøerne.

Aldrig så snart var lugen løftet af, før han udstødte de frygteligste trusler og forbandelser mod skibets officerer. Han greb sjækler, bolte, malerbøtter og sendte det i raseri op gennem lugen, mens han med en spade truede med at slå hovedet itu på enhver, der kom ham nær.

Såvel overbetjenten som jeg blev hurtigt klar over, at det var en gal mand, vi havde foran os, og vi forsøgte med venlig tale at vinde hans tillid.

Vi bad officerer og mandskab at gå lidt ad vejen og forsøgte så igen, og vi blev forbavsede, da han med et vendte sig mod os og sagde på godt dansk: "Jeg er sønderjyde, jeg har været på tysk side i hele verdenskrigen. Har været med i skyttegravene og har siddet indespærret i et granathul i tre døgn, og nu vil de mishandle mig her om bord. Førstemester slog mig, og det har bragt mig i raseri."

Vi forsøgte at tale med manden, men han svarede: "Nej, I er konstabler, der er betalt for jeres arbejde, I vil kun udlevere mig, så hellere dø."

For at få en ende på historien, bestemte overbetjenten sig til, trods det, at det var et højt og farligt spring, og samtidig måske ensbetydende med, at den rasende mand ville kløve hovedet på ham, alligevel at springe ned til ham. For at forhindre dette, greb jeg fat i overbetjenten og kom herunder til at skubbe hans hue af, så den faldt ned i rummet til manden.

Nu havde vi selvfølgelig ventet, at han i sit raseri havde mast huen, men i stedet tog han en lang stang, og med den stak han huen op til os, idet han sagde: "Her min herre, her er Deres hue!"

Vi fik ham nu til at stå lidt længere op på lejderen, og da hans hænder nåede kanten, greb vi begge fat og trak til, og et øjeblik efter havde vi ham imellem os.

Så snart han fik øje på officererne, fik

han et nyt raserianfald, men vi holdt godt fast, og det lykkedes også at få ham op til lukafet og få et tæppe slået om ham.

Forinden bortgangen fra skibet kom kaptajn og styrmand til og ville sige noget om ham, men vi affærdigede dem kort og godt og lod dem vide, at her var det os der havde kommandoen. De havde at gå deres vej, modsat slap vi manden løs igen - og det hjalp.

Under kørslen til hospitalet fortalte han os, under gråd og tårer følgende: "Jeg er sønderjyde og har været gennem hele verdenskrigen (1. Verdenskrig.) Jeg har været såret 2 gange, og i 3 døgn sad jeg indespærret i et granathul, mens alle mine kammerater led en ynkelig død. Jeg er gift og har den dejligste pige, - åh du" - sagde han til mig og greb fat i mig, "Nej, du forstår mig ikke - min lille datter, jeg har grædt for den lille pige, og da jeg lå derude i krateret ved fronten, mellem døde og døende, da kaldte jeg på hende - hun var min gode stjerne."

Jeg så til overbetjenten. Han gned sine øjne, der var noget fugtigt, der skulle tørres bort. Vi havde hver for sig også en lille datter, der ventede på, at far skulle komme hjem til juleaften.

Ankommet til hospitalet kom han i bad, men fik endnu et anfald. Da ingen af de unge portører turde sidde vagt over ham, bestemte vi os til foreløbig at blive på hospitalet.

Han fik et par kraftige indsprøjtnin-

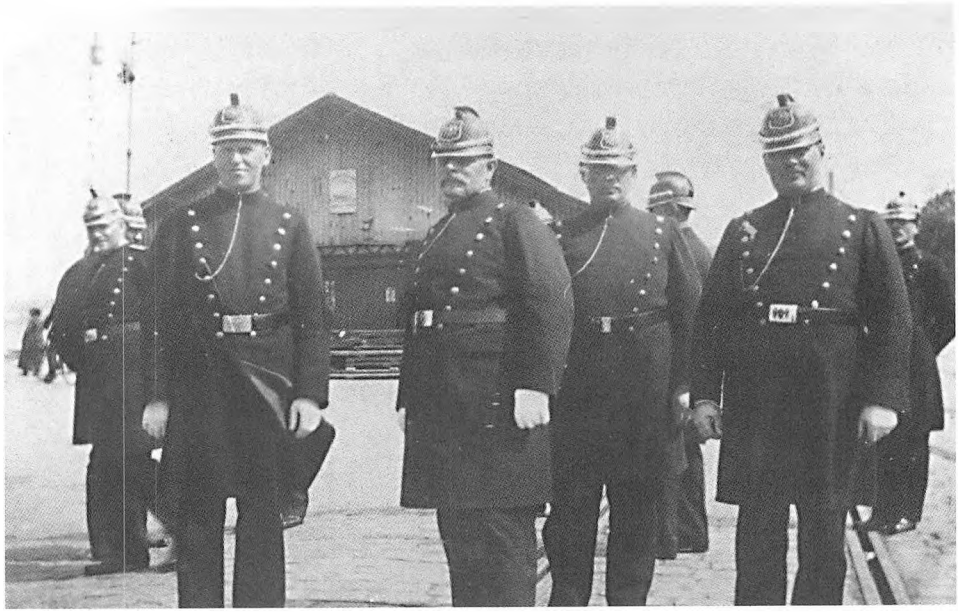

Personalet med Høfler i midten klar til kongemodtagelsen på Honnørkajen 1931. Privat foto.

Skydeselskabets 500 års jubilæum i 1931. Høfler fører processionen an på Gl. Torv. Avisfoto fra Aalborg Stiftstidende.

ger, og vi ventede på, at han snart ville falde til ro.

Vi nærmede os midnatsstunden, da med ét et vindue blev lukket op i en lejlighed, der var beliggende lige over for hospitalet. Et flerstemmigt kor sang- "Eder er i dag er en frelser født". Smukt lød det ud i den stille aften.

Sønderjyden rejste sig op i puderne. "Hvad er det, de synger. Er det juleaften? Den sang kan jeg også - den har min mor lært mig."

Han sang med. Og da de sidste strofer var hendøet, foldede han sine hænder og bad: "Herre, du har frelst mig fra krigens gru, send en lysstråle ned til min forpinte sjæl, og send en lysstråle til min hustru og lille datter, og lad dem i nat drømme om mig, og sig dem, at mine tanker er hos dem." Lidt efter gjorde morfinen sin virkning, og han sov ind.

Han var patient på hospitalet i 2 uger, og hans sidste ord, da vi tog afsked med ham var, "nu har jeg det godt, og nu skal jeg hjem til min hustru og datter, og jeg skal hilse hende fra jer, for I har været flinke begge to."

Som allerede nævnt, blev beretningen skrevet til julen 1931. I 1932 døde Andreas Høfler, 63 år gammel.

—

Høflerfamilien har siden 1874 med mellemrum til i dag sat sit præg på Aalborg politi. Politiassistent Kenneth Høfler, som i dag gør tjeneste ved Aalborgs ordenspoliti, er sidste skud på stammen. Han er søn af den kendte fagforeningsformand Robert Høfler, Aalborg.

Færdselen og de særlige motorsagkyndige

1920'erne og 30'erne bragte et nyt problem med sig, som byen ikke var indrettet til. Siden 1902, hvor man så den første bil på gaden i Aalborg havde bilismen udviklet sig stille og roligt.

I 20'erne havde ikke mange råd til selv at have bil, men mange ville gerne prøve, og det blev der faktisk mulighed for, idet biludlejning blev ret almindeligt, og det at anskaffe sig et kørekort var ikke forbundet med de helt store problemer. Men da 30'erne nærmede sig,

I december 1930 blev Aalborgs første lyskurv ophængt i krydset Algade/Boulevarden Østerå.

Tegneren Alf Hansen lavede i 1930 denne tegning, hvor han ironiserede over aalborgensernes problemer med at forstå den nymodens trafikteknik.

kom der for alvor gang i privatbilismen, og i erhvervslivet blev hestevognene hastigt afløst af lastvognene, og så blev der trængsel.

I begyndelsen af december 1930 fik Aalborg sit første trafiklys, og det blev årets sensation, selv om det gav anledning til adskillige trafikuheld, da borgerne ikke kunne blive helt enige om, hvordan tingene skulle forstås.

Trafikproblemerne voksede selvfølgelig støt i løbet af 30'erne, da antallet af biler tog til. Tidligere politiassistent ved Aalborg Civilpoliti, Ingemann Andersen, fortæller, at han blev ansat ved Aalborg politi i 1940.

Dengang var der adskillige lyskurver i den indre by, og en af Ingemanns faste opgaver var at starte lyskurverne op om morgenen og se efter dem i løbet af dagen.

Hans kollegaer kaldte ham spøgefuldt for "Lysets Engel", og da mekanikken dengang ikke var særlig godt udviklet, måtte han om morgenen starte kurverne op, og når de et par timer senere var varmet op, skulle de igen reguleres.

Mange af borgerne havde fået en særdeles mangelfuld uddannelse, da de fik deres kørekort. Der var i 20'erne og først i 30'erne ikke noget, der hed teoriprøve, og der var adskillige kørelærere, der ikke havde den fjerneste uddannelse, men de skulle dog godkendes af "den særlige motorsagkyndige", og det kunne godt være bestemte herrer.

Smed Aksel Jensen i Nr. Tranders, blev i 1920 taget i lære hos sin far, som gennem mange år havde været smed i landsbyen.

Aksel Jensen fattede sidst i 20'erne interesse for bilismens muligheder, idet han selv var lidt træt af udelukkende at sko heste.
Han tog derfor et kursus på Teknologisk Institut i København, og så begyndte han ellers at reparere bøndernes nyanskaffelser.

Bønderne havde selvfølgelig ikke kørekort dengang, før de anskaffede sig en bil, men det klarede Aksel Jensen også. Han gav dem slet og ret nogle timers undervisning som regel i deres egen vogn, og når han mente, at de kunne styre vognen uden at vælte den halve by, ja så ringede han bare til "ministeriets særlige motorkyndige", og denne mand, der som regel havde en ingeniøruddannelse, bestemte, hvor og hvornår eleven skulle aflægge prøve.

Aksel Jensen havde ikke selv nogen form for kørelæreruddannelse, og der var ikke noget, der hed teori, så prøverne gik som regel godt. Jensen havde i hvert fald ingen elever, der dumpede. Det var ganske godt skuldret af en landsbysmed.

Det er almindelig kendt, at disse "særlige motorsagkyndige" var et folkefærd for sig. Noget tyder på, at de sorterede direkte under ministeriet, og der går utallige historier om, at prøverne som regel blev brugt til at afvikle "den særlig motorsagkyndiges" private ærinder. Efterfølgende historie foregår i 30'erne i en jydsk provinsby:

"En dag skulle en kendt dame fra byen aflægge prøve for at få sit kørekort. Hun havde fået besked på at afhente "den særlige motorsagkyndige" på hans bopæl, og dette gjorde hun så, idet hun ankom i sin fine nye Citroën, og holdt lige ved døren.

Da hun havde ventet lidt, kom en ung dame samt en lille pige ud, begge belæssede med kurve, og de tog plads bag i vognen. Kort efter kom den "særlige motorsagkyndige", og han satte sig ind på sædet ved siden af eksaminanden.

Fruen startede uden fejl, og hun fik nu ordre til at køre ud til ud kanten af byen, hvor hun blev bedt om at standse ved en have. Her steg passagererne og "den særlige motorsagkyndige" ud, og lidt efter så fruen ved rattet, at de alle tre var ivrigt beskæftiget med at tage kartofler op inde i haven. Det havde frosset om natten, så det hastede med at få kartoflerne op.

Da kurvene var fyldt, kom selskabet tilbage, indtog deres pladser i fruens Citroën, hvorefter turen gik tilbage til den "særlige motorsagkyndiges" domicil, hvor fruen fik udstedt det nødvendige eksamensbevis. Samtidig havde "den særlige motorsagkyndige" sikret en del af sin private kartoffelhøst. Alle var glade."

Som allerede nævnt så man den første bil på gaden i Aalborg i 1902. Det gav ikke de helt store trafikale problemer, idet det var meget få mennesker, der overhovedet havde råd til at anskaffe sig bil.

Men det gav alligevel masser at bekymringer - især hos landboerne, for "hvad kunne det dog ikke udvikle sig til."

Der blev lavet enkle regler for færdsel med motorkøretøjer, men avisartiklerne viser, at cyklisterne skabte lige så mange

Lyskurv nr. 2 blev ophængt i 1930-31 i krydset Vesterå-Borgergade, hvor der var stærk trafik, idet Vesterå førte direkte ned til den gamle pontonbro. Da Vesterbro blev ført igennem til den nye bro et par år senere, blev trafiklyset flyttet hen i krydset ved Borgergade-Vesterbro.

I Medfør af § 9 i Tillæget til Politivedtægten af 18. Januar 1901 **forbydes** det herved **Cyklister** at **køre ind i Bispensgade** fra følgende Gader: **Cortesgyde, Doktorensgyde, Krogen** og **Klosterjordet.** Cyklen skal saaledes trækkes om Hjørnerne ind i Bispensgade.

Samtidig indskærpes det **alle kørende,** særlig Cyklister og Automobilister, at udvise størst mulig **Agtpaagivenhed** under Kørselen gennem Byens Gader, specielt gennem **Bispensgade,** der **altid** skal passeres i **langsom Fart.**

Det henstilles til **Forretningsdrivende** at paalægge deres cyklende Bude og til **Forældre** at paalægge deres Børn og unge Mennesker altid at køre forsigtigt efter Reglementet og at udvise størst mulig **Agtpaagivenhed** og **Hensyntagen** til Fodgængere.

Der vil blive skredet alvorligt ind mod enhver Overtræden af Kørselsreglementet.

Politimesteren i Aalborg m. v.
Aalborg, den 12. Maj 1920.
Seldorf.

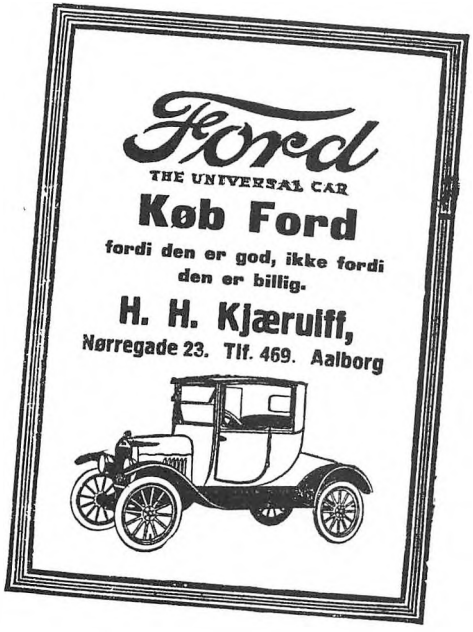

Der skal køres i Gadens højre Side, langsomt omkring Hjørner med stort Sving til venstre og kort til højre. Bøder indtil 100 Kr.

Aalborg Politikammer,
den 12. September 1912.
Ove Jensen,
kst.

problemer. I 1912 måtte politimesteren f.eks. indrykke en bekendtgørelse i avisen, der indskærpede borgerne, hvor og hvordan de skulle køre.

Selv om der kun fandtes forholdsvis få kørekøjer i 1912, klagede man over, at borgerne kørte "som hø og hakkelse"!

I 30'erne tog bilismen for alvor fat, og politiet fik travlt med færdselsuheldene. I 1933 var der i Aalborg købstad indregi-

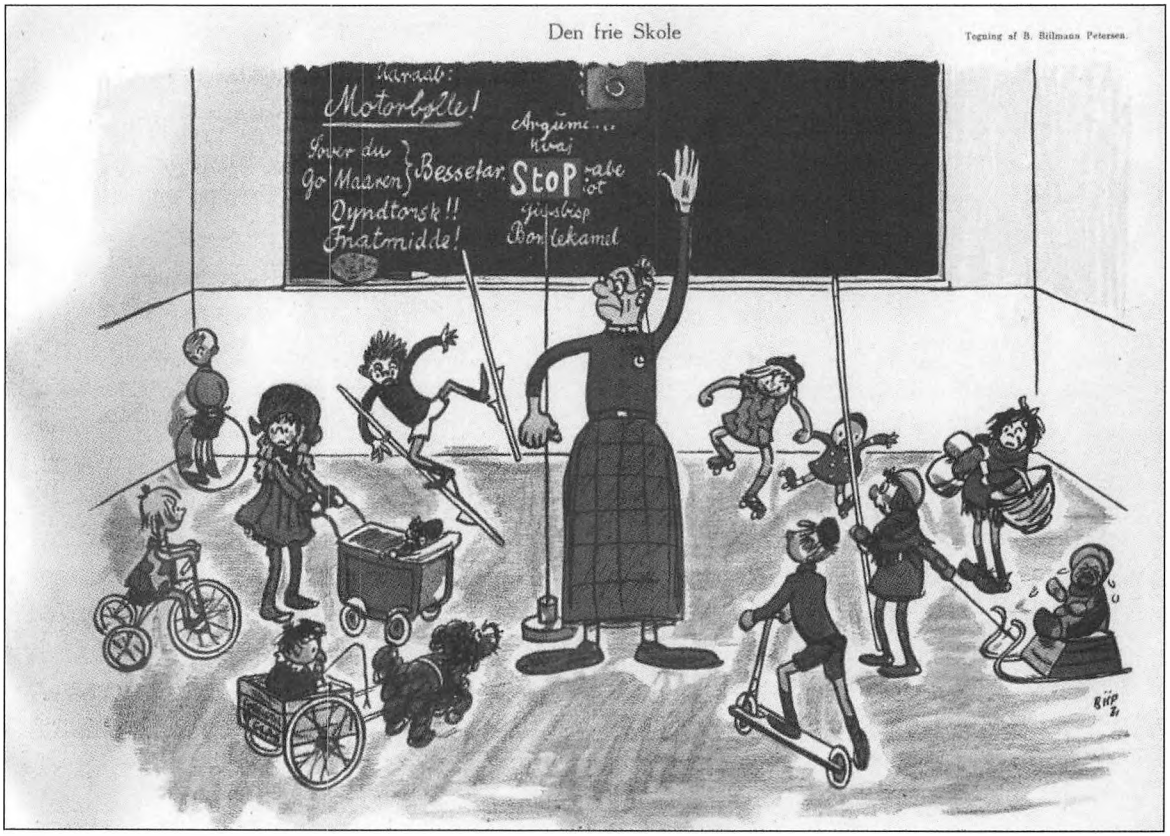

"En time i færdselslære."
Fra Svikmøllen årg. 1931. Tegning af B. Bilmann Petersen

streret 1883 motorkøretøjer formentlig incl. motorcykler, og i landdistriktet var der 775 køretøjer.

I 1933 blev der registreret ca. 12.000 færdselsuheld i hele landet, og der blev dræbt 194 personer.

Bispensgade havde igennem mange år været byens strøg og var det også i 1920, da politimester Seldorf fandt det nødvendigt at indrykke en annonce i Aalborg Stiftstidende, hvori han satte nogle begrænsninger for byens kørende trafik - især cykler og biler.

Ældre nulevende aalborgensere husker sikkert, at det var muligt at køre gennem Bispensgade helt op til 50'erne, og det var ret yndet for byens "blærerøve" - som regel af den yngre generati-

on - at glide gennem Bispensgade i et dollargrin - sikkert for at imponere det svage køn.

Nogle siger, at det ikke mindst var "fars drenge" fra Hasseris, der tog turen søndag eftermiddag - selvfølgelig i fars nye bil, for vi skal helt op i 60'erne før den mere almindelige del af befolkningen fik egen bil.

Jørgensen fra Gjøl forhandler i politiretten!

At nutidens bilister kan lade sig irritere af parkeringsproblemer med tilhørende bøder o.l. er en kendt sag. Men at det også var et kendt problem i 1927 kan vel overraske.

Efterfølgende beretning, som Aalborg Stiftstidende bragte fra politiretten, fortæller om bilisternes trængsler:

"Vognmand Jørgensen fra Gjøl kørte for nogle dage siden sin lastbil gennem Nyhavnsgade med utydelige kendingsmærker og stillede bilen på Mørups Plads, hvor parkering er forbudt. Han mødte i går i politiretten.
Dommeren: Er det rigtigt?
Jørgensen: Ja, det kan a jo itte kom uen om.
D.: Ja, men det er forbudt.
J.: Jow, hr. dommer, men a fik for manne år sien tilladelse til aa hold på pladsen.
D.: Af hvem?
J.: Det var vist en betjent, men han sae, at a sku skynde mig. A skulle jo hente post dernede.
D.: Det koster 10 kr. i bøde.
J.: Ka a itte slip mæ 5?
D.: Man tinger ikke i retten.
Jørgensen efter lange overvejelser og dybe grublerier: Hvis a ka slip mæ 8, vil a betaal kontant!
D.: Det er ligegyldigt, om De betaler kontant eller på anfordring. Det her er ingen prangerbod!
Jørgensen tyggede eftertænksomt på denne bemærkning og udtalte så med et dybt suk: A ka altså itt slip?
D.: Nej, men De kan få en dom!
J.: Ja, ja, så vedgår a, men a vil it betaal kontant."

"Jordbær-Jørgensen" - "Det lange brækjern" og "Brødrene Sass"

Tiden før 2. Verdenskrig havde det med at skabe myter omkring personer, som foretog sig bemærkelsesværdige ting. Modsat skulle f.eks. en forbryder efter 2. Verdenskrig fortage sig endog usædvanlige og grove ting, for at blive husket af eftertiden.

Det var normalt i 20'erne og 30'erne, at drabsmænd blev husket i lang tid efter ugerningen, og drabene fik tit et navn - f.eks. "gulvskrubbemordet" (drabsvåbnet var simpelthen en gulvskrubbe). Og stederne, hvor det var foregået, blev til tider brugt som en slags titel på drabshandlingen.

Tidens tyveknægte havde normalt ikke det format, som vi til overflod kender i dag.

Men der var undtagelser, og disse undtagelser gik som regel over i kriminalhistorien som rene myter, selv om handlingerne for længst er overgået på alle leder af moderne tiders forbrydere.

I 20'erne huserede der f.eks. på Sjælland en indbrudstyv, som politiet havde besvær med at afsløre. Han blev forinden pågribelsen kendt under betegnelsen "Det borende X".

Hans speciale var indbrud i offentlige kontorer, hvor det over en årrække lykkedes ham at stjæle ca. 160.000 kroner, hvilket var en enorm sum efter den tids målestok. Man kunne spore hans virksomhed på fremgangsmåden, og han nåede at blive en myte, som har holdt helt til i dag.

Da han endelig blev afsløret, viste han sig at være en flittig men uduelig frugthandler ved navnet Julius Framlev. Han var på mange måder en beskeden mand, som satte pengene til, fordi han var en elendig forretningsmand, og han fik da også den maksimale straf i 1931, da han blev idømt 8 års tugthus, og han døde i 1933 i Horsens tugthus. Men myten "Det borende X" levede videre.

I det hele taget var det ikke de store ting, datidens tyveknægte fik ud af deres anstrengelser. "Det borende X" var så absolut en undtagelse.

Man kan undre sig over de handlinger, aviserne fandt værd at skrive om i 1930'erne.

Det handlede normalt om masser af hønsetyverier, cykeltyverier og indbrud med magre udbytter, som bragte tyveknægtene i fængsel i årevis, og havde de

først været på den en gang før, så var de hængt ud, og det kunne være svært at begynde et nyt liv.

I limfjordsområdet mellem Gjøl og Egholm findes der en lille ø, som hedder Fruens Holm. Midt i 20'erne ejedes den af landsretssagfører Gundorf fra Aalborg, og den var normalt ubeboet og blev brugt til sommergræsning af kreaturer. Øen var helt bar. Der var ingen træer, ingen buske, men midt på øen stod der et spinkelt lysthus med vinduer til alle sider. Her logerede en mærkelig mand, som øens ejer havde givet lov til at bo i huset, som en slags opsynsmand.

Manden var kendt under navnet "Jordbær-Jørgensen". Han have fået koblet jordbær på Jørgensen, fordi han tidligere havde haft et større gartneri ved Fåborg, hvor hans speciale havde været jorbærdyrkning. Men det gik skidt, og han kom på den forkerte side af loven. Dette kostede ham hans anseelse som gartner, og han gik fallit. Og så gik det for alvor ned ad bakke.

Han begik adskillige tyverier på Fyn, og efterhånden indkasserede han en straf på 2 års tugthus, som han afsonede i Horsens, hvorefter han ved løsladelsen søgte mod nord, hvor han fik muligheden for at bosætte sig på Fruens Holm som eneboer.

Jordbær-Jørgensen var ikke så lidt ud over det almindelige. Under sit sidste tugthusophold havde han lært sig engelsk, og han læste engelske tidsskrifter og skrev udkast til noveller og han tilbød på Aabybroegnen at holde foredrag om "frivilligt moderskab", idet han satte indbydelser op, som dog ingen efterkom.

At han forsøgte at præstere noget fornuftigt, kunne man se ved, at han forsøgte at kultivere Fruens Holm, idet han gravede afvandingskanaler o.l. Øen lå meget lavt, og det lykkedes ham også at få tilplantet et stykke med kål og lignende, men det var en håbløs kamp mod ukrudtet og ikke mindst mosegrisene, som der var en guds velsignelse af.

Men så gik det galt igen. På egnen ved Stagsted og Dannerhøj, blev der på en nat stjålet ca. 50 høns og et par ænder, og politiet var klar over, at så meget fjerkræ ikke kunne være til tyvens eget brug, så man var vågen med hensyn til, hvad der skete på markedet i Aalborg.

Og hvem mødte man her med superbillige tilbud på døde høns: Jordbær-Jørgensen. Han blev anholdt, og en ransagning på Fruens Holm viste, at der havde været en masseslagtning af høns.

En dyrlæge konstaterede på stedet, at nogle af hovederne passede til de kroppe, Jordbær-Jørgensen solgte i Aalborg, og så rullede sagen. Han havde til overflod også været i forbindelse med Allerup-drengene, som for 117. gang fik sig

en tiltale ved at vidne falsk til fordel for Jørgensen..." Jo, jo - det var skam høns, han havde købt hos dem!" Sagen rullede ved Sæby ret, og samtidig havde dagspressen noget at skrive om. Hønsesagen blev beskrevet - spalte op og spalte ned, og det blev slutningen på Jordbær-Jørgensens karriere i det nordjyske.

I vinteren 1912 blev der begået en række indbrud på sjællandske jernbanestationer. De var ret dristige, idet bl.a. pengeskabe o.l. blev brudt op.

Der gik næsten ikke en dag, uden man hørte om et nyt kup, og da det trak ud med opklaringen, var befolkningen ved at fortvivle.

Det sjællandske kriminalpoliti arbejde, så de fik sved på panden, men anstrengelserne gav først resultat, da man fik et indbrudssted, hvor man med sikkerhed kunne sige, at gerningsmanden havde afsat et fingeraftryk.

Gerningsmanden havde nu ellers for vane at efterlade sig et slags visitkort på gerningsstederne, idet han som regel skrev en lille hilsen underskrevet "Det lange Brækjern"!

Man kunne nu ikke finde manden i folkeregistret under dette navn, men fingeraftrykket, som blev fundet, var formentlig afsat af "Brækjernet". Og det viste sig nu, at man allerede havde "Brækjernets" fingre i centralkartoteket. Gerningsmanden måtte være den mange gange tidligere straffede indbrudstyv Johannes Bondesen. Han var dog ikke forud kendt som nogen avanceret indbrudstyv, men man vidste fra tidligere, at han gerne gik med revolver, og at han ikke var bange for at bruge den.

De københavnske betjente fik opsporet, at "Brækjernet" en bestemt nat ville opholde sig i dansesalonen "Kæden" i København.

Da de kom derhen, viste det sig, at de ikke var gået forgæves. Midt i vrimlen af mere eller mindre fulde gæster, dukkede "Det lange Brækjern" op som balløve.

Betjentene nærmede sig med forsigtighed og udbad sig en samtale med "hr. Bondesen"!

"Brækjernet" besvarede øjeblikkelig den høflige henvendelse med et knytnæveslag i maven på den ene betjent.

Han var nogle øjeblikke ukampdygtig, men så fór hans kollega ind på Bondesen og fik ham overmandet. Ved visitationen på stationen fandtes Bondesen i besiddelse af en skarpladt revolver.

Senere på dagen blev Bondesens medhjælper, en tjenestekarl, som ikke tidligere havde været straffet, også anholdt. Han havde hjulpet den avancerede Bondesen med indbruddene. Han var ret naiv og var den typiske medløber, men det var alligevel ham, der under et indbrud på Dalmose jernbane-

station skød på stationsforstanderen og hans kone - dog uden at ramme.

Det viste sig, at "Det lange Brækjern" havde hovedkvarter i Gravlev ved Rebild, og det kan nok være, at der blev noget at snakke om i den lille landsby og vel ikke mindst i det nærliggende Støvring.

Bondesens mor og søstre var indlogeret i et lejet hus tilhørende lærer Frederiksen, Gravlev, og en gang imellem, når "Brækjernet" og hans makker kom hjem fra Sjælland med deres tyvekoster, hvilede de ud i det idylliske Gravlev.

Der var ingen, der kendte særlig meget til hverken "Brækjernet" eller Frank, men de havde dog i kortere tid arbejdet på gårdene "Buderupholm" og "Råkildegaard", og dér var der ingen, der havde fattet mistanke til dem, idet de passede sig selv.

Stedets sognefoged - Jens Lyngberg - fortalte, at de om vinteren ofte havde været til bal på Støvring kro. De var flotte i tøjet og fortalte, at de tjente 5 kr. om dagen på en kridtfabrik.

Da damerne udmærket kendte til deres meriter og var med til at bruge udbytterne af tyvetogterne, røg de også i spjældet, og man fik nu forklaringen på en række småtyverier, der havde fundet sted på egnen. En morgen havde man fundet træhandlerens og købmandens automater henslængt på vejen tømt for

„Det lange Brækjern" anholdt.

Han fanges i den københavnske Dansesalon „Kæden". — En spændende Kamp.

„Brækjernet" har ogsaa arbejdet i Nordjylland.

Opdagelsen blev gjort af Statsbetjentene Klitten, Aalborg, og Westergaard, Aars, anholder hans Moder og Søstre.

En Triumf for Statspolitiet.

Johannes Bondesen.

Frantz Jensen.

Avisomtale af den dramatiske anholdelse af Johannes Bondesen og hans medhjælper.

indhold. Hos andre forsvandt der klædningsstykker og vasketøj, og Bundgård fra Tindbækgaard udbrød, da anholdelserne fandt sted - "nu kan jeg forstå, hvor mine høns er blevet af".

I Frederiksens hus fandt man i væggene hemmelige rum, hvor penge og tyvekoster var gemt.

"Det lange brækjern" og hans makker fik lange fængselsstraffe, og der faldt igen ro over det idylliske Gravlev. Ingen så nogensinde mere de avancerede tyveknægte.

I 1934 fik København fornemt besøg. Man havde i vinteren 1934 haft en række "kvalificerede" indbrud i københavnsområdet. Bl.a. var pengeskabet i Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse blevet tømt for 18.000 kr.

Og cigarfabrikant Wulf måtte på lignende måde bidrage med 3.000 kr. Det var beløb, man skulle tilbage til tiden med "Det borende X" for at finde magen til, og ham kunne det ikke være, for han døde nemlig året før som tugthusfange i Horsens.

Men så var heldet med Københavns politi. I marts måned boede der på et pensionat i nærheden af Rådhuspladsen to tyskere, som havde et par pas, hvori der havde været raderet. Dette blev de anholdt for, men ellers havde man ikke noget at bebrejde de 2 herrer.

De hed Franz og Eric Sass og var meget fornærmede over anholdelsen, idet de kunne fremvise en fyldt tegnebog, og i øvrigt var de i København som turister og for at lære sproget, og det var der mange, der gerne ville på det tidspunkt. Nazisterne havde året før overtaget magten i Tyskland.

Men der var et eller andet, der "lugtede" ved disse turister, så politiet fik dem fængslet på grund af det med passet, for det var nemlig dokumentfalsk, og det så man ret alvorlig på, også på den tid.

Nu havde man god tid til at undersøge deres logi, og man undrede sig over, at de var velforsynede med værktøj, men det forklarede de med, at de havde et værksted i Berlin, og da de var faldet over noget godt dansk værktøj, så ville de bringe dette med hjem.

Men der kom først gang i sagerne, da man modtog et telegram fra politiet i Berlin, at de 2 turister var identiske med ingen ringere end brødrene Sass, som var særdeles godt kendte i fædrelandet for kvalificerede pengeskabsbræk o.l.

Københavneropdagerne var sikre på, at det var "storvildt" man havde inden for dørene. Brødrene valgte dog ingenting at sige, og så var det op til opdagerne selv at finde beviserne, for man var overbevist om, at man havde gerningsmændene til den sidste tids store indbrud. Samtidig arbejdede de tyske opdagere. De havde fundet frem til brødrenes logi i Berlin. Deres lejlighed lå lige i nærheden af nazisternes mest berygtede fængsel for "statsfjendtlige elementer" - nemlig Moabit-fængslet, som på det tidspunkt var stopfyldt med alt andet end indbrudstyve.

Tyskerne gik vanen tro grundigt til værks. Alt i lejligheden blev brækket op eller brækket ned. Og under nogle gulvbrædder fandt man mange tusinde kroner i danske sedler. Tyskerne bekostede en ny opringning til kollegaerne i

København, og nu fik de københavnske opdagere gode ideer.

De invaderede igen pensionatet ved Rådhuspladsen, og de medbragte 2 tømrere, som skulle brække gulvet op, hvilket de gjorde mod normal timeløn. Men københavnerne fik kolde fødder, da de stod i værelset, som nu ingen gulv havde. De havde intet fundet. Mon ikke de var begyndt at tænke på - "hvor meget koster det her egentlig?"

Men så var der en af opdagerne, der lagde mærke til, at værelsets vindue havde en meget bred karm. Man rykkede i en guldliste, og nu skete der noget, som fjernede al deres bekymring om, hvad det kostede at istandsætte værelset. En skjult lem faldt ned i panelet, og man fandt et hemmeligt rum.

Rummet indeholdt ca. 10.000 kr. i kontanter, samt et helt lager af det bedste og fineste tyveværktøj, man kunne købe for penge. Her var boremaskiner, som var i stand til at gå gennem panserdøre - her var handsker, lygter, knojern og meget andet.

Mellem det hele lå en tube tandpasta. Mærkeligt. Man skar den op, og man fandt nu tegninger over københavnske forretningskontorer, som var kendt som værende pengestærke. Desuden var der optegnelser over nattevægteres vagtrunder o.l. Man fik virkelig travlt. For en gangs skyld havde man fingrene i noget, der havde format, og sagen rullede da også. Meget kom frem i lyset, og brødrene Sass indkasserede nogle år i dansk tugthus.

Om de overhovedet kom i gang med at afsone vides ikke, men det tyske politi var meget interesseret i at få overført brødrene til Berlin, hvilket skete, og her indledtes en sag, som medførte en lang række opklaringer i selve Tyskland, og det medførte igen, at brødrene indkasserede henholdsvis 10 og 12 års tugthus.

Det var for brødrene et særdeles uheldigt tidspunkt at falde riget til byrde på, for i 1939 var 2. Verdenskrig lige indledt. Sikkerhedstjenesten for indre anledninger - RFSS, som havde særlig fuldmagt hertil, hentede brødrene ud af varetægtsarresten. De skulle øjeblikkelig overføres til koncentrationslejren Sachsenhausen, hvor de skulle skydes.

Men tyskerne var jo ordentlige mennesker, som gerne ville give omgivelserne indtryk af, at tingene gik ordentligt til, så de lod sive nogle rygter - til bl.a. Danmark - om, at brødrene desværre var døde under et flugtforsøg.

Sandheden om brødrenes endeligt kom frem, da kommandanten fra Auschwitz Rudolf Høss i 1946 sad fængslet Krakow i Polen, hvor han ventede på sin uafvendelige dødsdom. Høss gjorde karriere inden for SS og var specialist i koncentrationslejre. Han havde gennem

Forbryder-Brødrene.

Verdens mest dreven Forbrydere blev forleden anholdt i København. De sigtes som omtalt for at være Gerningsmændene til den senere Tids store Pengeskabstyverier. I Tyskland har de været sigtet for, men aldrig dømt for en lang Række opsigtvækkende Indbrud og Forsøg paa Indbrud. Under de nuværende Forhold har de foretrukket at forlægge Residensen til København, ligesom en Del andre af samme Kaliber. Vort Billede viser til venstre Franz Sass og til højre Erich Sass.

Franz og Eric Sass var meget fornærmede over anholdelsen, og "i øvrigt var de i København som turister og for at lære sproget". Det var der mange, der gerne ville på det tidspunkt. Nazisterne havde året før overtaget magten i Tyskland.

30'erne været beskæftiget i bl.a. Dachau og Sachsenhausen (som lå ikke langt fra Berlin). Men det han huskes for, var hans indsats som iværksætter af dødsfabrikken Auschwits.

Mens han sad i Krakows fængsel og ventede på sin henrettelse, skrev han en ret udførlig dagbog om sine år som Himlers forlængede arm. Han var den fødte nazist, som sjældent spurgte - hvorfor, men næsten altid gjorde, som der blev sagt. Han havde en ret fremtrædende stilling i Sachsenhausen, da han i 1939 fra Berlin fik besked på øjeblikkelig at henrette de 2 dømte tyveknægte, som ellers havde fået dom for, at de skulle afsone 10 års tugthus i Tyskland.
Han fortæller:

"2 dage efter domfældelsen lod RFSS, der havde særlig fuldmagt til det, dem hente ud af varetægtarresten, og de blev ført til Sachsenhausen. De skulle skydes øjeblikkeligt. De blev i vogne kørt direkte ud til grusgraven ved værkstederne. De funktionærer, der kom med dem, sagde, at de undervejs havde opført sig temmeligt frækt og udfordrende, og ville vide, hvor de blev ført hen. På eksekutionspladsen læste jeg ordren op :"Det kan slet ikke passe. I må have taget helt fejl. Vi må først se en præst."
De ville absolut ikke stille sig op ved pælen, og jeg måtte lade dem binde, mens de kæmpede voldsomt imod. Jeg var jublende glad, da jeg kunne give ordre til at skyde".

Brødrene Sass havde lavet deres sidste numre, og det skyldes en absolut tilfældighed, at deres sidste optræden som storforbrydere kom til at foregå i smørhullet Danmark.

Og så kom 2. Verdenskrig

Danmark blev besat! Besættelsesmagten satte sit præg på Danmarks hverdag. Her er en tysk militærvogn impliceret i et færdselsuheld ved havnen i begyndelsen af krigen. Statspolitiet bestilte fotograf Tønnies til at tage billeder af uheldet, som formentlig havde dødelig udgang.
Krigen var begyndt. Men det er en anden historie!

Duller, tyveknægte og knippelsvingere

Bogen tager os med tilbage i de tider, som nogle kalder for de "gode gamle", mens andre oplevede dem som hårde og fornedrende.

Vi besøger "snaskerne" Rolighed, Majkjær og Blodkoppen, hvor vi møder "Egholms Rose", "Fut-Kirsten" og "Ståhej-Agnes" for ikke at glemme de barske drenge, der befolkede Aalborgs små gader i længst forsvundne tider. Vi hører om "Aalborgs Rose", der sammen med sin ven "Kræsjan Blegnæb" rejste til Åarhus, fordi de havde hørt, at man der var nemmere at tage ved næsen. De blev slemt klogere, for de rendte ind i en af de lokale Sherlock Holmes'er i Århus, og så var det løb kørt.

En af de lette damer i gyden Svingelen, smed en nat en utilfreds kunde ud med ordene:" Kan du skrubbe af med dig, din møjtramper" Dette hørte en kvindelig patruljebetjent, og så måtte damen gøre rede for sin lille gesjæft. Vel at mærke i retten.

Vi besøger det vidt berygtede gjæstgiveri "Holger Danske" i det indre København, hvor storbyens dårligst stillede var henvist til at bo og spise. Her fik man serveret den stående (og billigste) ret - gule ærter - i fordybninger i bordpladen. Tallerkener fandtes ikke, og skafferen kom med ærterne i en slags flitsprøjte. Og faldt den ene skilling, retten kostede, ikke øjeblikkeligt, blev ærterne resolut suget op i sprøjten igen.

Vi er med den lørdag aften, hvor Per Sillesen, som var tårnvægter med vagt i Budolfi kirketårn, opdagede en ildebrand i Maren Turisgade og senere i Vesterå. Det blev en livlig nat, hvor pumpehold nr. 4 kom på en alvorlig prøve. Men de klarede problemerne og kunne senere på natten trække sig tilbage til stamværtshuset "Sødrings Kælder", hos "Pimp-Laust" i Vesterå, hvor der røg ikke så få snapse ned efter de hektiske timer.

Politibetjent Lundbymølle var en af Aalborgs 4 politibetjente, der i tiden omkring 1850 sammen med byens vægtere var garanter for ro og orden. Lundbymølle var en barsk herre, som opnåede at blive Dannebrogsmand (hæderstegn). Men han gik alligevel for vidt, idet han en nat gav

ISBN 87-985718-3-4
9 788798 571834

væversvend Jørgensen så mange "på fra
medførte Lundbymølles afsked. Lundbym
de ind i én, der magtede at skrive et læs
mølles mange numre frem.

Bogen beskriver endvidere politiets mere
vis af billeder, hvoraf en stor del stamme

ODENSE CENTRALBIBLIOTEK
HOVEDBIBLIOTEKET
77812641?